

VĚDECKÝ ČASOPIS

ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA

3

ROČNÍK 33 (LX)
PRAHA
BŘEZEN
1987
CENA 10 KčS

ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE ZEMĚDĚLSKÁ
ÚSTAV VĚDECKOTECHNICKÝCH INFORMACÍ
PRO ZEMĚDĚLSTVÍ

Redakční rada

Prof. ing. Karel Svoboda, CSc. (předseda), prof. ing. Milan Branický, CSc., prof. dr. ing. Alois Grolig, DrSc., prof. ing. Miroslav Grznár, DrSc., ing. Zdeněk Hoffmann, CSc., prof. ing. Dimitrij Choma, DrSc., ing. Vladimír Jeníček, CSc., prof. Jaroslav Kabrhel, doc. ing. Mária Kadlečíková, CSc., ing. Jaroslav Korbíni, CSc., ing. Jaroslav Kunc, CSc., doc. ing. Juraj Mikita, CSc., prof. ing. Jaroslav Píč, DrSc., ing. Vladimír Vácha, CSc.

Za vedení časopisu odpovídá prof. ing. Karel Svoboda, CSc.

Redaktorka ing. Hedvika Malíková

OBSAH

Grznár M.: Výrobné zdroje a intenzifikácia v poľnohospodárstve	179
Řehák J.: K příčinám prohlubování mezipodnikové diferenciace státních statků	193
Foltýn I., Zedníčková I., Froněk P., Kochlíková B.: Propojení Intervalově prognostického modelu ZPoK a Makrostrukturálního modelu ZPK	209
Mikulecká V.: K problematice investičnej nákladovosti a dosahovaných technicko-ekonomických parametrov stavieb pre živočíšnu výrobu	225
Hoppey L.: Integračný fond v potravinárskom priemysle ČSSR	233
Jung I., Liska J., Palička B.: Ekonomika výroby množiteľského materiálu viniča	249

Z vědeckého života

Bosák J.: K vnitropodnikovému chozrasčotu a brigádním formám organizace práce a odměňování v zemědělství	259
Hajná M.: Úkoly vyřešené ve VÚEZVŽ v Praze v roce 1985	261

Příloha

Statistické přehledy o československém a zahraničním zemědělství
(Hektarové výnosy hlavních plodin podle výrobních oblastí)

СОДЕРЖАНИЕ

Грзнар М.: Производственные ресурсы и интенсификация в сельском хозяйстве	179
Ржегак Й.: О причинах углубления межхозяйственной дифференциации в госхозах	193
Фолтын Й. и кол.: Сопряжение Интервально-прогностической модели АПДК с Макроструктурной моделью АПК	209
Микuleцка В.: О проблематике инвестиционной расходности и достигаемых технико-экономических параметров животноводческих объектов	225
Гоппей Л., Гдовин Й.: Интегральный фонд в пищевой промышленности ЧССР	233
Юнг И., Лиска Й., Паличка Б.: Экономика производства посадочного материала для винограда	249

Из научной жизни

Босак Й.: К внутрихозяйственному расчету и коллективным формам организации и оплаты труда в сельском хозяйстве	259
Гайна М.: Задачи, решенные в НИИЭСХП в Праге в 1985 г.	261

Приложение

Статистические обзоры о чехословацком и заграничном сельском хозяйстве
(Погектарные урожаи главных культур согласно производственным областям)

Hlavné smery hospodárskeho a sociálneho rozvoja ČSSR na roky 1986 až 1990 a výhľad do roku 2000, schválené XVII. zjazdom KSČ, akcentujú v záujme sociálno-ekonomického urýchlenia „... dôslednejšie presadzovať všestrannú intenzifikáciu, efektívnosť a zvyšovanie kvality reprodukčného procesu, rast spoločenskej produktivity práce a tvorivý prístup pracujúcich, účinnejšie využívať výrobné zdroje, znižovať straty a výrobné náklady“.

VÝROBNÉ ZDROJE A REPRODUKČNÝ PROCES V POĽNOHOSPODÁRSTVE

Výrobné zdroje majú v procese intenzifikácie národného hospodárstva i samotného poľnohospodárstva významnú úlohu. Zdrojový aspekt ekonomického rozvoja patrí popri obsahovom, časovom či priestorovom medzi najvýznamnejšie. Podľa dynamiky výrobných zdrojov vo vzťahu k výsledkom reprodukčného procesu možno kategorizovať intenzívny ekonomický rozvoj ako vrcholný pojem intenzifikácie (Toms 1984, Vaner 1986).

V procese intenzifikácie dochádza k zvýšeniu rýchlosti výrobného procesu, spojeného s intenzívnejším využívaním výrobných zdrojov alebo ich skvalitňovaním (vyššia technická úroveň zdrojov, kvalifikačný prvok). Pri intenzifikácii ekonomického rastu sa zvyšuje podiel úspory zdrojov na prírastku produkcie a pri intenzívnom ekonomickom raste je prírastok produkcie celkom alebo prevažne zabezpečovaný úsporou zdrojov.

Rastúce potreby spoločnosti pokiaľ ide o poľnohospodárske produkty a suroviny v podmienkach stratégie sebestačnosti si vyžadujú usilovať v poľnohospodárstve predovšetkým o intenzifikáciu ekonomického rastu, keďže obmedzenosť pôdneho fondu si vyžaduje dodatočné vstupy zdrojov intenzifikačných faktorov na jednotku pôdy. Substitučné procesy založené na aplikácii vedeckotechnických poznatkov však vytvárajú priestor i pre celkovú úsporu zdrojov, a teda pre intenzívny ekonomický rast. Predpokladom sú inovácie vyšších radov, spojené s novými technickými a technologickými riešeniami (biotechnológie, automatizácia technologických procesov a iné).

Výrobné zdroje sú nositeľmi potenciálnej produkcie. V priebehu výrobného procesu dochádza k ich súčinnosti a stávajú sa výrobnými faktormi, priamymi zdrojmi rastu výroby. Podľa Černikova (1982) je výrobným faktorom zdroj vložený do výrobného procesu spojený s ďalšími zdrojmi v záujme výroby konkrétnych produktov alebo služieb.

Z hľadiska marxistickej politickej ekonómie v každom výrobnom procese

dochádza k jednote pôsobenia pracovnej sily, pracovných predmetov a pracovných prostriedkov. Aktívnym faktorom výrobného procesu, ktorý pomocou výrobných prostriedkov transformuje prírodné zdroje na produkty potrebné pre spoločnosť, je pracovná sila. Jej prítomnosť vo výrobnom procese je základom zhodnocovacieho a hodnotovného procesu.

Materiálno-vecná stránka spájania výrobných faktorov sa prejavuje v používanej technológii. V Marxovom poňatí sa technologický spôsob výroby charakterizuje na jednej strane väzbami medzi vybraným súborom výrobných zdrojov a na druhej strane výsledkami výroby. Rozvoj výrobných síl, ktorý je základom technologických premien vo výrobe, mení skladbu i väzbu nasadzovaných zdrojov. Pri týchto zmenách sa presadzujú určité zákonitosti, ktoré podmieňujú dynamiku jednotlivých zložiek výrobných zdrojov a ktorých znalosť a využitie je predpokladom cieľavedomého efektívneho riadenia výroby.

K zdrojovým zložkám poľnohospodárskej výroby zaraďujeme jej vybavenie prírodnými, ekonomickými a biologickými zdrojmi v určitom objeme, štruktúre a kvalite, ktoré v procese svojho využívania zabezpečujú určitú úroveň (objem) produkcie. Takto vymedzené výrobné zdroje sú potenciálnou produkčnou kapacitou, resp. výrobným či produkčným potenciálom podniku, okresu, republiky (Andrijčuk 1983, Grznár 1985, Kutil 1986).

Zdrojový, či produkčný potenciál poľnohospodárskej výroby pri detailnejšom pohľade tvoria pôda a jej bonitno-ekologické charakteristiky, pracovníci, základné výrobné a nevýrobné fondy, zásoby pracovných predmetov a hotových výrobkov, finančné zdroje a zdroje informačné (kvalifikácia pracovníkov, nehmotné vedecko-technické poznatky a pod.), vyjadrujúce skôr kvalitatívnu charakteristiku zdrojov. Pri kvantitatívnych analýzach je potrebné i hlbšie štruktúrne členenie používaných výrobných zdrojov.

Racionálne vynakladanie výrobných zdrojov v poľnohospodárstve si vyžaduje rešpektovať a využívať ich špecifické charakteristiky. Patrí k nim:

- nereprodukovateľnosť niektorých zložiek,
- obmedzenosť,
- vzájomné väzby (substituovateľnosť, komplementarita),
- vplyv vedekotechnického pokroku.

K nereprodukovateľným výrobným zdrojom v poľnohospodárstve patrí predovšetkým pôda. S ňou je spojená i ďalšia charakteristika – obmedzenosť. To si vyžaduje zakladať rast poľnohospodárskej produkcie na danej, relatívne stálej výmere pôdy zvyšovaním jej produkčnej schopnosti. Pôdna náročnosť, t. j. potreba plochy pôdy na jednotku výslednej produkcie, sa musí pri ďalšom raste poľnohospodárskej produkcie znižovať. Poľnohospodárska výroba však využíva i ďalšie nereprodukovateľné prírodné zdroje, ako sú fosílna palivá, nerastné suroviny (priemyselné hnojivá) a pod.

Obmedzenosť výrobných zdrojov sa chápe ako výsledok vzťahu medzi potrebami spoločenského výrobného procesu na určitý zdroj a jeho dispozíciou. Slniečna energia patrí k zdrojom, ktoré zatiaľ nie sú obmedzené dispozíciou. Nie je zvládnutá technológia jej vyššieho zhodnocovania. Obmedzenosť takých zdrojov ako pôda, priemyselné hnojivá a pod. si vyžaduje kalkulovať s nákladmi spätnej väzby a využívať možnosti substitúcie.

Efektívnosť využívania zdrojov závisí od vzájomných väzieb medzi ich jednotlivými zložkami. K významným charakteristikám i požiadavkám v tomto smere patrí komplexnosť. Nedostatok určitého zdroja, nevhodné proporcie medzi jednotlivými zložkami a pod. znižujú efekt súhrnného využitia

zdrojov. Optimálna kombinácia zdrojov využívajúca možnosti substitúcie, komplementarity i konkurenčnosti je vlastne podmienkou nájdenia najvhodnejšej technológie výrobného procesu. Pritom na každom stupni rozvoja výrobných síl je možnosť uplatnenia niekoľkých typov technologického riešenia zložiek výrobných zdrojov. Ich základom je polyvariantnosť kombinácie výrobných zdrojov v pestrých pôdno-ekologických podmienkach poľnohospodárskej výroby.

Ku kvalitatívnym charakteristikám výrobných zdrojov patrí ich vedeckotechnická úroveň. Teda veda a technika nemôžu vystupovať ako samostatné zložky výrobných zdrojov, ale veda a technika preniká do nich a zvyšuje ich kvalitu a účinnosť. U pracovnej sily sa to prejavuje ako rast jej kvalifikácie.

Škála výrobných zdrojov používaných v poľnohospodárstve je relatívne široká a vyvíja sa v čase v súlade s vedeckotechnickým pokrokom. Tradičné základné zdroje poľnohospodárskej výroby, pôda, pracovníci, technické a biologické výrobné prostriedky, sa dopĺňajú zložkami energetickými (priemyselné hnojivá, kŕmne zmesi, CHOP, biologický materiál), informačnými (kvalifikácie pracovníkov) a organizačno-riadiacimi.

Vplyvom vedeckotechnického pokroku sa mení funkcia i význam jednotlivých zdrojových komponentov. Pasívne zložky základných prostriedkov (budovy, stavby), ktoré mali rozhodujúcu úlohu v etape budovania materiálovo-výrobnej základne socialistického poľnohospodárstva a podstatným spôsobom ovplyvňovali substitúciu živej práce prácou zhmotnenou, nie sú už akcelerátorom rozvoja a ich dynamika klesla v prospech strojov a zariadení a obrátových prostriedkov s intenzifikačnými účinkami. K charakteristike zmien v skladbe výrobných zdrojov v poľnohospodárstve patrí aj predstih rastu ostatných reprodukovateľných zdrojov oproti zdrojom pracovným.

METÓDY ANALÝZY EFEKTÍVNOSTI VÝROBNÝCH ZDROJOV

Súčasťou analýzy hospodárskej činnosti je aj analýza účinnosti využívania výrobných zdrojov. Jej výsledky sú podkladom pre plánovité riadenie reprodukcie ľudských i vecných činiteľov výrobného procesu a pre odhaľovanie rezerv rastu efektívnosti výroby.

Efektívnosť využitia výrobných zdrojov na vyššom stupni riadenia (republika, kraj, okres), meraná vzťahom objemu produkcie (HPP, trhovú produkcia, výkony a pod.) k nasadzovaným či použitým zdrojom, je výsledkom súčtu týchto vzťahov v poľnohospodárskych podnikoch hospodáriacich v rozdielnych pôdno-ekologických podmienkach pri daných váhach týchto podmienok. Preto analýza agregovaných súhrnných údajov za takéto administratívno-územné celky neprináša dostatočný pohľad na príčinnno-následné väzby.

Meranie efektívnosti využívania výrobných zdrojov v konkrétnom podniku má zmysel len pri skúmaní dynamiky vývoja tejto efektívnosti. V jedno-ročnom horizonte sa postráda meradlo žiadúcej úrovne (normatív), bez ktorého nie je možná hlbšia charakteristika. Funkciu normatívu tu môžu plniť parametre popredných podnikov. Tento problém je možné riešiť tiež analýzou účinnosti zdrojov v rôzne situovaných súboroch poľnohospodárskych podnikov. Vstup štatistických a ekonometrických metód do tejto analýzy významne prehĺbuje jej kvalitu.

V samotnej analýze možno uplatniť parciálny jednozdrojový alebo viac-

zdrojový prístup. Pri jednozdrojovom prístupe sa výsledky výrobného procesu (y) vzťahujú postupne k jednotlivým výrobným zdrojom (x_i):

$$E_{x_i} = \frac{y}{x_1}, \frac{y}{x_2}, \dots, \frac{y}{x_n}$$

resp. pri prírastkovom skúmaní

$$E\Delta x_i = \frac{\Delta y}{\Delta x_1} \dots \frac{\Delta y}{\Delta x_n}$$

V dynamike síce možno i takto charakterizovať zmeny v účinnosti jednotlivých zdrojov, pripisovanie celého výsledku či prírastku výroby jednotlivému zdroju je však metodicky pochybné. Zložitosť a informačná náročnosť iných prístupov si však tento postup v praxi vynucuje, najmä ak sa skúmanie realizuje v jednom podniku.

Nedostatky jednofaktorového prístupu vedú k hľadaniu mnohofaktorového, v ktorom by sa prínos každého zdroja pre výsledný ukazovateľ dal zmerať a tým vlastne oceniť jeho efekt. Pri mnohofaktorovom princípe sa využíva pre súhrnné vyjadrenie zdrojového potenciálu buď princíp prostej sumarizácie zdrojov, alebo sumarizácie prostredníctvom regresnej funkcie.

Pri prostej sumarizácii zdrojov sa tieto prevádzajú na porovnateľné jednotky oceňovacími sadzbami (p_i) a dávajú do vzťahu s výsledným ukazovateľom:

$$y = \sum_{i=1}^n X_i p_i$$

Tento prístup je spojený s riešením zložitých problémov oceňovania zdrojov a s ťažko prijateľným predpokladom rovnakého vplyvu každého zdroja na výsledný ukazovateľ. Vylepšeným variantom je nahradenie oceňovacích sadzieb normatívnou účinnosťou zdrojov.

Za nádejný považujeme princíp kvantifikácie zdrojového potenciálu poľnohospodárskeho podniku založený na viacfaktorovej lineárnej regresnej funkcii. Jeho model má tvar:

$$y = a_0 + \sum_{j=1}^n a_j x_j \quad (1)$$

Regresné koeficienty a_i vyjadrujú vlastne normatívnu účinnosť zdrojov za súbor podnikov, na údajoch ktorého bol kvantifikovaný. Jeho prednosťou je, že v rôznych merných jednotkách vyjadrené zdroje sa štatisticky prevádzajú na porovnateľné charakteristiky, čo umožňuje vyjadriť prínos (t. j. účinnosť) zdroja k tvorbe výsledného ukazovateľa. Pre tieto prednosti sa tento prístup často využíva v sovietskej (Andrijučuk 1983, Černikov 1982 a i.) i našej odbornej literatúre (Minařík 1986, Divilová a Zeifelt 1985 a i.).

Do rámca metodík analýzy účinnosti výrobných zdrojov možno ešte zaradiť štatistické skupinové triedenia. Triediacim znakom je buď výsledný ukazovateľ alebo niektorý zdroj a naň nadväzuje výpočet hodnôt ďalších faktorov či výsledkov. Štatistické triedenie umožňuje odhaliť tendencie vo vzájomnej závislosti zdrojov a výsledkov, prípadne zdrojov navzájom, prípadne tieto korelačnou analýzou kvantifikovať.

Uplatnenie toho či iného spôsobu analýzy efektívnosti výrobných zdrojov bude podmienené cieľom analýzy a dostupnosťou informačnej základne.

EFEKTÍVNOSŤ VYUŽÍVANIA ZDROJOV V SÚBORE POĽNOHOSPODÁRSKÝCH PODNIKOV

Objektom vykonanej analýzy účinnosti využívania výrobných zdrojov bol súbor 66 podnikov poľnohospodárskej prírodnej oblasti (PPO) nížinnej teplej 2. Podniky hospodária v relatívne priaznivých a homogénnych pôdnych a prírodných podmienkach. Uvedená prírodná oblasť patrí medzi najproduktívnejšie oblasti v SSR a zahŕňa najmä južné okresy Západoslovenského kraja. Údaje o podnikoch boli čerpané z diagnostických kariet poľnohospodárskych podnikov, ktoré spracúva VÚEPP v Bratislave.

V záujme vylúčenia variability poveternostných podmienok sme analýzu v súbore vykonali za jeden rok (1982) a všetky ukazovatele sa vzťahujú na uvedené ročné obdobie. Výsledný ukazovateľ i zložky zdrojov sme vyjadrili v prepočte na jednotku plochy v súlade s poznatkami, že pri absolútnom vyjadrovaní zdrojov za podniky sa zhoršujú testovacie parametre i vypovedacia schopnosť regresných modelov (Vasiljenko 1982).

Vychádzajúc z uvedenej charakteristiky zdrojov a z dostupnosti údajov ako zdrojové zložky produkčného potenciálu sme v rôznych variantoch použili:

- x_1 — základné prostriedky v Kčs nadobúdacej ceny na 1 ha p. p.
- x_2 — budovy a stavby v Kčs na 1 ha p. p.
- x_3 — stroje a zariadenia v Kčs na 1 ha p. p.
- x_4 — počet pracovníkov na 100 ha p. p.
- x_5 — obrátový fond v Kčs na 1 ha p. p.
- x_6 — % zornenia
- x_7 — % hustosiatych obilnín na o. p.

Ako výsledný ukazovateľ (y) sme použili výkony v Kčs na 1 ha, pritom sa overovali i HPP a upravené vlastné výkony. Vzhľadom na prepočet zdrojov na jednotku plochy a relatívnu vyrovnanosť kvality pôdy v rámci PPO bol vypustený ukazovateľ výmery p. p. podnikov. Kvalita pôdneho fondu sa čiastočne zohľadňuje v % zornenia (x_6). Percento hustosiatych obilnín nemožno

I. Štatistické charakteristiky súboru poľnohospodárskych podnikov PPO — Nt² (1982)

Výrobný zdroj (x_i)	Max. (x_i)	Min. (x_i)	Priemer (x_i)	Štandardná odchýlka
x_1	66 015	13 460	31 461	8 710
x_2	52 063	8 705	21 300	6 615
x_3	25 267	4 754	10 134	3 184
x_4	34,66	11,090	18,029	4,042
x_5	15 484	5 555	10 167	2 244
x_6	98,49	83,01	91,301	5,08
x_7	59,09	19,00	39,310	8,02
y (výkony)	54 042	12 140	23 458	—

klasifikovať ako výrobný zdroj, slúži čiastočne na overenie vplyvu štruktúry výroby na účinnosť zdrojov.

Ako základné štatistické charakteristiky súboru podnikov slúžia údaje v tab. I.

Údaje potvrdzujú značnú variabilitu v súbore podnikov tak vo vybavení jednotlivými zdrojmi, ako aj v úrovni výsledného ukazovateľa.

S využitím viacfaktorovej lineárnej regresnej funkcie boli prepočítané rôzne kombinácie zdrojov uvedeného súboru podnikov. Niektoré výsledky sú uvedené v tab. II.

Z hľadiska zvolených kombinácií zdrojov v jednotlivých modeloch produkčného potenciálu sa potvrdila výhodnosť rozdelenia základných prostriedkov na aktívne a pasívne zložky. Koefficient korelácie tiež priaznivo reaguje na zvyšovanie počtu zdrojových zložiek a u všetkých troch výsledných ukazovateľov má najlepšie testovacie charakteristiky (vrátane ďalších v tab. II neuvádzaných) model 5. Lepšie testovacie výsledky u výkonov a UVV oproti hrubej poľnohospodárskej produkcii sú zrejme dôsledkom toho, že do zdrojov sú zahrnuté všetky podnikové zdroje a nielen tie, ktoré sa bezprostredne viažu na poľnohospodársku produkciu.

Z hľadiska výsledného ukazovateľa sa zdajú najpreukaznejšie modely pracujúce s výkonmi celkom. V prípade UVV sa zvyšuje počet záporných regresných koeficientov.

I keď množina možných kombinácií pre skúmanie súhrnnej efektívnosti výrobných zdrojov zostala zďaleka nevyčerpaná, dosiahnuté výsledky nebránia uplatniť ďalšiu analýzu s využitím 5. modelu s výsledným ukazovateľom výkonu celkom, ktorý sa ukázal najpreukaznejším.

S využitím postupov uplatnených v predošlej práci (Grznár 1985) možno zhodnotiť pomocou koeficientov elasticity prínos, s akým sa jednotlivé zdroje podieľajú na tvorbe celkových výkonov. Pri podmienke

$$\sum_{i=1}^n E_i + E_0 = 1$$

majú koeficienty elasticity u lineárnej regresnej funkcie modelu 5 tieto hodnoty:

$E_0 = 0,00486$	$E_3 = 0,3462$	$E_5 = 0,23997$
$E_2 = 0,02297$	$E_4 = 0,47286$	$E_6 = 0,12467$
		$E_7 = -0,21159$

S prihliadnutím na záporné znamienko premennej vyjadrujúcej podiel obilnín preukázali najvyšší vplyv na tvorbu celkových výkonov pracovné sily, nasledujú strojové základné prostriedky, obrátové prostriedky a percento zornenia.

V intenzívnom ekonomickom rozvoji ide o účinnejšie využívanie nasadzovaných výrobných zdrojov v záujme dosiahnutia prírastku produkcie v súlade so spoločenskými potrebami. Preto i pri posudzovaní poľnohospodárskych podnikov, do akej miery realizujú intenzívny ekonomický rozvoj, treba vychádzať zo zhodnocovania výrobných zdrojov.

Regresné koeficienty lineárnej mnohofaktorovej funkcie vyjadrujú úroveň priemernej (normatívnej) účinnosti zdrojov za daný súbor podnikov, ktorej dosiahnutie by malo byť cieľom každého podniku. Ak teda predpokladáme, že pri danej (vypočítanej) účinnosti zdrojov a úrovni vybavenia podniku

II. Regresné koeficienty modelov produkčného potenciálu

Výsledný ukazovateľ (y)	Porad. číslo modelu	Regresné koeficienty								Koef. korelácie
		a_0	a_1	a_2	a_3	a_4	a_5	a_6	a_7	
Výkony celkom	1	3105,7	0,2127			692,92	0,622		— 131,13	0,7306
	2	— 1797,5		0,0781	0,913	573,47		43,79		0,8343
	3	7815,3		0,057	0,917	557,23			— 141,3	0,8542
	4	— 4076,8		0,014	0,812	623,95	0,614	16,50		0,8595
	5	114,62		0,025	0,801	615,27	0,553	32,03	— 126,3	0,8751
Hrubá poľnohospodárska produkcia	1	16663	0,078			199,76	0,551		— 180,8	0,7503
	2	9868		0,077	0,337	145,55		40,19		0,5403
	3	21333		0,089	0,333	127,35			— 194,9	0,6948
	4	7595		0,014	0,236	195,82	0,611	13,02		0,6448
	5	13601		0,030	0,221	183,39	0,525	35,25	— 180,8	0,7613
Upravené vlastné výkony	1	2342	0,066			330,52	0,394		— 86,6	0,8195
	2	6501		0,037	0,389	260,01		— 54,02		0,7617
	3	5545		0,037	0,353	266,42			— 95,21	0,8016
	4	4905		— 0,007	0,318	295,33	0,429	— 73,11		0,8209
	5	7606		— 0,0005	0,311	289,73	0,390	— 63,11	— 81,34	0,8512

týmito zdrojmi (x_{ij}) by mal j -tý podnik dosiahnuť teoretickú úroveň výsledného ukazovateľa (celkové výkony) vo výške

$$y'_j = a_0 + \sum_{i=1}^n a_i x_{ij} \quad (2)$$

možno túto postaviť ako základ pre analýzu stupňa intenzifikácie výrobného a reprodukčného procesu, a zároveň diferenciacie poľnohospodárskych podnikov v tomto ukazovateli. Preto ako základ ďalšieho triedenia súboru poľnohospodárskych podnikov PPO Nt-2 sme prijali rozdiel medzi skutočnou úrovňou výkonov dosahovaných v j -tom podniku a úrovňou normatívnou (teoretickou), definovanou funkciou (2). Triediacim znakom je rozdiel vymedzený vzťahom

$$y_j - y'_j = \pm \Delta y_j \quad (3)$$

kde: y_j — skutočná hodnota výkonov v Kčs na 1 ha p.p.

Δy_j — kladná (záporná) odchylka skutočnej hodnoty výkonov od hodnoty teoretickej

III. Stupne intenzifikácie v súbore podnikov PPO Nt-2

Stupeň intenzity	Interval $y_j \pm \Delta y_j$	Počet podnikov		Priemer Δy_j v skupine	Max. Δy_j	Min. Δy_j
		abs.	%			
I. vysoko intenzívny	$y_j + 2\ 001$ a viac	11	16,7	4 369	12 630	2 272
II. intenzívny	$y_j + 501$ až 2 000	14	21,2	1 362	1 973	788
III. priemerný	$y_j \pm 500$	12	18,2	22	371	—372
IV. podpriemerný	$y_j - 501$ až 2 000	14	21,2	—940	—230	—1 767
V. zaostávajúci	$y_j - 2\ 001$ a viac	15	22,7	—3 586	—2 142	—6 534

Z hľadiska normatívnej veličiny celkových výkonov je súbor síce diferencovaný, ale väčšia časť podnikov patrí úrovňou skutočne dosahovaných výkonov do prvých troch intenzívnych tried, teda ich skutočné výkony prevyšujú alebo oscilujú blízko normatívnej hodnoty. Pravda, 44 % podnikov z tohto hľadiska v intenzifikácii zaostáva a hospodári s nízkym a veľmi nízkym využitím výrobných zdrojov. Z hľadiska súboru podnikov i vo svojich územno-administratívnych rámcoch sú rezervou rastu intenzity poľnohospodárskej výroby.

Uvedené triedenie i jeho výsledky zobrazujú diferenciaciu v úrovni využívania zdrojov z hľadiska rozdielov skutočnej a normatívnej (teoretickej) hodnoty výsledného ukazovateľa. Tento rozdiel z hľadiska použitej metodiky výpočtov je však výsledkom dvoch činiteľov, účinnosti využívania disponibilných zdrojov, ale aj ich celkového objemu a kombinácie v jednotlivých podnikoch. Z rôznych metodických možností posúdenia týchto vplyvov uplatníme v ďalšom opäť triedenie podľa vytvorených skupín podnikov z hľadiska stupňa intenzifikácie s cieľom overiť rozdiely medzi jednotlivými skupinami vo vybavení zdrojmi a v úrovni ich kombinácie (tab. IV).

Ak za rozhodujúce zdroje považujeme prvé štyri ($x_2 - x_5$), prejavuje sa

Skupiny podnikov podľa stupňa intenzity	Vybavenie zdrojmi — skupinové priemery					
	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6	x_7
I.	21132	10753	18,6	9518	90,3	38,6
II.	24309	10118	17,2	10757	90,5	42,2
III.	17731	10349	16,1	9620	90,4	40,6
IV.	19506	8864	17,8	11376	90,6	40,2
V.	23139	11798	19,7	11540	85,8	37,8
Priemer za súbor	21300	10134	18,0	10167	91,3	39,3

značná vyrovnanosť vybavenia I. — III. intenzívnej skupiny podnikov najmä strojmi a zariadeniami a obrátovými prostriedkami, teda zdrojmi, ktoré rozhodujú o produktivite živej práce a o intenzifikačnom procese. V týchto zdrojoch sa vybavenie uvedených skupín blíži priemeru celého súboru. U pracovných síl je vyššie vybavenie v najintenzívnejšej skupine podnikov, ale absolútne najvyššie v podpriemernej a zaostávajúcej skupine. Posledná intenzívna skupina je jednoznačne najlepšie (nadpriemerne) vybavená hlavnými výrobnými zdrojmi. Je zjavné, že príčinou jej zaostávania môže byť len nízka účinnosť vo využívaní týchto zdrojov. Pre túto skupinu je príznačné i nízke percento zornenia a podielu obilnín na osevných plochách, ktoré sú pod priemerom celého súboru.

Metodicky zložitejšie je postihnúť vplyv kombinácie zdrojov na súhrnnú efektívnosť ich využitia. Optimálna kombinácia zdrojov sa totiž nedá stanoviť len na základe vzťahu zdroje $\rightarrow$ výsledný ukazovateľ, ale musí prihliadať i na štruktúru výroby, ktorá v ňom nie je postihnuteľná. Výrobný činiteľ podiel obilnín na osevných plochách (x_7) ju len veľmi približne aproximuje.

Ako jeden z možných prístupov súhrnnejšieho vyjadrenia kombinácie a vybavenia zdrojmi čiastkových súborov podnikov triedených podľa vymedzených stupňov intenzity sme uplatnili výpočet skupinových koeficientov K_s , vymedzených vzťahom:

$$K_s = \sum_{i=1}^n \left(\frac{X_{is}}{X_i} \cdot E_i \right) \quad (4)$$

kde: X_{is} — priemer dispozície i -tého zdroja v s -tej intenzívnej skupine

X_i — priemer dispozície i -tého zdroja v celom súbore

E_i — koeficienty elasticity podľa zdrojov

Hodnoty koeficientov K_s :

$$K_{sI.} = 1,0174$$

$$K_{sIV.} = 0,9657$$

$$K_{sII.} = 0,9411$$

$$K_{sV.} = 1,1296$$

$$K_{sIII.} = 0,8906$$

Koeficienty K_s teda odrážajú na jednej strane vzťah vybavenia jednotlivých čiastkových súborov zdrojmi voči priemeru celého súboru a na strane

druhej ich korekciu z hľadiska podielu jednotlivých zdrojov na tvorbe výsledného ukazovateľa.

Z vypočítaných parametrov týchto koeficientov vyplýva, že prvá skupina má priaznivú kombináciu zdrojov s prevahou oproti priemeru tých zložiek, ktoré majú najvyššie koeficienty elasticity (α_3, α_4). Smerom k nižším intenzívnym skupinám koeficient K_s klesá predovšetkým vplyvom zhoršujúcej sa kombinácie zdrojov, keďže ich objemy jednoznačne neklesajú. Zvýšené hodnoty koeficientu v posledných dvoch skupinách sú predovšetkým dôsledkom nadpriemerného vybavenia, ktoré je však využívané s nízkou účinnosťou, čo zapríčiňuje nízke hodnoty výsledného ukazovateľa.

Vykonaná analýza bola založená na štatistickej regresii a triedení väčšieho súboru podnikov hospodáriacich v relatívne homogénnych podmienkach s cieľom získať súhrnnejšie charakteristiky. S využitím vzťahov (1), (2) a (3), ako sme naznačili v inej práci, možno však získať analytické charakteristiky každého podniku predmetného súboru.

K SMEROM ZVYŠOVANIA ÚČINNOSTI VÝROBNÝCH ZDROJOV

Úzka spojitost intenzívneho ekonomického rozvoja s efektívnosťou využívania výrobných zdrojov si vyžaduje zvýšiť pozornosť riadiacej nadpodnikovej i podnikovej praxe celému procesu reprodukcie zdrojov v poľnohospodárstve, t. j. ich zabezpečovaniu, distribúcii do diferencovaných pôdno-ekologických podmienok, využívaniu i vyradovaniu a obmene.

Uplatňovanie plánovotného kritéria efektívnosti pri plánovitom rozmiestňovaní obmedzených zdrojov je nevyhnutnosťou. Pre nesmiernu zložitosť praktického riešenia nevieme zatiaľ rozmiestňovať zdroje podľa princípov produkčnej teórie tak, aby sme na poslednú jednotku rozmiestňovaného zdroja pri daných cenách získali vo všetkých výrobných podmienkach rovnaký prírastok produkcie. V praxi uplatňujeme len rôzne aproximujúce empirické riešenia. Zložitosť riešenia tu nevyplýva len z rozsiahlosti úlohy, ale z toho, ako normovať účinnosť zdroja v konkrétnych podmienkach, keďže tá je podmienená komplexnosťou jeho nasadzovania, vedeckotechnickou úrovňou zdroja, mierou jeho adaptovateľnosti v daných podmienkach a pod. Na nadpodnikovej úrovni bude potrebné vždy pracovať s agregovanými charakteristikami účinnosti, založenými na pravidelne objektivizovaných normách a normatívoch, ktoré budú základom pre ich distribúciu do podnikov v závislosti na plánovaných tempách rastu produkcie.

Posilňovanie samostatnosti a iniciatívy poľnohospodárskych podnikov, ako ich realizujú opatrenia pre sústavu riadenia poľnohospodárstva v rokoch 8. päťročnice, vytvára nové podmienky i pre hospodárenie so zdrojmi. Kritériálna funkcia ukazovateľa upravených vlastných výkonov (v hodnotení podnikov, v mzdovej regulácii) a zisku vedie podniky k zodpovednejšiemu zvažovaniu v nárokovani a získavaní najmä vecných, materiálových zdrojov. Čiastočne o tom svedčí i nesplnenie plánu odbytu priemyselných hnojív v SSR v roku 1985, ktorých bol dosiaľ z hľadiska požiadaviek podnikov nedostatok. Pri žiadúcom tlaku na sortiment produkcie v súlade so spoločenskými potrebami, prostredníctvom štátneho plánu a zmluvných vzťahov sú podniky nútené optimalizovať svoje zdroje vo vzťahu k výstupom. Sovietsky autor B. Smechov (1986) v tejto súvislosti zastáva názor, že bezlimitný veľkoobchodný trh umožňuje znižovať zásoby v podnikoch a efektívnejšie využívať výrobné fondy.

Tlak na hospodárenie so zdrojmi v poľnohospodárskych podnikoch zo

strany nástrojov sústavy riadenia a celého hospodárskeho mechanizmu musí byť však komplexný a univerzálny. Dosiaľ tomu tak nie je. Napríklad využívanie prírastkového princípu (mzdová regulácia, prémia za prírastok trhovej produkcie, ústretové plánovanie) môže za určitých podmienok viesť k utajovaniu zdrojov, k nevyužívaniu rastových možností. Nehovoriac o tom, že prírastkový princíp môže byť nespravodlivý voči nadpriemerným, progresívnym podnikom, ktoré pri vysokej úrovni intenzity výroby a hospodárnosti vo využívaní zdrojov už nemôžu s vysokými prírastkami uvažovať.

Korigujúcim nástrojom hodnotenia podnikov i úrovne ich plánov z hľadiska využívania zdrojov by preto mali byť normatívne ukazovatele výsledkov výroby (výkony, UVV, HPP), ku ktorým sa možno dopracovať aj prostredníctvom regresnej analýzy, ako sme to naznačili. V tejto súvislosti je použité, že metodické pokyny Gosplanu v ZSSR pre hodnotenie náročnosti plánov zavádzajú pojem „plánové napätie“ ako rozdiel medzi plánovanou a normatívnou výškou ukazovateľa. Pomer týchto dvoch veličín sa označuje ako koeficient napätosti (Moderní řízení, 1986, č. 1).

Na úroveň náročnosti plánu na využitie zdrojov vo vzťahu k normatívnej hodnote výsledného ukazovateľa a potom vo vzťahu skutočnosti k náročnému plánu by mali nadväzovať i rozdeľovacie procesy, podniková a osobná hmotná zainteresovanosť.

V hospodárení so zdrojmi v poľnohospodárskom podniku je síce potrebné poznať, aká je normatívna (priemerná) úroveň zhodnocovania zdrojov v daných výrobných podmienkach, ale tu je dôležitá veľmi analytická znalosť vývoja jednotlivých zdrojov, ich účinnosti, stupňa komplexnosti, ako zdroje a ich využitie sú v súlade s poznatkami vedecko-technického rozvoja. V podnikovom rámci ovplyvňujú zdroje efektívnosť výroby cez hospodárnosť, s akou sa transformujú do nákladov a ich prostredníctvom do výsledkov výroby a hospodárenia.

Plánovanie vlastných nákladov v poľnohospodárskom podniku by sa malo zakladať na pravidelne objektivizovaných normatívoch spotreby hnojív, krmív, pohonných hmôt, energie a ďalších materiálov, noriem výkonov a kapacity strojov a zariadení a noriem spotreby práce. Pravidelná previerka týchto noriem, ich aktualizácia v závislosti od zmien vo vybavení zdrojmi a poznatkov vedeckotechnického rozvoja sú zárukou efektívnej transformácie výrobných zdrojov cez náklady do výsledkov produkcie. Konfrontácia plánu nákladov s orientačnými nákladovými normatívami, ktoré pravidelne pripravuje vedeckovýskumná základňa, umožňuje posúdiť úroveň racionálnosti v plánovaní nákladov a tým aj vo využívaní zdrojov a odhaliť problémové miesta.

Plánovanie rozvoja a využitia výrobných zdrojov v krátkodobom i dlhodobom časovom horizonte úzko súvisí s plánovaním objemu a sortimentu produkcie. Stabilizácia špecializácie podniku umožňuje relatívne stabilizovať i štruktúru a kombináciu výrobných zdrojov. Relatívna nasýtenosť trhu niektorými produktami a problémy s odbytom si však v súčasnosti vyžadujú väčšiu pružnosť podnikov v prispôbovaní výroby odbytovým požiadavkám.

Výrobné zdroje, s ktorými podniky pracujú, neumožňujú rovnakú pružnosť adaptácie k zmenám v sortimente produkcie. Strnulejšie na využitie sú napríklad základné prostriedky v živočíšnych odvetviach výroby, špeciálne stroje v rastlinnej výrobe, ale i pracovné sily s vyššou kvalifikáciou. Naproti tomu traktory, energia, pohonné hmoty, hnojivá a krmivá možno pružne nasadzovať do rôznych výrobných odvetví v prípade ich substitúcie.

Nemôže ísť však o akúkoľvek substitúciu — ale o substitúciu efektívnu. Tá bude do značnej miery podmienená mierou rentability nových odvetví. Ak si napríklad spoločenská potreba vyžiada zvyšovanie produkcie zemiakov, tak pri ich súčasnej stratovosti temer vo všetkých výrobných podmienkach bude adaptačný proces veľmi náročný na prestavbu a inováciu v kombinácii výrobných zdrojov, ak nemá zavedením tohto odvetvia dôjsť k zníženiu efektívnosti poľnohospodárskej výroby v podniku ako celku.

Zdokonalená sústava predpokladá, že adaptačný proces podnikov na spoločenské potreby nebude už zabezpečovaný tradičnými nástrojmi, redistribúciou zdrojov či následnou finančnou sanáciou nepriaznivých ekonomických dopadov, za ktorými sa však často skrývali chyby riadiaceho subjektu, ale prísnou účelovosťou a účasťou odberateľov na prekonávaní ekonomických ťažkostí adaptačného procesu. Integračné fondy a zladžovanie ekonomických záujmov výrobcov i odberateľov by sa mali stať nástrojom uľahčujúcim adaptáciu sortimentu a výrobných zdrojov v podnikoch prvovýroby v nadväznosti na spoločenské potreby.

Zvýšenie pružnosti poľnohospodárskych podnikov v adaptačnom procese si vyžaduje i očakávaná stagnácia, resp. absolútny pokles v objeme niektorých výrobných prostriedkov imputového charakteru. Pri plánovitej distribúcii týchto zdrojov je žiadúce prekonať mechanický rozpis úspor bez ohľadu na existujúce rozdiely medzi skutočnou a normatívnou vybavenosťou jednotlivých podnikov a na rozdiely v účinnosti ich využívania.

Pri plánovaní rozvoja výrobných zdrojov a ich využívania v poľnohospodárskom podniku treba rešpektovať špecifiká vedeckotechnického pokroku. Ten sa prejavuje zmenami v technike a v technológii, v rastúcom význame zdrojov prírodných a biologických, v nárokoch na kvalifikovanú prácu. Pre každé odvetvie poľnohospodárskej výroby je k dispozícii veľký počet variantov kombinácie zdrojov, pričom málokedy sa realizuje len jeden z nich. Optimalizačné metódy plánovania umožňujú nájsť najvýhodnejšiu kombináciu variantov nasadenia výrobných zdrojov.

Vysoká hospodárnosť so zdrojmi, úspora v ich spotrebe, ako aj ich plné využívanie závisí v rozhodujúcej miere od toho, ako sa s týmito zásadami stotožní ich užívateľ, t. j. vnútropodnikové výrobné jednotky, kolektívy a jednotliví pracovníci. Zodpovednosť za správne využívanie zdrojov a hmotná zainteresovanosť na hospodárnom využívaní musia byť obsiahnuté v princípoch vnútropodnikového chozrasčotu a uplatňovať sa pri hodnotení činnosti kolektívov.

ZÁVERY

Ďalšia intenzifikácia poľnohospodárskej výroby je spojená s rastom hospodárnosti a účinnosti používaných výrobných zdrojov. Vedeckotechnický rozvoj obsahujúci novú techniku a technologické systémy prináša nové požiadavky na objem, proporecie a kombinácie výrobných zdrojov. Zmeny v požiadavkách spoločnosti na objem a sortiment produkcie v etape nasýtenosti niektorých potrieb si vyžadujú nevyhnutnú mieru adaptability výrobných zdrojov podnikov na zmeny sortimentu produkcie.

Plánovité riadenie intenzifikačného procesu sa nemôže obísť bez sústavnej analýzy efektívnosti využívania výrobných zdrojov. Táto musí postihovať veľa i hodnotovú stránku zdrojov, objem i kombinácie vo vzťahu k dosahó-

vaným výsledkom. V tejto analýze najpreukaznejšie výsledky poskytuje metodika založená na regresnom modeli produkčného potenciálu, konštruovanom na báze súboru podnikov hospodáriacich v podobných pôdno-ekologických podmienkach. Model umožňuje komparáciu normatívnej a skutočnej účinnosti využívania zdrojov, normatívneho (priemerného) a skutočného vybavenia a kombinácie zdrojov.

Obmedzenosť zdrojov v poľnohospodárstve si vyžaduje využívať všetky cesty vedúce k ich úspore, resp. zvyšovaniu účinnosti ich používania. Treba zvýšiť pozornosť riadiacej a podnikovej praxe celému procesu reprodukcie zdrojov, t. j. ich plánovitému zabezpečovaniu, distribúcii, využívaniu, obmene a vyradovaniu. Žiada sa posilniť tlak celej sústavy plánovitého riadenia na dosahovanie normatívnej účinnosti zdrojov v diferencovaných výrobných podmienkach a premietnuť ho do hodnotenia poľnohospodárskych podnikov, vnútropodnikových jednotiek a jednotlivcov.

Literatúra

- ANDRIJČUK, V. G.: Efektivnost ispolzovanija proizvodstvennogo potenciala v sel'skom chozjajstve. Moskva, Ekonomika 1983.
- ČERNÍKOV, D. A.: Tempy i proporecii ekonomičeskogo rosta. Moskva, Ekonomika 1982.
- DIVILOVÁ, Z. — ZEIPPELT, R.: Hodnocení diferenciace ve výsledcích JZD hospodařících ve srovnatelných podmínkách. Zeměd. Ekon., 31, 1985, č. 10.
- GRZNÁR, M.: Produkčný potenciál a rezervy rastu efektívnosti poľnohospodárskej výroby. Ekonomický časopis, 1985, č. 1.
- KUTIL, I.: Aktuální problémy využívání výrobního potenciálu zemědělství. Polit. Ekon., 1986, č. 3.
- MINAŘÍK, B.: Metodický příspěvek ke stanovení vícefaktorových a nákladových funkcí. Zeměd. Ekon., 32, 1986, č. 3.
- SMECHOV, B.: Normativy i stabilitnost plánov. Plánovoje chozjajstvo, 1986, č. 4.
- TOMS, M.: Kritéria a stratégie. Hospodárske noviny, 1984, č. 34.
- VANER, I.: Intenzifikace společenské výroby — základní teoretické otázky. Polit. Ekon., 1986, č. 4.
- VASILJENKO, I. V.: Matematičeskije metody analiza v sel'skom chozjajstve. Kijev, Urožaj 1982.

Došlo 10. 9. 1986

GRZNAR M., Vysoká škola ekonomická, ul. Odbojárov 10, 886 33 Bratislava

Výrobné zdroje a intenzifikácia v poľnohospodárstve

Zeměd. Ekon., 33, 1987, č. 3, s. 179—192. — 4 tab., lit. 8, res. slov., rus., angl., něm.

zemědělství, zdroje výrobní, analýza regresní, zvyšování účinnosti, teoretické pojednání

Intenzívny typ reprodukcie v poľnohospodárstve si vyžaduje rast hospodárnosti a účinnosti vo využívaní výrobných zdrojov. Plánovitá reprodukcia zdrojov predpokladá objektívnu analýzu dispozície a využívania zdrojov v poľnohospodárskych podnikoch. Preukázateľné výsledky poskytuje metodika využívajúca regresnú analýzu a model produkčného potenciálu. Analýza poukázala na veľkú diferenciáciu vo využívaní výrobných zdrojov a na jej príčiny. Zároveň boli vymedzené základné smery zvyšovania účinnosti výrobných zdrojov v poľnohospodárstve.

ГРЗНАР М., Институт экономики, Одбоярв 10, 886 33 Братислава

Производственные ресурсы и интенсификация в сельском хозяйстве

Zeměd. Ekon., 33, 1987, № 3, с. 179—192. — 4 табл., лит. 8, рез. слов., русск., англ., нем.

сельское хозяйство, производственные ресурсы, анализ регрессий, повышение эффективности, теоретическая трактовка

Интенсивный тип воспроизводства в сельском хозяйстве требует роста экономности и эффективности в расходовании производственных ресурсов. Для плановой их репродукции нужен объективный анализ наличия и использования источников, которыми располагают хозяйства. Достоверные результаты дает методика на базе анализа регрессий и модель производственного потенциала. Анализ показал значительную дифференциацию в расходовании ресурсов, а также ее причины. В то же время намечены главные направления в повышении эффективности производственных ресурсов в сельском хозяйстве.

GRZNÁR M., University of Economics, ul. Odbojárov 10, 886 33 Bratislava

Production Resources and Intensification in Agriculture

Zeměd. Ekon., 33, 1987, No. 3, pp. 179—192. — 4 tabs, refs 8, summaries in sl, ru, en, de

agriculture, production resources, regression analysis, increase in effectiveness, theoretical treatise

The intensive type of reproduction in agriculture requires to practise strict economy and efficient utilization of the production resources. The planned reproduction of the resources requires an objective analysis of the available resources and their utilization in agricultural enterprises. Demonstrable results are provided by the procedure using regression analysis and the model of production potential. The analysis pointed at the high differentiation of the utilization of production resources and at its causes. At the same time, the basic trends of increasing the efficiency of production resources in agriculture were formulated.

GRZNÁR M., Hochschule für Ökonomie, ul. Odbojárov 10, 886 33 Bratislava

Produktionsquellen und die Intensivierung der Landwirtschaft

Zeměd. Ekon., 33, 1987, Nr. 3, S. 179—192. — 4 Tab., Lit. 8, Zus in Slovak., Russ, Engl., Dtech.

Landwirtschaft, Produktionsquellen, Regressionsanalyse, Steigerung der Wirksamkeit, theoretische Aspekte

Der intensive Reproduktionstyp der Landwirtschaft erfordert die Steigerung der Wirtschaftlichkeit und Wirksamkeit bei der Nutzung der Produktionsquellen. Die planmäßige Reproduktion der Quellen setzt eine objektive Analyse der Disponibilität und der Nutzung der Quellen in den Landwirtschaftsbetrieben voraus. Überzeugende Ergebnisse bietet hierbei die Anwendung der Regressionsanalyse und des Modells des Produktionspotentials. Dadurch werden die große Unterschiedlichkeit in der Nutzung der Produktionsquellen und auch deren Ursachen sichtbar. Gleichzeitig wurden die Grundrichtungen zur Steigerung der Wirksamkeit der Produktionsquellen in der Landwirtschaft aufgezeigt.

Adresa autora:

Prof. ing. Miroslav Grznár, DrSc., Vysoká škola ekonomická, ul. Odbojárov 10, 832 20 Bratislava

Státní statky obhospodařují v ČSR 24 % a v SSR 14 % zemědělského půdního fondu. V jejich hospodaření existují v přibližně srovnatelných podmínkách rozdíly, které se nezmensňují. Řada státních statků dlouhodobě výrazně zaostává jak v intenzitě, tak v efektivnosti výroby. Zaostávání je zdrojem značných rezerv. Např. zvýšit úroveň intenzity zemědělské výroby na ha z. p. u zaostávajících státních statků na úroveň lepších v přibližně srovnatelných podmínkách představuje průměrně v 7. pětiletce cca 1 620 mil. Kčs tržní zemědělské produkce ročně.

Vzhledem k přetrvávání uváděných rozdílů provedl Výbor lidové kontroly ČSSR se širokým zapojením kontrolní soustavy kontrolní analýzu příčin tohoto nepříznivého vývoje s cílem navrhnout opatření k urychlení rozvoje zaostávajících státních statků a překonávání stávajících rozdílů.

METODIKA A MATERIÁL

S využitím odborného aktivu z Ústavu racionalizace a řízení Praha, dále odborníků z podniků zemědělských služeb, vysokých škol i zemědělské praxe byla na vybraných státních statcích provedena podle stanoveného programu kontrolní analýza úrovně zabezpečení organizace, řízení, vnitropodnikového plánování, chovrasčotu a hmotné stimulace, úrovně zabezpečení rostlinné a živočišné výroby, pomocných a nezemědělských činností, zabezpečení výrobních činitelů a využívání poznatků vědeckotechnického rozvoje.

Za pomoci Výzkumného ústavu ekonomiky zemědělství a výživy v Praze byl proveden propočet vývoje 99 ukazatelů všech státních statků za 6. a 7. pětiletku (tj. let 1981–1984) v členění na republiky, kraje, výrobní oblasti a pásma přibližně shodných podmínek. Údaje za zemědělskou produkci jsou uváděny v běžných stálých cenách, tzn. že nejsou za období 6. pětiletky přepočteny na úroveň cen roku 1980. To částečně zkresluje dynamiku vývoje, ale nemění relace vývoje mezi jednotlivými skupinami státních statků.

Celý soubor byl rozdělen na zaostávající a lepší (ostatní) státní statky. Byl vymezen soubor zaostávajících státních statků. Za kritérium bylo zvoleno poskytování prostředků z provozní části fondu intenzifikace v roce 1983 i 1984. Tím vznikl jiný než běžně sledovaný soubor zaostávajících zemědělských podniků.

MZVŽ ČSR např. zařazuje do souboru zaostávajících podniků ty, které měly uloženo na období 7. pětiletky zpracovat intenzifikační programy.

Z pohledu hodnocení realizace intenzifikačních programů je tento postup opodstatněný. V rámci kontrolní analýzy však bylo zjištěno, že intenzifikační programy zpracovala i řada státních statků (stejně tak i JZD) nejen dlouhodobě zaostávajících, ale i podprůměrných. Mnohým z nich k jejich realizaci nebyly poskytnuty státní dotace z provozní části fondu intenzifikace, neboť nevykazovaly hlubší nedostatek zdrojů k potřebnému rozvoji (v takovém případě má zaostávání spíše charakter nižší intenzity než efektivnosti výroby). Další státní statky v první fázi intenzifikace dotační prostředky obdržely, avšak vzhledem k pozitivnímu urychlenému rozvoji na základě překonávání zaostávání je v dalších letech již nepotřebovaly (např. státní statek Hlinsko). Naopak některé státní statky intenzifikační programy nezpracovaly, ale prostředky z fondu intenzifikace dostávají (např. státní statek Želiezovce). Z těchto důvodů byly do souboru zaostávajících zařazeny jen státní statky dlouhodobě vykazující schodek vlastních zdrojů k potřebnému rozvoji.

Váhu zaostávajících statků podle stavu v roce 1984 ukazuje tento přehled:

	zaostávající statky		statky celkem		podíl zaostávajících na	
	počet	výměra ha	počet	výměra ha	počtu	výměře
ČSR	51	450 336	94	1 040 327	54,3	43,3
SSR	32	191 271	64	353 891	50,0	54,0
ČSSR	83	641 607	158	1 395 218	52,5	46,0

Z podílu zaostávajících statků na celkovém jejich souboru je patrné, že v ČSR jsou v průměru zaostávající statky menší proti ostatním (8 830 proti 13 721 ha), v SSR je tomu naopak (5 977 proti 5 082 ha). Z geografického rozmístění lze uvést, že nejvíce zaostávajících statků je v ČSR v krajích Severočeském (17), Středočeském (16), Západočeském (12) a Východočeském (9), v SSR v krajích Středoslovenském a Východoslovenském (po 12).

Překonávání zaostávání je chápáno dynamicky, tj. hodnocením vývoje rozdílů souboru zaostávajících statků vzhledem k vývoji statků lepších. Tím se liší např. od metodiky hodnocení MZVŽ ČSR, uvedené ve Směrnici MZVŽ ČSR č. 35 z roku 1981 (uverejněné ve Věstníku MZVŽ ČSR, částka 9, z 26. 8. 1981), spočívající v hodnocení přírůstků vybraných ukazatelů proti výchozí základně let 1977–1979. Za cíl překonání zaostávání se v tomto pojetí považuje dosažení průměrné úrovně hodnoceného ukazatele vypočteného z výchozí základny let 1977–1979 ze strany zaostávajících podniků. Postup MZVŽ ČSR nepřihlíží k hodnocení relací vývoje lepších zemědělských podniků a horších v přibližně srovnatelných podmínkách. Za podmínky rychlého vývoje lepších zemědělských podniků by mohlo totiž dojít k prohloubení jejich relativního zaostávání. Zvolená metoda MZVŽ ČSR tudíž nepostihuje hodnocení odstraňování zaostávání v dynamickém pojetí zrychleným vývojem zaostávajících podniků vůči podnikům lepším.

CHARAKTERISTIKA VÝVOJE

V intenzitě zemědělské výroby se mezi 6. a 7. pětiletkou rozdílily v neprospěch zaostávajících státních statků prohlubují v obou republikách (tab. I). Platí to i pro výnosy rozhodujících plodin, i pro užitkovost v živočišné

I. Vybrané ukazatele vývoje intenzity zemědělské výroby státních statků; 1 = podniky podprůměrné (P), 2 = podniky lepší (L), 3 = P : L, 4 = P - L

Ukazatel		Ø 6. 5LP	Ø 7. 5LP	$\frac{\text{Ø 7. 5LP}}{\text{Ø 6. 5LP}}$
Tržní zemědělská produkce v Kčs na ha z. p.	ČSSR	1 7436,77	93337,01	125,55
		2 8785,55	11332,22	128,99
		3 84,65	82,39	97,33
		4 -1348,78	-1995,21	×
	ČSR	1 7885,65	9841,30	125,12
		2 8577,53	11068,39	129,04
		3 91,93	88,91	96,96
		4 -691,88	-1227,09	×
	SSR	1 6372,19	8089,46	126,95
		2 9429,29	12249,56	129,05
		3 67,58	66,04	98,37
		4 -3057,10	-4160,10	×
	Výnos obilí v t na ha	1 3,26	3,55	108,70
		2 3,46	3,86	111,54
		3 94,22	91,97	97,45
		4 -0,20	-0,31	×
	ČSR	1 3,19	3,52	110,45
		2 3,30	3,75	113,49
		3 96,67	93,87	97,32
		4 -0,19	-0,23	×
	SSR	1 3,51	3,65	103,96
		2 4,05	4,28	105,62
		3 86,67	85,28	98,43
		4 -0,54	-0,63	×
Výnos cukrovky v t na ha	ČSSR	1 29,09	28,73	98,76
		2 31,93	34,43	110,96
		3 91,91	83,44	89,01
		4 -2,84	-5,70	×
	ČSR	1 29,16	28,70	98,44
		2 30,73	34,57	112,40
		3 94,89	83,02	87,58
		4 -1,57	-5,87	×
	SSR	1 28,76	28,81	100,17
		2 31,82	34,23	107,57
		3 90,38	84,17	83,12
		4 -3,06	-5,42	×
	Průměrná roční dojivost na krávu v l	1 2589,41	2849,66	110,05
		2 2819,43	3151,50	111,78
		3 91,84	90,42	98,45
		4 -230,02	-301,84	×
	ČSR	1 2618,40	2945,19	112,48
		2 2815,33	3170,11	112,60
		3 93,01	92,90	99,89
		4 -196,93	-224,92	×
	SSR	1 2490,62	2558,33	102,72
		2 2833,91	3087,06	108,93
		3 87,89	82,87	94,30
		4 -343,29	-528,73	×

Pramen: Vlastní propočty z podkladů VÚEZVz (platí i pro další tabulky)

výrobě. V hlubší dezagregaci tento vývoj neplatí jednoznačně, což lze ilustrativně uvést na tempech přírůstků tržní zemědělské produkce státních statků v lepších přírodních podmínkách (zemědělské podniky odvádějící daň z pozemků — ČSR 1 a SSR 1) a v horších přírodních podmínkách (podniky pobírající diferenciální příplatky — ČSR 2 a SSR 2):

ČSR 1	zaostávající statky	123,65
	lepší statky	122,74
ČSR 2	zaostávající statky	128,64
	lepší statky	133,45
SSR 1	zaostávající statky	112,50
	lepší statky	127,74
SSR 2	zaostávající statky	132,99
	lepší statky	127,98

Např. v lepších přírodních podmínkách ČSR a v horších v SSR je tempo přírůstku tržní zemědělské produkce u zaostávajících státních statků příznivější než u statků ostatních. Naopak nejkritičtější je situace u zaostávajících státních statků v lepších přírodních podmínkách SSR, u kterých v podstatě dochází k absolutnímu snížení úrovně tržní zemědělské produkce na ha z. p. Ještě větší propad mají tyto státní statky v tržní rostlinné produkci. Jedná se o hluboce extenzivní využívání nejlepších přírodních podmínek podniky státního sektoru v zemědělství.

Zaostávající státní statky méně finalizují svou produkci. Tržnost hrubé zemědělské produkce se mezi pětiletkami u státních statků v průměru snížila z 84,8 na 82,5 %, převážně v důsledku změny struktury živočišné výroby (redukce stavů prasat, rozvoj chovu skotu náročného na spotřebu vlastního meziproduktu, omezené dotace centrálního fondu krmiv na živočišnou výrobu). U zaostávajících státních statků je však pokles tržnosti rychlejší, takže struktura a užití zemědělské produkce je u nich méně efektivní, na jednotku finální, tržní produkce je větší spotřeba vlastního meziproduktu.

Předpokladem postupného odstraňování zaostávání je rychlý rozvoj výroby, neboť absolutní rozdíly proti lepším zemědělským podnikům se jen při mírné diferenciaci temp růstu nezmenšují, ale dále prohlubují. Rychlý růst hrubé zemědělské produkce na ha z. p. v roce 1984 proti průměru 6. pětiletky dosáhly např. zaostávající státní statky Lochovice (162 %), Klíčany (151 %), Křimice (152 %), Lánov (145 %), Námestovo (197 %), Považská Bystrica (161 %), Nová Baňa (171 %), Spišská N. Ves (176 %), Velaty (180 %). Naopak některé státní statky dosáhly nízkých temp, pohybujících se kolem indexu změny stálých zúčtovacích cen, takže stagnovaly a prohloubily své zaostávání, jako např. státní statek Veltrusy (117 %), Frýdlant (118 %), Nové Město p. Smrkem (113 %), Litoměřice (108 %), Šahy (115 %), Štúrovo (113 %).

V hospodářských výsledcích (tab. II) nastal mezi pětiletkami značný posun ke zlepšení u celého souboru státních statků. Ztrátovost zaostávajících statků byla vcelku odstraněna, avšak závěry není možno dělat bez ocenění vlivu úprav ekonomických nástrojů.

Rozdíly v dosahovaném hospodářském výsledku mezi zaostávajícími a lepšími státními statky se dále prohloubily. Zohledníme-li poskytnuté dotace a subvence, hospodářský výsledek se rychleji zlepšuje u zaostávajících statků,

II. Vybrané ukazatele ekonomických výsledků a efektivnosti výroby státních statků za ČSSR celkem; 1 = podniky podprůměrné (P), 2 = podniky lepší (L), 3 = P : L, 4 = P - L

Ukazatel		Ø 6. 5LP	Ø 7. 5LP	$\frac{\text{Ø 7. 5LP}}{\text{Ø 6. 5LP}}$
Hospodářský výsledek v Kčs na ha z. p.	1	-840,77	169,12	—
	2	318,53	1605,62	504,07
	3	—	10,53	—
	4	-1159,53	-1436,50	×
Dotace a subvence k hospodářskému výsledku v Kčs na ha z. p.	1	985,30	990,24	100,50
	2	514,27	310,31	60,34
	3	191,51	319,11	166,56
	4	471,03	679,93	×
Hospodářský výsledek vč. dotací a subvencí v Kčs na ha z. p.	1	144,53	1159,35	812,17
	2	832,79	1915,93	230,06
	3	17,35	60,51	348,68
	4	-688,26	-756,58	×
Míra rentability v %	1	-6,85	0,88	—
	2	2,40	9,30	387,50
	3	—	9,46	—
	4	-9,25	-8,42	×
Výkony v Kčs na ha z. p.	1	11427,23	15327,37	134,13
	2	13580,70	18505,35	136,26
	3	84,14	82,83	98,44
	4	-2153,47	-3177,98	×
Nezemědělská činnost v Kčs na ha z. p.	1	1153,68	1887,19	163,58
	2	2384,40	3442,31	144,37
	3	48,38	54,82	113,31
	4	-1230,72	-1555,12	×
Diferenciální příplatky v Kčs na ha z. p.	1	1686,56	3438,15	203,89
	2	1747,17	3593,25	205,66
	3	96,53	95,68	99,12
	4	-60,61	-155,10	×
Výkony — diferenciální příplatky v Kčs na ha z. p.	1	9740,67	11889,22	122,06
	2	11833,53	14912,10	126,02
	3	82,31	79,73	96,86
	4	-2092,86	-3022,88	×
Náklady celkem v Kčs na ha z. p.	1	12268,00	15158,25	123,56
	2	13262,37	16899,74	127,43
	3	92,50	89,70	96,97
	4	-994,37	-1741,49	×
Výkony na 100 Kčs nákladů	1	93,15	101,12	108,56
	2	102,40	109,50	106,93
	3	90,97	92,35	101,51
	4	-9,25	-8,38	×
Výkony — diferenciální příplatky na 100 Kčs nákladů	1	79,40	78,43	98,78
	2	89,23	88,24	98,89
	3	88,98	88,88	99,89
	4	-9,83	-9,81	×
Hrubá produkce rostlinné výroby na 100 kg č. ž. průmyslových hnojiv	1	1666,11	1791,55	107,53
	2	1779,06	2110,81	118,64
	3	93,65	84,88	90,64
	4	-112,95	-319,26	×

avšak absolutní rozdíly se i přesto dále prohloubily. Příliš se nezměnily ani hluboké rozdíly v dosahované míře rentability. Obdobné závěry platí i v republikách, i v členění státních statků podle lepších a horších přírodních podmínek.

Velké rozdíly jsou mezi jednotlivými státními statky i v dosaženém postupu vývoje rentability zaostávajících statků. Některé zaostávající státní statky již docílily v roce 1984 příznivé nákladové rentability, např. státní statek Lochovice (18,6 %), Krémice (12,4 %), Hajnice (12,9 %), Bánovce n. Bebr. (22,17 %), Spišská N. Ves (11,16 %), jiné dosahují nepříznivé záporné rentability, např. státní statek Benešov (−3,12 %), Veltrusy (−7,71 %), Cvikov (−7,48 %), Rumburk (−4,19 %), Staré Město p. Sněžníkem (−3,24 %) Banská Štiavnica (−6,47 %), Žiar n. Hronom (−11,0 %), Nová Baňa (−13,34 %), Stakčín (−9,50 %).

Efektivnost výroby měřená podílem výkonů na nákladech (tab. II) se zvyšuje v celém souboru státních statků mezi pětiletkami, poněkud rychleji u zaostávajících statků. Po eliminaci vlivu diferenciálních příplatků (DP) však zjišťujeme, že rozdíly v neprospěch zaostávajících statků se nezmensňují, zůstávají stabilní, a produkční účinnost nákladů se mezi pětiletkami snížila o více než 1 bod. Neměnnost rozdílů v efektivnosti je důsledkem rychlého a poměrně rovnoměrného prohlubování rozdílů v růstu jak výkonů, tak nákladů i diferenciálních příplatků. Značné rozdíly jsou i v produkční účinnosti jednotlivých druhů nákladů, v uváděném příkladu průmyslových hnojiv se prohlubují v neprospěch zaostávajících státních statků a ukazují na značné rezervy v efektivnosti využívání důležitého intenzifikačního činitele.

Efektivnost ve využívání nákladů se neprojevuje rovnoměrně v hlubší dezagregaci souboru státních statků; v členění na lepší a horší podmínky je nejvážnější situace (stejně jako ve vývoji intenzity výroby) v lepších přírodních podmínkách SSR, jak ukazují následující údaje tempa změny ukazatele podílu výkonů na nákladech a změny hodnoty jeho rozdílu mezi pětiletkami:

		tempo změny v %	změna hodnoty v bodech
ČSR 1	zaostávající statky	92,10	8,38
	lepší statky	97,22	2,63
ČSR 2	zaostávající statky	91,45	9,32
	lepší statky	88,07	12,28
SSR 1	zaostávající statky	102,61	−2,55
	lepší statky	100,57	−0,52
SSR 2	zaostávající statky	91,95	8,93
	lepší statky	93,63	6,51

Celkově možno uzavřít, že při diferencovaném vývoji jednotlivých státních statků se v průměru mezi 6. a 7. pětiletkou rozdíly v intenzitě výroby mezi zaostávajícími a ostatními státními statky prohloubily a v efektivnosti výroby se nezměnily.

HLAVNÍ PŘÍČINY PROHLUBUJÍCÍ SE DIFERENCIACE

Zčásti jsou to příčiny mající do značné míry objektivní charakter. Zejména umístění velké části zaostávajících statků v obtížnějších podmínkách. Jsou to především oblasti v blízkosti západních hranic,

ale i v dalších oblastech s málo rozvinutou sociální infrastrukturou, jako je hustota a dostupnost sítě obchodů, škol, zdravotnictví, služeb, kulturních zařízení a sítě hromadné dopravy. Dále pánevní oblasti a jim přilehlé okolí se zhoršeným životním prostředím, s dopady na zdraví obyvatelstva i intenzitu zemědělské výroby. Nejde však dlouhodobě o neměnné podmínky, lze je postupně přetvářet a dosahovat dobrých výsledků i v takových ztížených podmínkách, jak ukazuje např. vývoj výsledků OP Šumava.

III. Vybrané ukazatele vybavení státních statků výrobními činiteli a hustoty hospodářských zvířat za ČSSR celkem 1 = podniky podprůměrné (P), 2 = podniky lepší (L), 3 = P : L, 4 = P - L

Ukazatel		ø 6. 5LP	ø 7. 5LP	$\frac{\text{ø 7. 5LP}}{\text{ø 6. 5LP}}$
Průměrný evidenční počet pracovníků na 1000 ha z. p.	1	113,04	113,96	100,81
	2	118,74	119,24	100,43
	3	95,20	95,57	100,38
	4	-5,70	-5,28	×
Základní prostředky v Kčs na ha z. p.	1	26097,67	34689,37	132,92
	2	28229,83	3665,058	120,83
	3	92,45	94,65	110,01
	4	-2132,16	-1961,21	×
Procento opotřebení základních prostředků celkem	1	39,24	37,86	96,48
	2	34,72	35,63	102,62
	3	113,02	106,26	94,02
	4	4,52	2,23	×
Průměrná měsíční odměna v Kčs na 1 evidenčního pracovníka	1	2406,80	2737,57	113,74
	2	2542,48	2910,32	114,47
	3	94,66	94,06	99,36
	4	-135,68	-172,75	×
Stavy skotu v ks na 100 ha z. p.	1	65,75	69,48	105,56
	2	71,50	76,54	107,05
	3	91,96	90,78	98,61
	4	-5,75	-7,06	×
Stavy prasat v ks na 100 ha o. p.	1	94,62	80,14	84,69
	2	91,87	80,90	88,06
	3	102,99	99,06	96,17
	4	2,75	-0,76	×
Stavy drůbeže v ks na 100 ha o. p.	1	519,95	528,65	101,67
	2	816,35	835,31	102,32
	3	63,69	63,29	99,36
	4	-296,40	-306,66	×

Zaostávající státní statky mají zpravidla nižší vybavení výrobními činiteli (tab. III). Při nedostatečném vybavení sektoru státních statků celkem pracovními silami je tíživější situace u zaostávajících statků. Větší difference jsou v SSR, v ČSR nejsou tak značné, ale do roku 1984 se prohlubují. Příčiny jsou shodné s nepříznivým umístěním většiny zaostávajících statků do ztížených podmínek. Přistupuje dále umístění části statků do průmyslových aglomerací, ve kterých je silná konkurence preferovaných

odvětví národního hospodářství s příznivějšími odměnami a dalšími sociálními výhodami. Rozevírají se také rozdíly v odměňování mezi lepšími a horšími státními statky. Důsledkem je převážně špatné vybavení zaostávajících statků množstvím pracovních sil, značná fluktuace, nízká dlouhodobá stabilizace kvalitních pracovníků, nezvládnutí jednotlivých technologických postupů v rostlinné i živočišné výrobě v čase a kvalitě, nízké vymáhání disciplíny ze strany řídicích pracovníků z obavy ze ztráty dalších pracovníků sil.

Základními prostředky včetně strojů a zařízení jsou příznivěji vybaveny lepší státní statky, mají i větší podíl moderních základních fondů (nižší procento opotřebení). I když se mezi pětiletkami rozdíly zmenšují, není zatím vytvořen předpoklad ke kompenzaci menšího počtu pracovních sil na zaostávajících statech výkonnými ucelenými technologickými linkami.

Nedostatečné vybavení zaostávajících státních statků výrobními činiteli je i jednou z příčin nižší hustoty hospodářských zvířat. V chovu skotu jsou rozdíly proti lepším statkům výrazné zvláště v SSR, ve stavech prasat se v ČSR stejná hustota v 6. pětiletce změnila v příznivější stav u lepších statků, v SSR se původně vyšší hustota v zaostávajících statech vyrovnala s hustotou v lepších statech. U drůbeže se rozdíly v ČSR částečně snížily, v SSR se řádové rozdíly dále prohloubily. Z uvedeného není patrný koncepční přístup k řešení výrobní základny zaostávajících státních statků.

Nedostatek pracovních sil se neprojevuje jen v rostlinné a živočišné výrobě, ale silně i v obslužných a pomocných činnostech. Zeela nedostatečné je např. vybavení řady zaostávajících státních statků pracovníky stavebních čet a jejich investiční výstavba je téměř zcela závislá na dodavatelských kapacitách, jejichž nedostatek se v 8. pětiletce dále prohloubí (pro vázanost zemědělského stavebnictví investiční výstavbou v potravinářském průmyslu). Zaostávající státní statky nestačí nezřídka provádět ani řádnou údržbu stájových kapacit i dalších objektů vč. bytového hospodářství, což se negativně projevuje jak v užítkovosti, tak v úrovni pracovního a životního prostředí. Tyto statky nejsou rovněž vybaveny stavebními mechanismy. Naopak lepší statky mají vytvořeny příznivější předpoklady jak pro údržbu a adaptace, tak pro spolupráci na zabezpečování nové výstavby.

Slabě je rozvinuta i nezemědělská činnost (přidružená výroba). Je to způsobeno jak nedostatečným vybavením pracovními silami, tak nízkou iniciativou řídicích kádrů zaostávajících statků, které neorganizují účinné zapojení pracovníků v mimošpičkových obdobích, osob se změněnou pracovní schopností a místních zdrojů pracovních sil ke zvyšování výkonů, zisku, efektivnosti výroby a tím ke snižování potřeb státních dotací pro další rozvoj. Iniciativní přístup lze ukázat na příkladě lepších podniků, jako státního statku Vysoké n. Jizerou, který rozvíjí mj. kovovýrobu a dřevovýrobu, stavební činnost, statek Brno-venkov stavební činnost, dřevovýrobu, provoz pískovny aj., statek Brodek u Konice kovovýrobu a připravuje dřevovýrobu, obdobně jako statek Kroměříž aj.

Rozhodující příčiny přetrvávajícího a zčásti se prohlubujícího zaostávání značné části státních statků jsou v neúčinném systému řízení jeho překonávání. Postup byl založen Souborem opatření k intenzifikaci v dlouhodobě zaostávajících zemědělských podnicích, schváleným usnesením představenstva vlády ČSSR č. 256 z 30. října 1980.

Základním nástrojem překonávání zaostávání se v 7. pětiletce měly stát intenzifikační programy. Do značné míry se nestaly. Nepředcházel jim často hluboký rozbor příčin neuspokojivého stavu, a proto neobsahovaly

důsledné řešení všech rozhodujících příčin zaostávání. Často řešily jen jednotlivé příznaky či důsledky. Navíc byla založena (v ČSR) dualita cílů intenzifikačních programů a plánu 7. pětiletky.

Cílem intenzifikačních programů bylo pozdvihnout úroveň ukazatele vlastní zemědělské produkce (a některých dalších) na průměr dosažený ve srovnatelných podmínkách v letech 1977–1979, zatímco hlavním cílem podniků bylo splnit úkoly 7. pětiletky a ročních plánů; úkoly plánu však často kopírovaly skutečný a ne příliš příznivý vývoj a plán se proto nestal mobilizujícím faktorem rychlého růstu intenzity a efektivity výroby. Střední články řízení projednávaly a schvalovaly i nenáročné intenzifikační programy, neorganizovaly důsledně k jejich realizaci pomoc podniků zemědělských služeb, poradenských organizací, škol a vědeckovýzkumné základny. Systémem rozdělování jednotlivých vstupů rovněž neupřednostňovaly potřeby těchto podniků.

Ekonomické nástroje řízení jen málo přispívaly k urychlení vývoje zaostávajících státních statků. K podpoře úkolů intenzifikačních programů byly poskytovány prostředky z provozní části fondu intenzifikace (FI); bylo uloženo zajistit každoroční hodnocení efektu těchto prostředků. Kontrolní analýza prokázala v podstatě formální správnost poskytování prostředků, které měly zpravidla vazbu na jednotlivé úkoly intenzifikačních programů. Avšak v mnoha případech byly poskytovány na úkoly nenáročné, globální, snadno splnitelné, nebo na ty, které řešily důsledky, nikoliv příčiny zaostávání (např. dodržení osevní plochy obilovin, řepky, brambor, vyhnojení určité plochy organickými hnojivy, nákup kooperačních jalovic atd.). Řídící pracovníci zemědělských správ a státních statků takový systém považují za správný, neboť FI má podle jejich názoru sloužit ke zlepšení finanční situace podniků.

Po celé ose řízení jsou prostředky FI rozepisovány podle důchodové situace. Jsou vytvářeny rezervy, rozpouštěné až po znalosti očekávané skutečnosti jednotlivých administrativních oblastí a podniků o hospodářském výsledku. Nejvíce prostředků proto dostávají podniky s největším schodkem prostředků jak v rozpisu plánu, tak při rozpouštění rezerv. Základním nedostatkem je nevyhodnocování efektu těchto prostředků, nestanovení podmínek ke snížení schodku. Dosavadní způsob poskytování prostředků z tohoto fondu zainteresovává vedoucí pracovníky spíše na prodlužování zaostávání, než na jeho překonávání. Rovněž formálně fiskální kontrola správnosti poskytování prostředků z FI, postrádající ekonomická kritéria, je zbytečnou administrativní činností.

Diferenciální příplatky jsou v rámci schválených ekonomických nástrojů státním statkům poskytovány nejen k přírodním (jako je to typické u JZD), ale i k výrobním a ekonomickým podmínkám. To je patrné z údajů tab. IV, ve které jsou státní statky podle metodiky VÚEZVŽ Praha v ČSR rozděleny do 11 a v SSR do 13 pásem přibližně shodných podmínek. Lepší státní statky dosahují proti zaostávajícím vyšší intenzity tržní produkce i efektivity ve využívání nákladů (propočtem lze dokázat často hlubší rozdíly v efektivity než v intenzitě výroby v neprospěch zaostávajících statků). Naopak zaostávající statky čerpají v řadě případů větší rozsah DP. To znamená, že jsou v přibližně srovnatelných podmínkách zařazeny do skupin vyšších sazeb DP; teprve v nejhorsích přírodních podmínkách, kde již rozdíly v sazbách mezi lepšími a zaostávajícími státními statky nejsou tak výrazné, způsobuje vyšší intenzita tržní zemědělské produkce i vyšší objem čerpání DP u lepších statků (ČSR 7 a 11, SSR 8, 11–13).

IV. Diferenciace intenzity tržní zemědělské produkce, účinnosti nákladů a čerpání diferenciálních příplatků v Kčs na ha z. p. na státních statcích (lepší a zaostávajících) v průměru let 1981—1984

Pásmo	Tržní zemědělská produkce		Náklady na 100 Kčs výkonů		Diferenciální příplatky	
	lepší	zaostávající	lepší	zaostávající	lepší	zaostávající
Ø ČSR	11 068,39	9 841,30	90,87	98,44	3680,64	3336,32
ČSR 1	15 717,30	14 196,97	90,97	94,00	500,07	747,79
ČSR 2	13 826,27	13 541,25	90,53	99,51	1024,43	1656,75
ČSR 3	15 096,72	10 685,51	90,39	99,21	915,25	3090,10
ČSR 4	12 787,58	12 225,24	95,26	96,90	1932,39	2575,20
ČSR 5	12 409,41	11 694,54	91,39	94,58	2073,59	2728,10
ČSR 6	11 270,48	9 832,50	91,67	97,03	3150,57	2829,86
ČSR 7	12 059,26	7 917,93	89,30	98,95	3563,24	4388,76
ČSR 8	9 583,81	8 934,83	91,28	100,57	4594,67	4743,77
ČSR 9	×	7 239,31	×	92,94	×	4574,50
ČSR 10	8 945,57	6 345,14	90,98	103,68	4910,34	4561,75
ČSR 11	×	×	×	×	×	×
Ø SSR	12 249,56	8 089,46	93,85	101,81	3293,11	3688,12
SSR 1	23 085,51	15 526,91	86,21	96,39	634,18	1664,47
SSR 2	13 958,12	×	94,41	×	741,17	×
SSR 3	20 290,85	11 672,91	89,11	95,93	439,75	1604,31
SSR 4	15 129,10	12 970,62	92,86	103,96	1765,39	1919,90
SSR 5	×	9 670,72	×	109,22	×	2520,00
SSR 6	14 590,70	×	91,30	×	2288,98	×
SSR 7	×	×	×	×	×	×
SSR 8	11 038,74	10 234,09	90,36	95,29	3015,82	4221,03
SSR 9	10 651,44	9 720,67	98,54	104,71	4313,36	3725,56
SSR 10	10 726,77	9 643,49	96,62	100,34	4120,14	4448,58
SSR 11	10 285,39	6 387,17	93,80	103,87	4836,24	4155,35
SSR 12	6 656,38	5 672,88	94,16	99,50	4601,37	3804,70
SSR 13	7 265,14	5 841,68	96,05	104,93	5407,15	4019,09

Zařazení státních statků v přibližně srovnatelných přírodních podmínkách do různých skupin sazeb DP působí na kompenzaci rozdílů v intenzitě a v efektivnosti výroby. Bez této funkce by nebyly jednotlivé státní statky schopny zajistit chozrasčotnost svého hospodaření. Systém však postrádá objektivní kritéria. Nerozlišuje exaktně, jaká část DP je poskytována k vyrovnání horších než průměrných přírodních podmínek (tzn. k eliminaci působení diferenciální renty I), jaká část k vyrovnání horších než průměrných podmínek ve vybavení zaostávajících statků výrobními činiteli (tzn. k eliminaci působení diferenciální renty II) a jaká část k vyrovnání dopadu nízké úrovně organizačeské a řídící práce, tzn. nízké úrovně subjektivních faktorů. DP působí proto málo kriteriálně a stanovená výše jejich sazeb proto v řadě případů vede k sebeuspokojení řídících pracovníků zaostávajících státních statků i nadřícených orgánů, nemobilizuje je k hledání cest překonávání zaostávání v nízké intenzitě a efektivnosti výroby.

Pokud je za cíl odstranění zaostávání stanoveno odstranění závislosti na státních dotačích (tj. provozní části FI), pak tato formulace nezahrnuje celou šíři problému. V podmínkách státních statků je zaostávání ekonomicky řešeno nejen prostředky FI, ale též DP. Rozsah prostředků provozní části FI představuje u zaostávajících statků v ČSR jen 24 % a v SSR jen 15 % rozsahu poskytovaných DP, které, jak bylo uvedeno, částečně vyrovnávají i důsledky nízké úrovně řízení. DP dostávají i některé statky hospodařící v nejlepších přírodních podmínkách (konkrétně v SSR) k pokrytí ztrát z nízké úrovně zhodnocovacích procesů. Nemůže být proto celkové překonání zaostávání podle našeho názoru vztahováno pouze na odstranění závislosti na prostředcích FI, ale na odstranění závislosti na veškerých prostředcích, poskytnutých ke kompenzaci nízké úrovně zhodnocovacích procesů zaviněných nedostatečnou úrovní práce řídících subjektů.

V praxi by takový přístup znamenal přehodnocení systému ekonomických nástrojů cenové a necenové (dotační) povahy. Posílení kriteriální povahy DP by nesporně vytvářelo tlak na snižování jejich potřeby vzhledem k současné úrovni a k postupnému žádoucímu snižování rozdílů v používaných sazbách mezi státními statky navzájem i JZD v přibližně srovnatelných podmínkách. Na druhé straně by však posílení dotačních nástrojů vyžadovalo změnit režim jejich poskytování, vázat je na překonávání rozhodujících příčin zaostávání a důsledně vyžadovat jejich efekt. Pokud by pokračovala dosavadní praxe v poskytování prostředků FI, mohl by být efekt nižší, než při vazbě výše prostředků na výši intenzity tržní produkce (systém DP). V 8. pětiletce navíc budou zdroje FI posíleny o prostředky ke kompenzaci případných neúměrně tvrdých dopadů zemědělského pojištění. Zatím nebyly stanoveny žádné podmínky pro poskytování takových prostředků, i když je dlouhodobě prokázáno, že výkyvy povětrnostních podmínek se hlouběji projevují v zaostávajících než v lepších podnicích s dobrou úrovní organizace a řízení. Zdokonalování působnosti ekonomických nástrojů řízení na překonávání zaostávání proto zůstává do budoucnosti otevřeným problémem.

Další ekonomické nástroje nejsou jednoznačně účelově zaměřeny k odstraňování zaostávání. Investiční část FI je určena všem podnikům (lepším především k zabezpečování vědeckotechnického rozvoje). V ČSR jej používají státní statky v průměru 7. pětiletky zhruba rovnoměrně (427 v lepších a 472 Kčs na ha z. p. v horších statečích), v SSR poněkud více statky zaostávající (427 a 662 Kčs na ha z. p.). Rychlejší odstraňování objektivních příčin zaostávání by vyžadovalo vyšší využívání těchto zdrojů v zaostávajících statečích,

avšak při zajištění ostatních faktorů, nezbytných pro urychlení investiční aktivity.

Fond stabilizace pracovních sil využívají v průměru 7. pětiletky více lepší státní statky (v ČSR 124 a 112 Kčs na ha z. p., v SSR 61 a 45 Kčs na ha z. p.). To ukazuje na vyšší aktivitu lepších statků v zabezpečování pracovních sil i ve vytváření podmínek pro jejich dlouhodobější stabilizaci.

V zaostávajících státních statech je zpravidla na nižší úrovni vnitropodnikové řízení, které se neopírá o účinně organizovaný vnitropodnikový chodrasčot (VPCH). Po formální stránce je VPCH zaveden na všech statech s rozčleněním na nákladová a hospodářská střediska, s rozpisem plánu na vnitropodnikové útvary a systémem jeho vyhodnocování a hmotné stimulace. V zaostávajících státních statech však vystupují do popředí více zejména tyto nedostatky:

- Při vnitropodnikovém rozpisu a hodnocení plánu převažují naturální ukazatele, nejsou rozepisovány na provozní jednotky celkové jimi ovlivnitelné náklady, ale jen některé prvky (např. spotřeba jaderných krmiv, pohonných hmot), což také omezuje rozsah zaměření hmotné zainteresovanosti.

- Plánované náklady nevycházejí z objektivních a progresivních norem a normativů, nebo ze srovnání s dosaženými náklady lepších státních statků, většinou navazují na skutečnosti dosažené v předchozím roce, zahrnující řadu nehospodárností a neracionality. Naopak přední statky pracují s orientačními nákladovými normativy (VÚEZVŽ Praha) a s normálovými kalkulacemi (ÚŘŘP Praha), spolupracují i na jejich vývoji a zdokonalování (např. státní statek Znojmo). Normativní varianta finančního plánu strojně početně zpracovávaná pro všechny zemědělské podniky není na zaostávajících statech využívána, obsahuje řadu chybných podkladů a nesrovnalostí ve výpočtech, které nejsou odstraňovány (např. u státních statků Severočeského kraje).

- Nedostatečně jsou využívány rozborů hospodaření a výsledné kalkulace vlastních nákladů k opatřením ke konkrétnímu snižování nákladů; kalkulace nejsou prohlubovány tak, aby ukazovaly na konkrétní místa vzniku nehospodárností a možností využívání rezerv.

- Málo je plánována a hodnocena kvalita výrobků, prací a služeb, nemůže být na ni proto ani vázána hmotná zainteresovanost.

- Málo jsou zatím využívány progresivní formy odměňování, které vyžadují zavést pořádek do normativní základny, do organizačních a řídicích vztahů, jasně vymezit kompetence apod.

U státních statků, zejména větších, převažuje přílišná centralizace řízení. Ta je opodstatněná převážně v období konsolidace zaostávajících statků, dlouhodobě však váže neúměrnou část řídicí kapacity vedení statků na detailní každodenní řízení provozu na úkor koncepčního řízení. Podvazuje iniciativu středních řídicích kádrů i jejich možnosti pružného a operativního využívání nástrojů VPCH a hmotné zainteresovanosti i účelného a rychlého řešení dílčích problémů provozních jednotek.

Úroveň řídicích kádrů je jednou z rozhodujících příčin mezipodnikové diferenciací. U lepších státních statků se projevuje vyšší iniciativa a důslednost v řešení základních problémů rozvoje podniků, zejména v těchto aspektech:

- pravidelné projednávání výsledků provozních jednotek vedením státních statků, ukládání opatření k odstranění nedostatků, pravidelná kontrola plnění opatření, vyvozování důsledků z jejich neplnění;

- koncepčnost v řídicí práci, spočívající v ujasnění dlouhodobého vývoje

struktury rostlinné a živočišné výroby a její intenzifikace, rozvoje pomocných a nezemědělských činností;

— zavádění vědeckotechnického rozvoje, často účelnou spoluprací s vědeckovýzkumnou základnou, vysokými školami, poradenskými organizacemi.

V zaostávajících státních statech se takové iniciativní přístupy v převážné míře neprojevují. Převládá nenáročné hodnocení dosahovaných výsledků z nedostatků nejsou vyvozovány odpovídající závěry, místo potřebných důsledků jsou opakovaně obdobné úkoly ukládány. Rovněž zemědělské správy nezdůvodňují nekriticky přejímají objektivizující příčiny zaostávání podle nenáročného hodnocení vedoucích pracovníků statků, často bez uplatnění osobní odpovědnosti přecházejí hrubé chyby v řízení, nedostatečné uplatňování pracovní a technologické kázně a různé nepořádky.

Souhrn objektivních a subjektivních příčin zaostávání části státních statků působí natolik silně, že se zatím nepodařilo urychlit jejich rozvoj proti statkům lepším. Přesto je reálné tyto příčiny odstraňovat. Možnost řešení ukazují JZD, ve kterých byla mezipodniková diferenciací řešena obdobně zpracováním intenzifikačních programů s poskytováním prostředků z provozní části FI na jejich realizaci. Soubor zaostávajících JZD (vymezený stejným kritériem jako soubor zaostávajících statků) se v 7. pětiletce (tj. v letech 1981–1984) rozvíjel příznivěji: proti 6. pětiletce se zaostávání tohoto souboru snížilo vzhledem k ostatním JZD v tržní zemědělské produkci na ha z. p. z 30,4 na 29,8 %. Také v efektivnosti využívání nákladů nastal příznivý posun. To ukazuje na reálnou možnost překonávání zaostávání, ale zároveň na potřebu daleko důslednějšího přístupu vedoucích pracovníků po celé ose řízení k odstraňování jeho příčin.

CESTY ŘEŠENÍ

Kontrolní analýza i prověrka na vybraných státních statech a zemědělských správách prokázala správnost zaměření Souboru opatření k intenzifikaci výroby, schváleného usnesením předsednictva vlády ČSSR č. 256 z 30. října 1980. Hlavní příčiny dosavadních malých úspěchů nejsou v postupu vycházejícím z realizace intenzifikačních programů a poskytování prostředků k jejich zabezpečení, ale v jeho málo účinném prosazování řídicími pracovníky státních statků a zemědělských správ. V dalším období bude proto vhodné vycházet z již přijatých zásad a dále je upřesňovat. Hlavním korigujícím faktorem je v podmínkách 8. pětiletky potřeba nezvyšovat intenzitu zemědělské výroby za každou cenu, ale především vyrábět potraviny levně a efektivně. V tom se posouvá hlavní cíl překonávání zaostávání ze zvýšení intenzity na zvýšení efektivnosti (ta je však určitou úrovní intenzity výroby ovlivněna) a odstranění závislosti na dotacích poskytovaných ze státního rozpočtu bez právního nároku organizace (podle našeho názoru je takto pro decizní sféru jasně formulovaný požadavek potřebné chápat šířeji, s ohledem na postupné zdokonalování soustavy ekonomických nástrojů).

Základním nástrojem budou intenzifikační programy zpracované na období 8. pětiletky, které proti předchozímu období musí obsahovat:

— náročnou analýzu příčin zaostávání, stanovení progresivních úkolů 8. pětiletky;

— odstranění nesouladu intenzifikačních programů a úkolů plánu, prosazení funkce intenzifikačních programů jako nástroje zabezpečení cílů 8. pětiletky;

– řešení všech příčin zaostávání programem intenzifikace ve výrobě, v rozvoji obslužných a nezemědělských činností, v kádrové práci a stabilizaci pracovních sil, v materiálně technickém zabezpečení výroby a v investičním zabezpečení, v řešení sociálních problémů a životního prostředí;

– stanovení obdobných závazných programů pro zemědělské správy s jasným vymezením jejich povinností;

– zapojení vědeckovýzkumné základny, vysokých škol, organizací služeb do plnění intenzifikačních programů;

– stanovení hmotné zainteresovanosti pracovníků zaostávajících podniků, zemědělských správ i ostatních zapojených organizací na plnění konkrétních úkolů intenzifikačních programů.

Při poskytování prostředků z provozní části FI důsledně prosadit jejich zaměření na podporu rozhodujících opatření, prosadit jejich návratnost a hodnocení stanovených efektů, tomu přizpůsobit kontrolu jejich poskytování, vyvozovat důsledky z neplnění přínosů. Vhodné bude zhodnotit účinnost poskytování části prostředků FI organizacím bez zpracovaných intenzifikačních programů či bez návaznosti na plnění opatření v nich obsažených, tj. takovým, které nebudou schopny uhradit zvýšené náklady zemědělského pojištění, a na základě vyhodnocení stanovit další postup.

V rámci zdokonalování soustavy ekonomických nástrojů na další období považujeme za nutné posilovat kritériální funkci DP a v návaznosti na to upřesňovat další využívání cenových a necenových ekonomických nástrojů.

Podstatného pokroku bude zapotřebí dosáhnout v prohlubování vnitropodnikového řízení, využívání VPCH a principů odměňování podle množství a kvality práce, ve vyhledávání iniciativních řídicích pracovníků a jejich zapojování do procesu překonávání zaostávání státních statků.

Podrobná opatření k urychlenému pokroku byla přijata již v průběhu kontrolní analýzy, i s využitím jejich výsledků ve Směrnici FMZVŽ čj. FM 041-1940/85 a ministerstev zemědělství a výživy republik pro poskytování prostředků z fondu intenzifikace rozvoje zemědělství a v usneseních přijatých na základě kontrolní analýzy a prověrky provedené orgány lidové kontroly, tj. v usnesení předsednictva vlády ČSSR č. 148/1986 a v usnesení Výboru lidové kontroly ČSSR č. 332/1986.

ZÁVĚR

Zaostávání zhruba poloviny státních statků v ČSSR představuje značné rezervy ve zvyšování intenzity a zejména efektivnosti zemědělské výroby. V období 7. pětiletky se nepodařilo urychlit vývoj zaostávajících státních statků proti ostatním. Vliv retardačních faktorů subjektivní i objektivní povahy je silnější než u JZD, u kterých byl pokrok v překonávání zaostávání příznivější.

Obratu je možno dosáhnout zpracováním intenzifikačních programů, obsahujících cesty řešení všech rozhodujících příčin zaostávání, zvýšením účinnosti ekonomických nástrojů řízení, odpovědnosti a zainteresovanosti všech orgánů účastnících se procesu efektivní intenzifikace, vyhledáváním a zapojováním iniciativních řídicích kádrů, majících zájem na vyřešení složitých problémů zaostávajících státních statků.

Směrnice FMZVž čj. FM 041-1940/1985 ze dne 20. prosince 1985 pro poskytování prostředků z fondu intenzifikace rozvoje zemědělství.
Směrnice MZVž ČSR č. 35 k zajištění souboru opatření k intenzifikaci výroby v celkově dlouhodobě zaostávajících zemědělských organizacích a v dalších zemědělských organizacích, dosahujících podprůměrných výsledků. Věstník MZVž ČSR, částka 9, 29. 8. 1981.
Usnesení předsednictva vlády ČSSR č. 256 z 30. října 1980 o výsledku prověrky příčin rozdílů hospodaření zemědělských podniků ve srovnatelných přírodních podmínkách.

Došlo 2. 9. 1986

РЕНАК J., Výbor lidové kontroly ČSSR, Jankovcova 63, 170 00 Praha 7

К причинам prohlubování межподниковой дифференциации статных statků

Zeměd. Ekon., 33, 1987, č. 3, s. 193–208. — 4 tab., lit. 3, res. čes., rus., angl. něm.

státní statky, diferenciacie, analýza příčin, návrh opatření, výsledky šetření

Na základě zvoleného kritéria jsou státní statky rozděleny na zaostávající a lepší. Je provedena analýza dosavadního vývoje diferenciacie, rozbor příčin neuspokojivého vývoje objektivní a subjektivní povahy. Jsou naznačeny cesty dalšího postupu odstraňování zaostávání: plánem, programy intenzifikace, využíváním fondu intenzifikace a dalších ekonomických nástrojů, zdokonalováním vnitropodnikového řízení, chozrasčotu a hmotné stimulace a prací s kádry.

РЖЕГАК Й., Комитет народного контроля ЧССР, Янковцова 63, 170 00 Прага

О причинах углубления межхозяйственной дифференциации в госхозах

Zeměd. Ekon., 33, 1987, № 3, s. 193–208. — 4 табл., лит. 3, рез. чешск., русск., англ., нем.

госхозы, дифференциация, анализ причин, рекомендация мероприятий, результаты разработок

На основе данного критерия госхозы разделяются на отстающие и хорошие. Анализируется тренд в дифференцировке, причины неудовлетворительного состояния объективного и субъективного характера. Намечены пути дальнейшего устранения отставания: с помощью плана, программ интенсификации, фонда интенсификации и других экономических рычагов, путем улучшения внутривладельческого управления, хозрасчета, материального стимулирования и работы с кадрами.

ŘEHÁK J., People's Auditing Committee of the ČSSR, Jankovcova 63, 170 00 Praha 7

The Causes of Enlargement of Enterprise Differentiation on the State Farms

Zeměd. Ekon., 33, 1987, No. 3, pp. 193–208. — 4 tab., refs 3, summaries in cs, ru, en de

state farms, differentiation, analysis of causes, proposal of measures, results of investigation

Using the selected criterion, the state farms are divided into the lagging-behind ones and the farms with better economic results. The present development of differentiation is analysed, the causes of unsatisfactory development of an objective and subjective nature are described. The ways of the removal of lagging behind are mentioned: plans, programmes of intensification, utilization of the intensification fund and of further economic tools, improvement of enterprise management, khozraschot and material stimulation, as well as the work with the cadres.

ŘEHÁK J., Komitee für Volkskontrolle der ČSSR, Jankovcova 63, 170 00 Praha 7

Über die Ursachen der Vertiefung der Unterschiede zwischen den Staatsgütern

Zeměd. Ekon., 33, 1987, Nr. 3, S. 193–208. — 4 Tab., Lit. 3, Zus: in Tschech., Russ., Engl., Dtech.

Staatsgüter, Differenzierung, Analyse der Ursachen, Vorschlag für Maßnahmen, Untersuchungsergebnisse

Ausgehend von einem gewählten Kriterium werden die Staatsgüter eingeteilt in zurückbleibende und fortschrittliche. Analysiert wird die bisherige Entwicklung der Differenzierung, deren Ursachen objektiven und subjektiven Charakters. Dargelegt werden Wege zur allmählichen Überwindung des Zurückbleibens: mit Hilfe des Planes, des Intensivierungsprogrammes, durch Nutzung des Intensivierungsfonds und weiterer ökonomischer Instrumente, durch Vervollkommnung der innerbetrieblichen Leitung, der wirtschaftlichen Rechnungsführung, die materielle Stimulierung der Kaderarbeit.

Adresa autora:

Ing. Jiří Řehák, Výbor lidové kontroly ČSSR, Jankovcova 63, 170 00 Praha 7

Zemědělsko-průmyslový komplex je jedním z nejdůležitějších a zároveň nejlépe sledovaných národohospodářských komplexů. O tom svědčí mj. i materiály XVII. sjezdu KSČ. Jeho základním úkolem je „trvale zajišťovat racionální výživu lidu při současném zvyšování celkové míry soběstačnosti ve výrobě potravin“. Zajištění tohoto významného úkolu vyžaduje systematickou plánovací, koncepční a prognostickou činnost, umožňující rozvoj ZPK v souladu se zásadami zdokonaňování plánovitého řízení národního hospodářství (Hlavní směry ... 1986), z nichž vyjímáme zejména:

- posílit perspektivnost centrálního plánování, zvýšit jeho vědeckou úroveň, zejména na základě řešení dlouhodobých koncepcí a strategických otázek dynamiky, proporcionálnosti a efektivnosti rozvoje ekonomiky;
- zajistit soustavné propojování prognóz, dlouhodobých výhledů a pětiletých plánů;
- zkvalitnit systém sociálně ekonomických informací na všech úrovních, zvýšit jejich pohotovost a kvalitu pro řízení ekonomických procesů, účinněji přitom využívat výpočetní techniky.

Vzhledem k tomu, že ZPK zasahuje do řady odvětví národního hospodářství, je postižení všech uvedených aspektů v rámci tohoto komplexu velmi složitým a komplikovaným problémem. Jeho vědecky fundované řešení je proto v současné době nemyslitelné bez využití matematických metod a výpočetní techniky.

Významné místo v tomto směru zaujímá interaktivní ekonomicko-matematické modelování, které vychází z účelného propojení ekonomicko-matematických, matematicko-statistických a dalších metod s interaktivní výpočetní technikou. Tento typ modelování umožňuje vytvářet operativní modelové nástroje, umožňující rozhodovacímu a řídicímu subjektu okamžitý kontakt a neustálou komunikaci s modelem.

Zmíněná rozsáhlost a složitost celé problematiky ZPK a z toho vyplývající obtížnost modelového zpracování vede ke všeobecně uznávanému závěru, že nelze tuto oblast „zmapovat“ jedním nebo i několika podobnými typy modelů, ale že je nutno používat celý systém různorodých typů modelů, které postihují různé části uvažované oblasti v různé míře podrobnosti členění a hloubky řešení. Aby systém heterogenních modelů, vytvářených na různých výzkumných pracovištích různými řešitelskými kolektivy, mohl sloužit jako použitelný nástroj pro centrální sféru při plánovacích, prognostických a koncepčních záměrech, musí zákonitě dojít k systematickému studiu možností propojení modelů hledáním styčných ploch (modelových rozhraní) tak, aby

výsledky jednotlivých modelů mohly být využitelné v rámci systému modelů. Tento přístup by měl vést k systematickému zaplňování „bílých míst“ v oblasti modelování ZPK a současně k odstraňování možných duplicít.

K naplnění těchto cílů byla při ČSAZ v roce 1985 založena Komplexně racionalizační brigáda pro modelování dlouhodobé prognostické a koncepční činnosti v ZPoK a ZPK. Výchozí stav modelového zpracování ZPoK a ZPK do roku 1984, který byl základem pro činnost KRB, byl již publikován (tematické číslo 5/1986 časopisu Zemědělská ekonomika).

Cílem tohoto příspěvku je ukázat výsledky aktivní spolupráce v rámci KRB v roce 1985, které vyplývají z propojení Intervalově prognostického modelu výrobních vertikál v ZPoK (IP model ZPoK – Foltýn a Zedníčková 1986) a Makrostrukturálního modelu ZPK (Ms model ZPK – Froněk a Kochlíková 1986) v oblasti modelového vyjádření inputové náročnosti ZPoK.

INTERVALOVĚ PROGNOSTICKÝ MODEL VÝROBKOVÝCH VERTIKÁL V ZPoK

Cílem IP modelu ZPoK, který byl vytvářen v ČSAZ, bylo postihnout nejdůležitější vnitřní vazby a vztahy, které se podílejí na toku a zpracování surovin v ZPoK, počínaje zemědělskou prvovýrobou a konče spotřebou potravin (výrobní vertikály), a výhledově postihnout i vnější vazby mezi ZPoK a ZPK.

IP model ZPoK, založený na bázi acyklických orientovaných grafů, umožňuje zadání modelových ekonomických ukazatelů jak v číselných hodnotách (bodové odhady), tak v rozpětích (intervalové odhady), jak je uvedeno v práci Foltýna a kol. (1984).

Matematický popis modelu a možnosti jeho řešení v bodové i intervalové interpretaci ve směru orientace grafu (přímé úlohy) i ve směru opačném (inverzní úlohy) lze nalézt v pracích Foltýna a kol. (1984, 1985) a Foltýna a Vrby (1985).

IP model ZPoK byl využit k modelovým simulacím vývoje ZPoK do roku 1995, které byly vztaženy ke třem časovým horizontům:

- současný stav – průměr za roky 1980 – 1983,
- výhled do roku 1990,
- výhled do roku 1995,

a vycházely z představ Dlouhodobého programu (1984).

Modelové zpracování výrobních vertikál zahrnuje cca 96 % hrubé zemědělské produkce a cca 62 % hrubé produkce potravinářského průmyslu. Ukazuje současně úroveň spotřeby vybraných základních potravin, a to masa celkem (v hodnotě na kosti), mléka a mléčných výrobků bez másla (v hodnotě mléka tekutého), vajec a obilovin celkem (včetně rýže v hodnotě mouky).

Výsledky modelových simulací spolu s jejich analýzou jsou uvedeny v pracích Foltýna a Zedníčkové (1986) a Foltýna a kol. (1985). Analýzu věcné struktury a informační zabezpečení modelu popsali Mindlová a Staněk (1986).

MAKROSTRUKTURÁLNÍ MODEL ZPK

Základním cílem Ms modelu ZPK, který byl vyvinut ve VÚEZVž Praha, bylo (stejně jako v případě IP modelu ZPoK) ekonomicko-matematické

vyjádření základních vztahů uvnitř ZPoK, přičemž z hlediska využití byl model koncipován jako ověřovací a simulační nástroj pro účely rozhodování a plánování v makrosféře.

Jako základní ekonomicko-matematické formy bylo při zpracování modelu použito stavebnicové (modulové) struktury, umožňující samostatnou funkci (a tím i využití) jednotlivých částí modelu, v případě potřeby pak i jejich nahrazení exogenními submodely.

Při propočtu strukturních koeficientů modelových matic vycházeli autoři především z takových podkladů, které jsou snadno dostupné a jsou periodicky aktualizovány, aby byla zaručena možnost obnovy modelových veličin. Bylo proto především využito údajů bilance mezioborových vztahů (BMV), zpracovávané odborem národohospodářských bilancí a finanční statistiky Federálního statistického úřadu. Tato bilance má ovšem kromě uvedených předností rovněž (z hlediska potřeb modelu) některé nedostatky. Ty spočívají především v tom, že její oborové členění pokud jde o obory průmyslové, zejména o inputová odvětví ZPK, je příliš detailní, zatímco naopak zemědělská výroba je zde členěna maximálně na dva obory — rostlinnou a živočišnou výrobu, tedy pro účely modelu zcela nedostatečně.

V průběhu prací na modelu byla proto autory vyvinuta řada původních metod k překonání těchto obtíží, zejména pak metoda sdružených distribučních vlivů a škálové transformace, umožňující odhad nedostupných ukazatelů pomocí ukazatelů známých.

V letech 1982–1985 byly v rámci řešení modelu zpracovány matice mezivýrobních produkčních toků v ZPoK, a především pak matice koeficientů inputových toků do ZPoK v distribučním i Leontievovském pojetí pro 6 inputových agregací a 22 odvětví ZPoK.

Podrobný ekonomicko-matematický popis modelu spolu s popisem modelových parametrů a koeficientů lze nalézt v pracích Froňka a Kochlíkové (1982–1985).

PROBLÉMY STANOVENÍ MODELOVÉHO ROZHRAŇÍ

Hlavní snahou obou řešitelských týmů (ČSAZ a VÚEZVž) bylo nalézt v souladu s koncepčními úvahami uvedenými v úvodu modelové rozhraní tak, aby bylo možno modelově vyjádřit inputovou náročnost ZPoK jako společný cíl modelového propojení.

Vzhledem k tomu, že v případě IP modelu ZPoK byla hlavní pozornost zaměřena na strukturu ZPoK, zatímco v případě Ms modelu ZPK byla v posledních etapách výzkumné činnosti akcentována analýza vnějších vazeb ZPoK se ZPK, ukázal se tento stav řešení jako ideální pro zmíněný cíl. Včasné navázání spolupráce na bázi KRB odstranilo pravděpodobné duplicity v budoucím řešení.

Výchozím předpokladem modelového propojení byl výběr adekvátních zemědělsko-potravinářských ukazatelů obou modelů, tvořících modelové rozhraní.

Z metodického hlediska byla velmi závažným výzkumným problémem obsahová identifikace a adekvátnost naturálních ukazatelů IP modelu ZPoK, vystupujících na jedné straně modelového rozhraní, a hodnotových ukazatelů Ms modelu ZPK, vystupujících na druhé straně modelového rozhraní.

Dezagregace inputů vycházela z bilance mezioborových vztahů, které existují pouze v hodnotovém vyjádření. Vzhledem k tomu, že převod hodnotových ukazatelů do naturálního vyjádření je záležitostí přinejmenším spornou, která je navíc komplikována řadou otevřených metodických problémů, bylo modelové rozhraní definováno v hodnotových ukazatelích, jejichž obsahová struktura pro oba modely je uvedena v tab. I. Pro transformaci naturálních ukazatelů IP modelu ZPoK do hodnotového vyjádření bylo použito stálých cen.

I. Modelové rozhraní

Intervalově prognostický model ZPoK	Makrostrukturální model ZPK
pšenice, žito, oves, ječmen, kukuřice DSK a na zrno	obiloviny celkem
fazole, čočka, hrách jedlý	luskoviny jedlé
brambory konzumní rané a ostatní, sadbové, průmyslové	brambory
cukrovka	cukrovka
řepka, slunečnice, sója	olejnin
kukuřice silážní, krmné okopaniny, meziplodiny, víceleté píeniny, louky, pastviny	statková krmiva
mléko	mléko
vejce	vejce
jatečný skot, jatečná telata, jatečná prasata, jatečné ovce, jatečná drůbež	maso celkem
masný průmysl drůbežářský průmysl (zabitá drůbež, drůbeží výrobky a drůbeží konzervy)	jatečné a masné výrobky, výrobky ze zvěřiny, rybí výrobky
mlékárenský průmysl drůbežářský průmysl (tříděná vejce, vaječné výrobky)	mlékárenské a vaječné výrobky
mlýnsko-pekárenský průmysl	výroba mlýnská, pekárenská a těstářská

Propojení obou modelů s takto definovaným rozhraním umožňuje vyjádřit požadavky ZPoK při odpovídající úrovni produkce na inputová odvětví v hodnotovém vyjádření za předpokladu platnosti odvozených koeficientů inputové náročnosti z mezioborových bilancí. V tomto případě se totiž jedná o přímou úlohu vycházející ze zemědělské prvovýroby až do finálních ukazatelů ZPoK, které reprezentují nároky ZPoK – po překonání modelového rozhraní přechodem do ZPK – na inputová odvětví.

Modelové vyjádření (které je podrobněji uvedeno dále) umožňuje i řešení zpětné úlohy, která vychází od zadaných limitů inputových odvětví v hodnotovém vyjádření a promítá se přechodem přes modelové rozhraní do struktury ZPoK v naturálním vyjádření až ve sféře zemědělské prvovýroby.

Problematika zjišťování strukturních koeficientů je podkladově vázána na statistická šetření mezioborových bilancí prováděná státními statistickými orgány. Vzhledem k tomu, že získávání podkladových údajů a jejich metodické i výpočetní zpracování je velmi náročné, není možno provádět BMV často a dostatečně podrobně. Proto bylo nutno v 1. etapě provést požadovanou dezagregaci strukturních koeficientů (Froněk a Kochlíková 1984 a 1986). Se zřetelem na rozšíření aplikačních možností Ms modelu ZPK byla v 2. etapě zaměřena pozornost na možnosti dynamizace strukturních koeficientů (Froněk a Kochlíková 1985).

Při konstrukci dynamizovaných strukturních koeficientů se vycházelo ze dvou posledních referenčních roků (časových uzlů) mezioborových bilancí (1977 a 1982) jakožto výchozího statistického podkladového materiálu. Tento přístup byl zvolen s ohledem na to, že není k dispozici potřebné množství údajů z BMV, aby bylo možno pomocí delší a „bohatší“ časové řady provést fundovanou analýzu dlouhodobých změn. V této situaci bylo nutno pro dynamizační odhad upustit od stochastické interpretace. Vlastní dynamizace byla provedena interpolací mezi dvěma zmíněnými časovými uzly pomocí vhodné zvolené funkce závislosti, která určuje vývoj strukturního koeficientu v referenčním období a jeho odhadovaný vývoj v budoucím období.

Při dynamizačních výpočtech se vycházelo z předpokladu, že velikost každého strukturního koeficientu výrazně (dominantně) závisí na určité intenzitní veličině w^t , která charakterizuje intenzitu výroby daného odvětví ZPoK v roce t . Takovou veličinou může být např. hrubá produkce, hektarový výnos, užitkovost apod.

Dynamický strukturní koeficient v Leontievovském pojetí $a_{ij}^{(t)}$ (dále dynamický Leontievovský koeficient) je potom definován jako parciální tok produkce i -tého inputového odvětví ZPK do j -tého odvětví ZPoK v roce t při jednotkové produkci odvětví j a hodnotě $w^{(t)}$ intenzitního faktoru ZPoK, dominantně ovlivňujícího inputový tok z i do j . Z toho vyplývá, že při hodnotě produkce $x_j^{(t)}$ bude parciální tok produkce inputového odvětví i do odvětví j roven hodnotě $a_{ij}^{(t)}x_j^{(t)}$.

Dynamický Leontievovský koeficient je tedy funkcí odpovídajícího intenzitního faktoru:

$$a_{ij}^{(t)} = f(w^{(t)})$$

neboli pro časové uzly $t_1 = 1977$ a $t_2 = 1982$

$$a_{ij}^{(1977)} = f(w^{(1977)}) \quad a_{ij}^{(1982)} = f(w^{(1982)})$$

Z posledně uvedených vztahů lze určit konkrétní tvar funkce f pro daný dynamický Leontievovský koeficient, pokud je již předem její obecný tvar na základě určitých (většinou empirických) úvah známý. Funkce f může mít nejvýše dva nezávislé parametry, jak vyplývá z existence pouze dvou časových uzlů.

Vyjádříme-li intenzitní faktor jako funkci času:

$$w^{(t)} = g(t)$$

můžeme dynamický Leontievovský koeficient rovněž vyjádřit jako funkci času:

$$a_{ij}^{(t)} = f(g(t)) = h(t)$$

kde funkce h vyjadřující přímou časovou závislost strukturního koeficientu

vznikne složením funkcí f a g . Popsanou časovou závislost dynamických Leontievovských koeficientů je výhodné využít zejména k prognostickým účelům.

V této souvislosti nutno učinit několik poznámek k volbě funkcí vyjadřujících dynamiku strukturních koeficientů vyplývajících z ekonomické interpretace a z provedených experimentů. Z výběru dvouparametrických funkcí je lineární závislost na intenzitní proměnné $w^{(t)}$ vhodná pouze pro hrubý odhad změn strukturních koeficientů v kratším časovém období. Pro rozsáhlejší zkoumání vlivu intenzitního faktoru na dynamické Leontievovské koeficienty se ukazuje jako vhodná závislost logaritmická. Pro prognostické účely při delším časovém horizontu je vhodné využít přímé časové závislosti s logaritmem časového faktoru. Lineární závislost strukturních koeficientů na čase je nejméně vhodná a může vést k nereálným výsledkům. Funkční závislosti obou typů jsou uvedeny v tab. IV.

KONSTRUKCE DYNAMICKÝCH LEONTIEVOVSKÝCH KOEFICIENTŮ INPUTOVÝCH TOKŮ A JEJICH PROJEKCE DO ROKU 1995

Požadavek propojení IP modelu ZPoK a Ms modelu ZPK a využití tohoto propojení pro výpočet modelových simulací vývoje inputové náročnosti ZPoK do roku 1995 bylo jedním z hlavních důvodů následné projekce dynamizovaných koeficientů do roku 1995. Tato projekce umožňuje rovněž posoudit, zda se propočtené koeficienty pohybují v rámci reálných proporcí.

Dynamizace koeficientů byla provedena ve dvou variantách. I. varianta představuje přímou dynamizaci pomocí časové proměnné. Pro II. variantu bylo použito dynamizace pomocí intenzitního faktoru. Jedná se v podstatě o zachycení a adekvátní vyjádření závislosti změn velikosti toku inputů do odvětví ZPoK na vývoji úrovně jejich produkce — tedy určitá logická (avšak jednodušší) obdoba produkčních funkcí.

Jako intenzitních faktorů bylo použito těchto ukazatelů:

- hrubá produkce rostlinné výroby na 1 ha zemědělské půdy
- hrubá produkce živočišné výroby na 1 ha zemědělské půdy
- hrubá produkce potravinářského průmyslu na 1 Kčs státního nákupu hlavních zemědělských produktů

Pro všechny tři ukazatele byly použity časové řady za léta 1970–1982, dávající dostatečné podklady pro projekci do časového období 1985–1995. Poněvadž se však u všech intenzitních faktorů projevovaly značné výkyvy sledovaných hodnot, bylo nutno použít statistického vyrovnání odchylek a pro projekci využít takto vyrovnaných údajů. Přitom vyrovnání intenzitních faktorů živočišné výroby bylo provedeno pomocí logaritmické funkce, zatímco u rostlinné výroby a potravinářské produkce byla použita lineární funkce.

Vývoj všech tří intenzitních faktorů v letech vztahujících se k tvorbě dynamických Leontievovských koeficientů a k jejich projekci do roku 1995 jsou uvedeny v tab. II.

Výpočty dynamických Leontievovských koeficientů inputových toků byly provedeny pro variantu I, resp. variantu II takto:

$$a_{ij}^{(t)} = A^I + B^I \cdot \ln(t - 1970)$$

$$\text{kde: } B^I = \frac{a_{ij}^{(1982)} - a_{ij}^{(1977)}}{\ln 12 - \ln 7} \quad A^I = a_{ij}^{(1977)} - B^I \cdot \ln 7$$

$$\text{resp.: } a_{ij}^{(t)} = A^{II} + B^{II} \cdot \ln w^{(t)}$$

$$\text{kde: } B^{II} = \frac{a_{ij}^{(1982)} - a_{ij}^{(1977)}}{\ln w^{(1982)} - \ln w^{(1977)}} \quad A^{II} = a_{ij}^{(1977)} - B^{II} \cdot \ln w^{(1977)}$$

Koeficienty $a_{ij}^{(1977)}$ a $a_{ij}^{(1982)}$ jsou odvozeny z BMV.

Ukázky konstrukce dynamických Leontievovských koeficientů spolu s jejich projekcemi do roku 1995 v obou variantách jsou pro tři vybraná odvětví ZPoK uvedeny v tab. III. Dynamizovaný tvar těchto koeficientů vzhledem ke dvěma inputovým odvětvím je uveden v tab. IV.

II. Vývoj hodnot intenzitních faktorů zemědělské a potravinářské produkce do roku 1995, použitých při dynamizaci Leontievovských koeficientů

Faktor	HP rostlinné výroby na 1 ha z. p. ve stálých cenách (Kčs)	HP živočišné výroby na 1 ha z. p. ve stálých cenách (Kčs)	HP potravinářského průmyslu na 1 Kčs stát. nákupu zem. surovin ve srovnatel- ných cenách (Kčs)
rok (t)	$w_1^{(t)}$	$w_2^{(t)}$	$w_3^{(t)}$
1970 A	5285	6670	1,64*)
1971 A	5318	6906	1,64*)
1972 A	5560	7199	1,59*)
1973 A	5793	7469	1,65*)
1974 A	5896	7691	1,55
1975 A	5772	7746	1,56
1976 A	5311	6481	1,56
1977 A	6215	8155	1,57
1978 A	6344	8380	1,57
1979 A	5910	8386	1,58
1980 A	6343	8803	1,58
1981 A	6015	8773	1,59
1982 A	6852	8601	1,60
1977 B	5991	8028	1,57
1982 B	6477	8715	1,60
1985 C	6769	9056	1,61
1990 C	7255	9543	1,64
1995 C	7742	9954	1,67

A – původní hodnoty

B – vyrovnané hodnoty stanovené pomocí těchto funkcí:

$$w_1^{(t)} = 4336,5494 + 97,3022 \cdot (t - 1960)$$

$$w_2^{(t)} = 469,8218 + 2667,6210 \cdot \ln(t - 1960)$$

$$w_3^{(t)} = 1,4713 + 0,005667 \cdot (t - 1960)$$

C – predikce hodnot pomocí extrapolace funkcí $w_1^{(t)}$, $w_2^{(t)}$, $w_3^{(t)}$

*) Původní hodnoty intenzitního faktoru byly vyloučeny při regresi, neboť vykazují výrazné odchylky proti ostatním hodnotám v časové řadě a tím by negativně ovlivnily očekávaný trend funkce $w_3^{(t)}$. Přitom tyto výchylky neodpovídají celkovému trendu absolutních hodnot obou ukazatelů (hrubá výroba potravinářského průmyslu a státní nákup zemědělských výrobků pro potravinářský průmysl ve stálých cenách), z nichž byly hodnoty intenzitního ukazatele odvozeny. Tento jev může nastat u poměrných ukazatelů, dojde-li k výraznějším výchylkám obou původních ukazatelů.

III. Projekce dynamických Leontievovských koeficientů inputových toků

		Průmysl paliv a energetiky	Hutnictví, strojíren- ství, elek- trotech- nický průmysl	Chemický a gumáren- sko-osinko- vý průmysl	Průmysl staveb. hmot, díe- vozprac. průmysl, stavební výroba	Doprava, spoje, obehod	Ostatní průmyslo- vá výroba
Obiloviny celkem	BMV 1977	0,036 774	0,035 085	0,129 759	0,008 477	0,027 295	0,135 772
	1982	0,044 507	0,054 607	0,199 138	0,017 606	0,041 132	0,193 225
	1985	0,047 708	0,062 689	0,227 861	0,021 385	0,046 860	0,217 010
	V I 1990	0,051 836	0,073 109	0,264 891	0,026 258	0,054 246	0,247 675
	1995	0,055 037	0,081 191	0,293 614	0,030 037	0,059 974	0,271 461
	1985	0,048 879	0,065 644	0,238 361	0,022 767	0,048 955	0,225 705
	V II 1990	0,055 753	0,082 998	0,300 035	0,030 882	0,061 255	0,276 778
	1995	0,062 194	0,099 258	0,357 824	0,038 486	0,072 781	0,324 634
	1985	0,033 393	0,025 830	0,010 410	0,008 874	0,027 759	0,193 648
	V I 1990	0,035 839	0,029 387	0,001 148	0,010 727	0,031 887	0,222 982
Maso celkem	1995	0,037 735	0,032 145	-0,006 037	0,012 165	0,035 089	0,245 736
	1985	0,033 638	0,026 187	0,009 483	0,009 060	0,028 172	0,196 585
	V II 1990	0,036 561	0,030 437	-0,001 588	0,011 275	0,033 106	0,231 646
	1995	0,038 913	0,033 859	-0,010 500	0,013 058	0,037 078	0,259 871
	1985	0,024 968	0,002 807	0,006 834	0,002 957	0,101 167	0,013 242
	V I 1990	0,026 710	-0,001 647	0,006 466	0,003 194	0,104 797	0,014 332
	1995	0,028 060	-0,005 102	0,006 180	0,003 378	0,107 614	0,015 178
	1985	0,024 692	0,003 515	0,006 893	0,002 919	0,100 590	0,013 069
	V II 1990	0,027 873	-0,004 625	0,006 220	0,003 352	0,107 225	0,015 061
	1995	0,030 997	-0,012 617	0,005 559	0,003 777	0,113 739	0,017 017
Výroba mlýnská, peká- renská a těstářenská	BMV 1977	0,020 356	0,014 607	0,007 810	0,002 329	0,091 549	0,010 355
	1982	0,023 618	0,006 262	0,007 120	0,002 773	0,098 351	0,012 397
	1985	0,024 968	0,002 807	0,006 834	0,002 957	0,101 167	0,013 242
	V I 1990	0,026 710	-0,001 647	0,006 466	0,003 194	0,104 797	0,014 332
	1995	0,028 060	-0,005 102	0,006 180	0,003 378	0,107 614	0,015 178
	1985	0,024 692	0,003 515	0,006 893	0,002 919	0,100 590	0,013 069
	V II 1990	0,027 873	-0,004 625	0,006 220	0,003 352	0,107 225	0,015 061
	1995	0,030 997	-0,012 617	0,005 559	0,003 777	0,113 739	0,017 017
	1985	0,024 968	0,002 807	0,006 834	0,002 957	0,101 167	0,013 242
	V I 1990	0,026 710	-0,001 647	0,006 466	0,003 194	0,104 797	0,014 332

BMV — Leontievovské koeficienty odvozené z Bilancí mezioborových vztahů v letech 1977 a 1982

V I — varianta I (dynamizace Leontievovských koeficientů pomocí časového faktoru)

V II — varianta II (dynamizace Leontievovských koeficientů pomocí intenzitního faktoru)

Obecně lze konstatovat, že koeficienty varianty II závislé na intenzitních faktorech vykazují vyšší hodnoty než prostá dynamizace časovým faktorem (varianta I). Tento rozdíl se projevuje nejvýrazněji v oblasti zemědělské výroby, kde působí silná závislost změn inputové náročnosti vzhledem ke změně intenzity produkce.

Převážná většina těchto koeficientů vykazuje „rozumný trend“, vycházející ze změn inputových toků do ZPoK v letech 1977–1982, avšak vyskytly

IV. Dynamizovaný tvar Leontievovských koeficientů inputových toků

Odvětví ZPK (i)	Odvětví ZPoK (j)	Koeficient $a_{ij}^{(t)}$ ($t = \text{rok}$)
Průmysl paliv a energetiky	Obiloviny V I celkem V II	$0,008\ 855\ 9651 + 0,014\ 347\ 032 \ln(t - 1970)$ $-0,825\ 565\ 598 + 0,099\ 142\ 174 \ln w_1^{(t)}$
	Maso V I celkem V II	$0,010\ 371\ 851 + 0,008\ 500\ 9828 \ln(t - 1970)$ $-0,474\ 793\ 710 + 0,055\ 803\ 022 \ln w_2^{(t)}$
	Výroba V I mlýn., pekár., V II těstár.	$0,008\ 579\ 3764 + 0,006\ 051\ 9873 \ln(t - 1970)$ $-0,057\ 381\ 104 + 0,172\ 337\ 190 \ln w_3^{(t)}$
Hutnictví, strojírenství, elektrotechnický průmysl	Obiloviny V I celkem V II	$-0,035\ 394\ 229 + 0,036\ 219\ 159 \ln(t - 1970)$ $-2,141\ 896\ 900 + 0,250\ 284\ 950 \ln w_1^{(t)}$
	Maso V I celkem V II	$-0,007\ 646\ 0714 + 0,012\ 361\ 861 \ln(t - 1970)$ $-0,713\ 158\ 540 + 0,081\ 146\ 996 \ln w_2^{(t)}$
	Výroba V I mlýn., pekár., V II těstár.	$0,044\ 734\ 506 - 0,015\ 482\ 475 \ln(t - 1970)$ $0,213\ 477\ 670 - 0,440\ 881\ 000 \ln w_3^{(t)}$

se i extrémní případy jako důsledek „drastických změn“ inputových toků ve zmíněném období.

Jedním z těchto extrémů je neúměrný růst inputových toků v letech 1977–1982, projevující se nereálným vzrůstem odpovídajícího koeficientu až přes hranici 1, což by znamenalo, že v cílovém roce může hodnotový objem určitého inputu přesáhnout hodnotový objem produkce příslušného odvětví ZPoK. Tato situace byla při projekci zaznamenána jen ojediněle (luskoviny jedlé a cukrovka).

Naopak u některých odvětví zemědělské výroby (ovoce, maso celkem), a zvláště pak u některých odvětví potravinářské produkce ve vztahu ke specifickým inputovým odvětvím se pokles toku inputů na jednotku produkce v referenčním období 1977–1982 promítá až do záporných hodnot. Tyto extrémy se z hlediska ekonomické analýzy projevují jednak v důsledku tlaků k uplatňování úsporných opatření, jednak mohou představovat i stagnaci technického vývoje (např. v některých oborech potravinářského průmyslu).

Je pochopitelné, že uvedené extrémy je třeba pro modelové zpracování eliminovat.

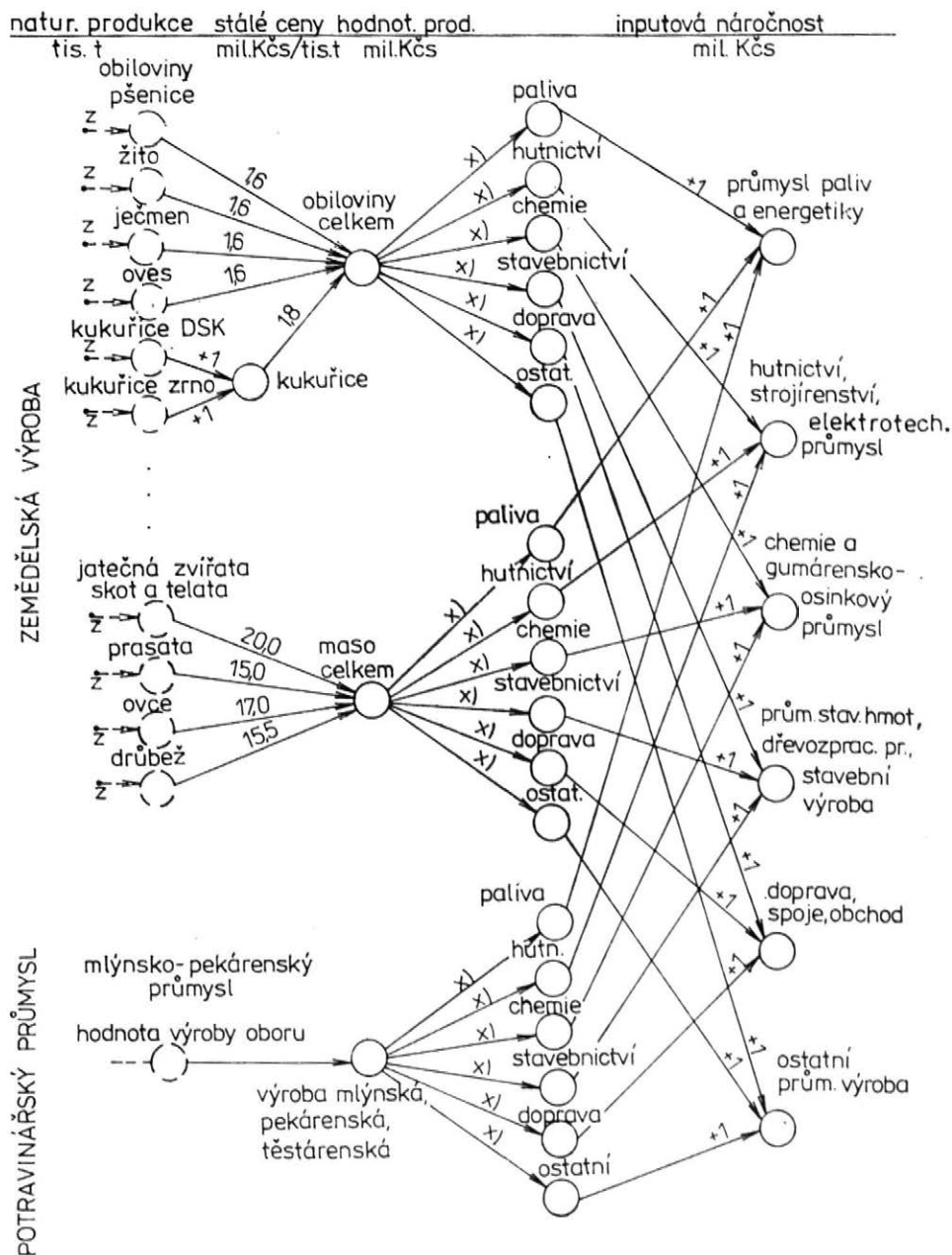
Závěrem je třeba poznamenat, že uvedené inputové koeficienty jsou počítány v cenách výrobců podle BMV, tedy v cenách očištěných od daně z obrátu a dalších vlivů, a lze tedy předpokládat, že zobrazují produkční toky pokud možno objektivním způsobem. Nejedná se však o skutečné ceny materiálových vkladů v jiných odvětvích.

MODEL OVÁ SIMULACE VÝVOJE INPUTOVÉ NÁROČNOSTI ZPoK

Modelové zobrazení inputové náročnosti navázalo na matematický princip IP modelu ZPoK. Pomocí acyklických orientovaných grafů s intervalovým ohodnocením byly zobrazeny nároky ZPoK v členění modelového rozhraní

(tab. I) na šest agregovaných inputových odvětví ZPK s využitím dynamických Leontievovských koeficientů inputové náročnosti, popsaných v předchozí části. Modelové řešení je ilustrováno na obr. 1.

Výpočet inputové náročnosti vybraných odvětví ZPoK (tab. V) a ZPoK jako celku (tab. VI) do roku 1995 pro variantu I a II vycházel z modelových

*) koeficienty inputové náročnosti

1. Ukázka modelového vyjádření inputové náročnosti ZPoK

V. Modelový výpočet inputové náročnosti vybraných odvětví ZPoK

		Průmysl paliv a energetiky		Hutnictví, strojírenství, elektrotechnický průmysl		Chemický a gu- márensko-osinkový průmysl		Průmysl staveb. hmot, dřevozprac. průmysl, stavební výroba		Doprava, spoje, obchod		Ostatní průmyslová výroba	
		V I	V II	V I	V II	V I	V II	V I	V II	V I	V II	V I	V II
Obiloviny celkem	1985	797,1	816,5	1047,4	1096,7	3807,1	3982,5	357,3	380,4	782,9	817,9	3625,8	3771,1
	1990	932,5	1003,2	1315,2	1493,9	4765,4	5399,9	472,4	555,9	975,9	1102,4	4455,7	4981,1
	1995	1053,8	1190,9	1554,6	1900,7	5622,0	6851,5	575,1	736,9	1148,4	1393,6	5197,9	6216,0
Maso celkem	1985	1052,9	1060,8	814,4	826,0	329,6	299,8	279,8	285,8	875,3	888,6	6106,0	6201,0
	1990	1149,1	1172,2	942,2	975,9	39,9	0*)	344,0	361,5	1022,1	1061,4	7149,5	7427,3
	1995	1253,1	1292,2	1067,5	1124,4	0*)	0*)	404,0	433,6	1165,2	1231,3	8160,5	8629,9
Výroba mlýnská pekárenská, těstářenská	1985	205,2	202,9	23,1	28,9	56,2	56,6	24,3	24,0	831,4	926,6	108,8	107,4
	1990	232,6	242,7	0*)	0*)	56,3	54,2	27,8	29,2	912,5	933,6	124,8	132,0
	1995	255,4	282,1	0*)	0*)	56,3	50,6	30,7	34,4	979,5	1035,3	138,1	154,9

*) nulové hodnoty vznikly eliminací záporných hodnot odpovídajících koeficientů v tab. III.

			Průmysl paliv a energetiky		Hutnictví, strojírenství elektrotechnický průmysl	
			V I	V II	V I	V II
Modelové výpočty	Zemědělská výroba cca 89 %	1985	3737,8	3790,7	4 531,1	4 696,0
		1990	4380,4	4574,7	5 836,1	6 433,5
		1995	4844,0	5211,8	6 854,8	7 853,8
	Potravinářský průmysl cca 41 %	1985	750,9	763,1	1 040,1	1 041,2
		1990	714,0	714,4	1 128,0	1 148,2
		1995	762,8	834,7	1 207,1	1 265,6
	ZPoK	1985	4488,7	4553,8	5 571,2	5 737,2
		1990	5094,4	5289,1	6 964,1	7 581,7
		1995	5606,8	6046,5	8 061,9	9 119,4
Modelové odhady	Zemědělská výroba celkem	1985	3955,3	4011,3	5 287,2	5 479,6
		1990	4635,3	4841,0	6 809,9	7 507,0
		1995	5125,9	5515,1	7 998,6	9 164,3
	Potravinářský průmysl celkem	1985	2221,6	2257,7	1 988,7	1 990,8
		1990	2112,4	2113,6	2 156,8	2 195,4
		1995	2256,8	2469,5	2 308,0	2 419,9
	ZPoK celkem	1985	6176,9	6269,0	7 275,9	7 470,4
		1990	6747,7	6954,6	8 966,7	9 702,4
		1995	7382,7	7984,6	10 306,6	11 584,2
Skutečnost BMV	Zemědělská výroba	1977	3394,9		2916,1	
		1982	4045,5		4893,8	
	Potravinářský průmysl	1977	2140,8		1553,3	
		1982	2846,5		2002,1	
	ZPoK	1977	5535,7		4469,4	
		1982	6892,0		6895,9	

simulací vývoje ZPoK do roku 1995, uvedených v článku Foltýna a Zedníčkové (1986).

Odhad inputové náročnosti ZPoK jako celku vychází ze skutečnosti, že modelově zpracovaná odvětví zemědělské výroby pokrývající cca 89 % objemu zemědělské výroby vztahující se k uvažovaným inputovým odvětvím ZPK a modelově zpracované obory potravinářského průmyslu reprezentují cca 41 % celkového objemu potravinářského průmyslu vzhledem k inputovým odvětvím ZPK.

Chemický a gumárensko-osinkový průmysl		Průmysl stavebních hmot, dřevozprac. průmysl, stavební výroba		Doprava, spoje, obchod		Ostatní průmyslová výroba	
V I	V II	V I	V II	V I	V II	V I	V II
8 827,3	9 105,2	1542,2	1616,1	3388,5	3490,1	20 429,9	21 039,2
10 704,1	11 823,8	2085,9	2353,6	4227,5	4572,7	25 716,6	27 876,3
12 222,2	14 473,6	2519,5	3024,6	4898,6	5542,7	29 965,8	34 003,5
463,3	473,3	208,8	208,1	2024,1	2104,4	1 016,5	1 018,5
432,7	386,5	227,6	230,4	1633,3	1393,6	1 073,6	1 064,1
395,7	277,3	244,5	253,5	1416,6	1035,3	1 118,0	1 093,2
9 290,6	9 578,5	1751,0	1824,2	5412,6	5594,5	21 446,4	22 057,7
11 136,8	12 210,3	2313,5	2584,0	5860,8	5966,3	26 790,2	28 940,4
12 617,9	14 750,9	2764,0	3278,1	6315,2	6578,0	31 083,8	35 096,7
9 732,4	10 038,8	1799,5	1885,8	3912,8	4030,1	22 903,5	23 586,5
11 801,7	13 036,2	2434,0	2746,3	4881,6	5280,3	28 830,3	31 251,5
13 475,4	15 957,7	2939,9	3529,3	5656,6	6400,3	33 593,9	38 120,5
1 184,9	1 210,5	838,6	835,7	3419,1	3554,7	2 904,3	2 910,0
1 106,6	988,5	914,1	925,3	2758,9	2354,1	3 067,4	3 040,3
1 012,0	709,2	981,9	1018,1	2392,9	1748,8	3 194,3	3 123,4
10 917,3	11 249,3	2 638,1	2721,5	7331,9	7584,8	25 807,8	26 496,5
12 908,3	14 024,7	3348,1	3671,6	7640,5	7634,4	31 897,7	34 291,8
14 487,4	16 666,9	3921,8	4547,4	8049,5	8149,1	36 788,2	41 243,9
8 152,2		704,9		2417,1		13 337,6	
9 932,4		1578,0		3620,1		21 329,2	
1 163,3		605,7		4509,3		2 339,5	
1 372,2		856,6		5112,9		3 013,0	
9 315,5		1310,6		6926,4		15 677,1	
11 304,6		2434,6		8733,0		24 342,2	

ZÁVĚR

Vývojové tendence vyplývající jednak z měnící se struktury ZPoK do roku 1995 a současně vývojové tendence dynamických Leontievovských koeficientů, tak jak jsou vyjádřeny v trendu změn od roku 1977 k roku 1982, demonstrují možné tendence ve vývoji inputové náročnosti jednotlivých odvětví ZPoK a ZPoK jako celku, a současně ilustrují možnosti modelového vyjádření těchto tendencí pomocí použitého modelového aparátu, který vychází z účelného propojení IP modelu ZPoK a Ms modelu ZPK.

- FOLTÝN, I. a kol.: Intervalově prognostický model výrobních vertikál v ZPoK s interaktivním režimem. [Závěrečná zpráva.] Praha, ČSAZ 1984.
- FOLTÝN, I. a kol.: Možnosti využití a dalšího rozšíření IP modelu výrobních vertikál v ZPoK v prognostické činnosti. [Závěrečná zpráva.] Praha, ČSAZ 1985.
- FOLTÝN, I. — ZEDNÍČKOVÁ, I.: Intervalově prognostický model pro simulaci vývoje ZPoK. Zeměd. Ekon., 32, 1986, č. 5, s. 325–344.
- FOLTÝN, I. — VRBA, A.: Interval problems on graphs. In: Teorie optimalizace a směry jejího praktického využití. Praha, Dům techniky ČSVTS 1985, s. 102–111.
- FRONĚK, P. — KOCHLÍKOVÁ, B.: Modelové zpracování makrostrukturálních proporcí ZPK. Projekt ekonomicko-matematického modelu ZPK. [Závěrečná zpráva.] Praha, VÚEZVž 1982.
- FRONĚK, P. — KOCHLÍKOVÁ, B.: Specifikace modelu zemědělsko-průmyslového komplexu. Strukturní matice v modelu ZPK. [Závěrečná zpráva.] Praha, VÚEZVž 1983.
- FRONĚK, P. — KOCHLÍKOVÁ, B.: Stanovení produkce v modelu zemědělsko-průmyslového komplexu. Kvantitativní vyjádření struktury produkčních inputů ZPK. [Závěrečná zpráva.] Praha, VÚEZVž 1984.
- FRONĚK, P. — KOCHLÍKOVÁ, B.: Podmínky a zásady pro využití strukturního modelování ZPoK. [Závěrečná zpráva.] Praha, VÚEZVž 1985.
- FRONĚK, P. — KOCHLÍKOVÁ, B.: Modelové vyjádření inputových toků do ZPoK. Zeměd. Ekon., 32, 1986, č. 5, s. 379–394.
- MINDLOVÁ, J. — STANĚK, P.: Požadavky a způsoby naplnění prognostického modelu zemědělské výroby. Zeměd. Ekon., 32, 1986, č. 5, s. 359–370.

Došlo 18. 5. 1986

Propojení Intervalově prognostického modelu ZPoK a Makrostrukturálního modelu ZPK

Zeměd. Ekon., 33, 1987, č. 3, s. 209–224. — 1 sch., 6 tab., lit. 10, res. čes., rus., angl., něm.

ZPK, ZPoK, plánování perspektivní, prognóza, modelování, model intervalově prognostický, model makrostrukturální, inputová náročnost ZPoK, výsledek výzkumu

Článek navazuje na předchozí práce autorů, uvedené v tematickém čísle 5/1986 časopisu Zemědělská ekonomika. Je v něm popsáno propojení Intervalově prognostického modelu výrobních vertikál v ZPoK a Makrostrukturálního modelu ZPK, které je další vývojovou etapou v rámci systematického vytváření komplexního modelového aparátu na úrovni centra, určeného pro oblast dlouhodobé plánovací, koncepční a prognostické činnosti v rámci ZPoK a ZPK. V článku je uveden matematický tvar dynamizovaných Leontievovských koeficientů inputových toků a výsledky aplikace modelového aparátu pro simulaci vývoje inputové náročnosti ZPoK do roku 1995.

ФОЛТЫН И. и колл., АСХН ЧССР, Тешнов 65, 110 06 Прага 1

Сопряжение Интервально-прогностической модели АПДК с Макроструктурной моделью АПК

Zeměd. Ekon., 33, 1987, № 3, с. 209—224. — 1 сх., 6 табл., лит. 10, рез. чешск., русск., англ., нем.

АПК, АПДК, перспективное планирование, прогноз, моделирование, интервально-прогностическая модель, макроструктурная модель, инпутоемкость АПДК, результаты работ

Статья связана с предшествующей работой авторов, опубликованной в № 5/86 журнала Сельскохозяйственная экономика. В ней описано сопряжение Интервально-прогностической модели товарных вертикалей в АПДК с Макроструктурной моделью АПК, что представляет дальнейший этап в рамках систематического составления комплексного модельного аппарата на уровне центра, предназначенного для области перспективного планирования, концептов и прогнозов в рамках АПДК и АПК. Приводятся математическая форма динамизированных инпутных потоков Леонтьева и результаты применения модельного аппарата для симулирования инпутного вооружения АПДК до 1995 г.

FOLTÝN I. et al., Czechoslovak Academy of Agriculture, Těšnov 65, 110 06 Praha 1

Interface of the Interval Prognostic Model of the Agricultural and Food Production Complex and Macrostructural Model of the Agro-Industrial Complex

Zeměd. Ekon., 33, 1987, No. 3, pp. 209–224. — 1 scheme, 6 tabs, refs 10, summaries in cs, ru, en, de

agro-industrial complex, agricultural and food production complex, perspective planning, prognosis, simulation, interval prognostic model, macrostructural model, input demands of the agricultural and food production complex, results of research

This article is a continuation of a previous paper published in the subject issue of the journal Zemědělská ekonomika 5/1986. There is a description of the interface of the Interval Prognostic Model of product verticals in the agricultural and food production complex and Macrostructural Model of the agro-industrial complex, which is further developmental stage within the systematic building-up of the complex model apparatus at the level of the center designed for the sphere of long-term planning, conceptional and prognostic activity within the agricultural and food production complex and agro-industrial complex. We present the mathematical form of the dynamized Leontieff's coefficients of input flows and the results of application of the model apparatus to the simulation of the development of input demands in the agricultural and food-production complex by the year 1995.

Verknüpfung des intervall-prognostischen Modells des ALK mit dem Makrostruktur-Modell des AIK

Zeměd. Ekon., 33, 1987, No. 3, S. 209–224. — 1 Sch., 6 Tab., Lit. 10, Zus. in Tschech., Russ., Engl., Dtech.

Agrar-Industrie-Komplex (AIK), Agrar-Lebensmittel-Komplex (ALK), Perspektivplanung, Prognose, Modellierung, intervall-prognostisches und makrostrukturelles Modell, Inputerfordernisse des ALK, Forschungsergebnisse

Anknüpfend an frühere Arbeiten der Autoren (s. Nr. 5/86) der Zeitschrift Zeměd. Ekon., wird im Beitrag die Verknüpfung beider obengenannter Modelle beschrieben. Dies stellt eine weitere Entwicklungsstufe vor im Rahmen der systematischen Schaffung eines komplexen Modellapparats für die zentrale Ebene. Er soll der langfristigen Planung, der konzeptionellen und prognostischen Tätigkeit in dem AIK und ALK dienen.

Im Beitrag wird die mathematische Form der dynamisierten Leontjeffschen Koeffizienten der Inputströme angeführt sowie die Ergebnisse der Anwendung dieses Modellsystems für die Simulation der Entwicklung der Inputerfordernisse des ALK bis zum Jahre 1995.

Adresy autorů:

RNDr. Ivan Foltýn, CSc., ing. Ida Zedníčková, Československá akademie zemědělská, Těšnov 65, 110 06 Praha 1,

RNDr. Pavel Froněk, CSc., ing. Bohuslava Kochlíková, CSc., Výzkumný ústav ekonomiky zemědělství a výživy, Mánesova 75, 120 58 Praha 2

Efektívne vynakladanie investičných prostriedkov v poľnohospodárskej výstavbe je základnou povinnosťou všetkých účastníkov investičného procesu. Pri hľadaní ciest zlacňovania investičnej výstavby a tým aj zvyšovania efektívnosti stavieb je potrebné zistiť príčiny zvyšovania investičných nákladov, ktorých je veľa (Kaštánek 1983). Okrem zvyšovania cien inputu (stroje, stavebný materiál) dochádza k zvýšeniu investičných nákladov v dôsledku prechodu na nové technologické systémy v poľnohospodárskych stavbách (Kozák 1983). Na rast investičných nákladov majú vplyv aj sprísnené veterinárne a hygienické predpisy, požadované vybavenie stavby sociálnym a hygienickým zariadením a v neposlednom rade aj poľnohospodárska prírodná oblasť, kde sa stavba realizuje.

Popri maximálnom využívaní daných prírodno-ekonomických zdrojov patrí účelné využívanie a hospodárenie s prácou minulou, spredmetnenou v základných fondoch (ZF), k rozhodujúcim zdrojom rastu v intenzívnom rozvoji národného hospodárstva. Z hľadiska efektívneho využitia investičných prostriedkov, v našom prípade vkladáných do stavebných ZF, z hľadiska investičnej návratnosti nie je nám ľahostajné kde, t. j. do ktorej poľnohospodársko-prírodnej oblasti a do ktorého odvetvia poľnohospodárskej výroby a koľko investičných prostriedkov budeme vkladať, aby sme dosahovali maximálne uspokojenie našich potrieb poľnohospodárskymi produktmi.

Cieľom tohto príspevku je poukázať na diferencovanú výšku rozpočtových nákladov (RN) ustajňovacích priestorov a ich produkčnú účinnosť v horských a podhorských oblastiach (HPO) v porovnaní s nížinnými oblasťami (NO). Ďalej zhodnotíme dosahovanie technicko-ekonomických parametrov stavieb živočíšnej výroby za rok 1984 a uvedieme hlavné príčiny neplnenia týchto plánovaných ukazovateľov.

MATERIÁL A METODIKA

Z registračného listu stavieb sme z hlavy II. až VIII. vypočítali výšku RN na jednicu kapacity (na jedno stojisko) pri 130 stavbách dokončených v rokoch 1981–1984. Cenovými indexmi sme investičné náklady stavieb previedli na cenovú úroveň roku 1984. Ide o základné kategórie hospodárskych zvierat, z ktorých však neuvádzame výšku RN pri odchove teliec, prasníc a nosníc, pretože za sledované obdobie sa nenašla reprezentatívna vzorka stavieb. Rozpočtové náklady uvádzame v členení na nížinné oblasti (Nt, N) a na horské a podhorské oblasti (P, V).

Pri hodnotení dosahovania plánovaných technicko-ekonomických parametrov uvádzame výsledky zo záverečného vyhodnotenia 180 poľnohospodárskych účelových stavieb za rok 1984, tak ako sú uvedené v registračných listoch stavieb. Údaje sú členené za kraje SSR. Podotýkame, že v záverečnom vyhodnotení uvádzaná priemerná výška RN na kapacitnú jednotku je vypočítaná z iného základného súboru a v inom oblastnom členení, preto sa nezhoduje s nami vypočítanými rozpočtovými nákladmi z registračných listov stavieb.

VÝSLEDKY A DISKUSIA

Z rozpočtových nákladov uvedených v tab. I vyplýva, že u všetkých uvedených druhov sú RN vyššie v HPO než v NO. Aj keď absolútny rozdiel v RN je najvyšší u dojníc (6 939 Kčs), relatívne prevýšenie RN v HPO je najvyššie vo výkrme HD (70 %).

I. Rozpočtové náklady (RN) na 1 stojisko v cenách roku 1984 u stavieb dokončených v rokoch 1981—1984 a ich účinnosť

Ukazovateľ	Oblasť	Dojnice	Odchov HD	Výkrm HD	Výkrm ošíp.	Ovce
Rozpočtové náklady na jedno stojisko Kčs/ks	NO HPO	33 295 40 234	10 050 13 160	8 540 14 800	2 980 3 740	4 066 4 681
Priemerné plánovacie rozpočtové náklady*)		41 000	17 000	17 000	4 100	4 300
Podiel stavebných nákladov na celkových v %	NO HPO	80 78	88 84	75 90	71 72	89 85
Účinnosť stavebných fondov (HŽP/RN v Kčs)	NO HPO	0,304 0,228	0,411 0,277	0,442 0,251	0,860 0,723	0,293 0,238
Úroveň produkčnej účinnosti v HPO (NO = 100)		75	67	57	84	81

*) Pokyny FMPVŽ, MPVŽ SSR a ČSR na používanie technicko-ekonomických ukazovateľov pre poľnohospodársku investičnú výstavbu

V HPO nebaďat jednoznačne vyšší podiel stavebných nákladov. Zrejme v niektorých prípadoch (dojnice, odchov HD) je v HPO lepšia strojová vybavenosť než v nížinách, resp. v NO, kde sa stavia viac veľkokapacitných priestorov, pripadá na to isté technologické zariadenie väčší počet ustajnených zvierat.

Z faktorov, ktoré zvyšujú investičné náklady v HPO, treba spomenúť zemné práce, ktoré z hľadiska svahovitosti a členitosti pozemku zdražujú stavby a náklady na izoláciu budov, výstavbu ciest, kanalizáciu, skladištné priestory atď. Napr. u dojníc RN na cesty, kanalizáciu, elektrické vedenie

a vodovod činili v NO v priemere 2 287 Kčs na kus a v HPO 5 667 Kčs. Najvyšší relativný rozdiel v RN medzi HPO a NO u výkrmu HD je zdôvodniteľný tým, že polovica z postavených (sledovaných) kapacít v NO boli jednoduché objekty s RN 4700 – 5 900 Kčs/ks. Takéto sa v HPO stavajú len výnimočne.

Medzioblastnú reláciu rozpočtových nákladov zhoršuje skutočnosť, že v SSK a VSK sa výstavba v živočíšnej výrobe realizovala neskoršie, t. j. s vyššími RN na jedno stojisko. Opotrebovanosť stavieb v ZSK činí 24,7 %, v SSK 20,6 % a vo VSK 20,5 %.

Priemerné plánovacie investičné náklady stavieb na účelovú jednotku, uvedené v tab. I, sú iba orientačné, a to pre rozpis plánu poľnohospodárskej investičnej výstavby. Stavby postavené v rokoch 1981 – 1984 boli až na ovčiny v HPO lacnejšie než sú plánovacie ukazovatele. Porovnanie so skutočnosťou teda ukazuje, že tieto orientačné normatívy nevykonávajú dostatočný tlak na projekciu a stavebníctvo na znižovanie RN, kde je tiež nesporne určitá rezerva pre zníženie fondovej náročnosti.

Na nižšiu účinnosť stavebných fondov v HPO vplývajú nižšie hektárové úrody na porovnateľnú výmeru pôdy, ďalej nižšia úžitkovosť hospodárskych zvierat, najmä v dojivosti kráv a tiež vo výrobe mäsa na kus dobytká v HPO.

Z hľadiska súčasnej úrovne produkčnej účinnosti je poradie v HPO v porovnaní s NO nasledovné: výkrm ošípaných (najvyššia účinnosť), ovce, dojnice, odchov HD, výkrm HD. Poradie v NO: ošípané 100 % (najvyššia účinnosť), výkrm HD 51 %, odchov HD 48 %, dojnice 35 %, ovce 34 %. Poradie v HPO: ošípané 100 %, odchov dobytká 38 %, výkrm HD 35 %, ovce 33 %, dojnice 31 %.

Z registračných listov stavieb sme ďalej vyčíslili, že rozpočtové náklady na nové miesto pre dojniciu získané rekonštrukciou a modernizáciou v NO stojí 28 200 Kčs, v HPO 35 800 Kčs. Rekonštrukciou a modernizáciou inovované (t. j. pri nezmenenej kapacite objektu) miesto dojnice stojí približne 16 000 Kčs. Materiály z MPVŽ (zameranie investičnej výstavby) však hovoria, že za posledných päť rokov sme investovali do rekonštrukcií a modernizácií ustajňovacích kapacít len 155,1 mil. Kčs, čo je 2,2 % z investícií do budov a stavieb pre živočíšnu výrobu.

ZHODNOTENIE DOSIAHNUTÝCH TECHNICKO-EKONOMICKÝCH PARAMETROV STAVIEB PRE ŽIVOČÍŠNU VÝROBU

Účelom záverečného vyhodnotenia stavieb (Vyhl. FMTIR č. 105/81 Zb., príloha č. 15) je porovnať a vyhodnotiť plánované technicko-ekonomické ukazovatele so skutočnými výsledkami, aké sa dosahujú v prvom, resp. v ďalších rokoch prevádzky stavieb. Záverečné vyhodnotenie stavieb je nástrojom poľnohospodárskej investičnej politiky, pri ktorom sa posudzuje skutočná efektívnosť stavby.

V roku 1984 bolo vyhodnotených 180 dokončených stavieb, z toho 41 stavieb v kategórii dojnice, 28 v kategórii odchov mladého dobytká, 14 v kategórii výkrm HD a 8 v kategórii výkrm ošípaných.

Priemerné rozpočtové náklady hlavy II. – VIII. činili na jednu stavbu 9,9 mil. Kčs, podiel stavebných prác k technologickému zariadeniu bol 78 : 22. Plánovaný ročný objem výkonov bol splnený na 99,96 %, plánovaný zisk na 88,9 %, stavby boli financované 33,3 % z vlastných zdrojov, 26,1 % úverom, 39,8 % štátnymi dotáciami a 0,8 % inými zdrojmi. Doba návratnosti sa

nedodržala pri 59 stavbách, z toho 36 stavieb bolo v ŽV. Priemerná plánovaná doba výstavby bola 28 mesiacov, skutočná 45 mesiacov.

Z tab. II vidíme, že ukazovateľ ziskovosti sa neplnil hlavne vo VSK. Dosiahnuť plánovaný zisk mu nepomohlo ani prekračovanie produktivity práce, v niektorých prípadoch až o 79 %. Totiž práve pre VSK je typické prekročenie plánovanej produktivity práce v dôsledku nedostatočného počtu pracovných síl v živočíšnej výrobe a nie ponukou a reálnou dostupnosťou techniky na vysokej úrovni. SSK nedosahuje plánované ekonomické ukazovatele, jedine vo výkrme HD.

Na úroveň splnenia plánovaných ukazovateľov má vplyv aj predlžovanie doby výstavby.

Nedodržanie plánovanej doby výstavby zvyšuje rozostavanosť v poľnohospodárskej investičnej výstavbe, čo sú dočasne umŕtvené investičné prostriedky.

Doba výstavby negatívne vplyva aj na prísun plánovaného biologického materiálu, ktorý býva zmluvne dohodnutý, a s tým súvisiace postupné naplňovanie objektov zvieratami i na prípravu kŕmnej základne. Toto máva následný vplyv na úžitkovosť a na výšku dosahovaných ekonomických parametrov.

II. Plánované a skutočné technicko-ekonomické parametre stavieb živočíšnej výroby na rok 1984 v krajoch SSR

Druh HZ	Kraj	Priemerné IN na 1 ustajňovacie miesto Kčs/ks	Priemerná doba výstavby (mesiace)		Dosiahnutý hrubý zisk v %	Dosiahnutá produktivita práce v %
			plánovaná	skutočná		
Dojnice	ZSK	28 372	32	33	128	124
	SSK	34 719	30,8	58	123	108
	VSK	30 687	34,4	57	87,7	107
Odchov mladého dobytka	ZSK	7 556	12,4	12,9	98,8	113,3
	SSK	8 083	8,4	38,5	104,5	97,1
	VSK	15 602	31,7	49,0	85,6	106,5
Výkrm hovädzieho dobytka	ZSK	10 249	18	20,5	125,6	102,3
	SSK	13 387	22	46,7	93,2	86,0
	VSK	13 472	31	76,5	66,7	133,6
Výkrm ošípaných	ZSK	3 024	18,8	30	61,9	94
	SSK	—	—	—	—	—
	VSK	2 235	18,7	25,7	93,8	179
Matečníky	ZSK	22 663	32	33	83,8	106,7
	SSK	16 742	18	24	119,2	117,3
	VSK	19 126	20	40	94,4	98,9

Z tab. II vyplýva, že ani v jednom prípade nebola plánovaná doba výstavby dodržaná. Jedine v ZSK sa jedná o sklz 1 až 3 mesiace (s výnimkou výkrmu ošípaných). Vo VSK a v SSK dochádza k značnému, niekedy až

k niekoľkoročnému meškaniu ukončenia výstavby, čo má často vplyv na zvýšenie nákladov na výstavbu a tým aj na efektívnosť poľnohospodárskej výroby v týchto krajoch z hľadiska fondovej náročnosti.

PRÍČINY NEPLNENIA PLÁNOVANÝCH PARAMETROV STAVIEB

Na spomenutých 180 stavbách sme robili analýzu neplnenia plánovaných parametrov (tab. III). Boli stanovené tri hlavné skupiny príčin neplnenia plánovaných noratívov:

- a) príčiny stavebno-technického charakteru;
- b) príčiny biologického charakteru;
- c) príčiny subjektívneho charakteru.

III. Prehľad hlavných príčin neplnenia plánovaných parametrov (okrem stavebno-technických) stavieb ŽV v SSR (v %)

Dojnice				Odchov mladého dobytky, výkrm HD, teľec		
nižšia úžitkovosť	postupné napĺňanie objektu	nevyrovnané kŕmne dávky	vlhké prostredie, chlad	nedostatočná krmivová základňa	vyššie ceny krmív, opráv	nízka hmotnosť zvierat
27,3	18,2	13,6	9,1	34,7	30,4	13

Zo skupiny príčin biologického charakteru je najvyšším percentom zastúpená nižšia úžitkovosť dojníc vo VSK. Nižšia úžitkovosť je však faktor, na ktorý majú vplyv takmer všetky ostatné faktory, či z oblasti stavebno-technickej, alebo z radu subjektívnych príčin, nejde teda o jednoznačnú príčinu biologického charakteru. Úžitkovosť hospodárskych zvierat je vlastne výslednicou celého prevádzkového procesu. U dojníc dosahuje tento ukazovateľ najvyšší podiel v rámci celého Slovenska (27,3 %). U kategórií odchov mladého dobytky (OMD), výkrm HD a teľec je v SSR najvyšším podielom zastúpená „nedostatočná krmivová základňa“ a „vyššie ceny krmív, opráv a energie“ – viac ako 30 %.

Za povšimnutie stojí, že najvyššie percento neplnenia plánovaných ukazovateľov z dôvodov nedostatočnej krmivovej základne je v SSK. Aj keď sa na danej skutočnosti môžu podieľať viaceré faktory, nakoľko ide o SSK s vyšším zastúpením trvalých trávnych porastov v HPO, pri ktorých sa všeobecne uznáva nízka intenzita výroby objemových krmív, môže to byť jedna z hlavných príčin nedosahovania plánovaných parametrov stavieb. Rovnako môže ísť o nesúlad medzi veľkosťou kapacít jednotlivých stavieb, ich teritoriálnym rozmiestnením a možnosťou zabezpečenia objemových krmív na danom teritóriu vzhľadom na skutočnosť, že v HPO TTP sú parcely malé, často veľmi vzdialené od stredísk ŽV a neprístupné pre mechanizáciu. Zvyšné percentá do 100 u oboch skupín pre rôznorodosť príčin z tabuľky neuvádzame.

Nedostatky v časti stavebno-technickej, ako už bolo povedané, majú veľký vplyv na príčiny neplnenia plánovaných parametrov biologického charakteru,

hlavne na úžitkovosť hospodárskych zvierat. Vymenujeme najčastejšie sa opakujúce nedostatky stavieb sledovaných v roku 1984:

- nedoriešené koncovky odstraňovania výkalov, častá poruchovosť zariadení, usadzovanie v nádržiach, zamazanie, znečistenie vodných zdrojov hnojivicou;

- nekvalitne realizované izolovanie nádrží a vodojemov;
- pri voľnom ustajnení dochádza k odlamovaniu napájačiek;
- veľká poruchovosť samozakladacích krmných vozíkov;
- veľká poruchovosť šípových lopát, ktoré spôsobujú vysoké percento úrazovosti dobytká;

- častá poruchovosť dojární DZKD 15 a nedostatok náhradných dielov;
- deformácie stropného podhľadu v dôsledku zrážania vodných pár;
- nevhodné panelové opláštenie, vznik trhlín v dôsledku zmrašťovania materiálu;

- keramické roštové stánie sa rozpadáva, čím vznikajú veľké medzery a poškodzujú sa končatiny zvierat;

- nedostatočná kanalizácia spôsobuje vytváranie kaluží močovky;

- nie sú riešené prípravovne krmív (pre homogenizáciu a zužitkovanie objemových krmív);

- nedostatky technológie krytia stojísk voľne uloženými matracami, ktoré sa posúvajú s skracujú;

- profylaktoriá sú nedostatočne vykurované;

- nedostatočné zateplenie ustajňovacích priestorov najmä u konštrukcie RD Jeseník;

- nevhodný preronový systém najmä v dôsledku nesprávnej údržby a prevádzkovania;

- nedostatočné vetranie spôsobuje nadmernú vlhkosť objektu;

- nedostatočný geologický prieskum a izolačná ochrana proti spodnej vode;

- celkový nedostatok náhradných dielov na technológie.

Nekvalitné technické prevedenie stavieb a technologické nedostatky nie sú síce hlavnou príčinou nedosahovania plánovaných parametrov, ale podstatne ovplyvňujú úžitkovosť. Napríklad poddimenzovanie nosnosti roštov, nevyhovujúce zábrany, nevyhovujúce kŕmenie zo žlabov, kde boli malé otvory (u farmy prasníc), nevyhovujúci preronový systém atď. sú nedostatky základného charakteru, podstatnou mierou ovplyvňujúce úžitkovosť zvierat.

Poslednú skupinu príčin nedosahovania plánovaných parametrov stavieb pre ŽV tvoria príčiny subjektívneho charakteru. Často sa týkali krmivovej základne, keď napr. siláž, alebo objemové krmivá nemali požadovanú kvalitu, resp. ich bol nedostatok. Možno tiež povedať, že také nedostatky, ako napr. poruchovosť ventilátorov, korózia železných materiálov a strojových dielcov, alebo poruchovosť kŕmnej linky, ktorá potom následne narušuje pravidelný chod kŕmenia, by sa lepšou a častejšou údržbou a natieraním nemuseli vyskytnúť.

Taktiež zakúpenie iného biologického materiálu, než bol naplánovaný, alebo neúplnosť obsadenia kapacít je faktor človekom, resp. riadením pracovného procesu ovplyvniteľný, aj keď sme si vedomí, že v mnohých prípadoch je sekundárne vyvolaný (napr. po neskoršom uvedení stavieb do prevádzky atď.).

Okrem nedostatkov v riadiacej a organizačnej práci vedúcich pracovníkov poľnohospodárskych podnikov sú značné rezervy aj v priamej práci ošetrovateľov, v starostlivosti o zvieratá, v nedodržiavaní technologickej disciplíny.

Z analýzy vyplývajú tieto závery:

1. Medzi najdôležitejšie faktory ovplyvňujúce výšku RN patrí:

– Správne rozmiestnenie investícií do oblastí – výskyt surovín, zdrojov energie, vody, pracovných síl, dopravné podmienky, odvodnenie staveniska, rozsiahle presuny zemín a pod. Preto treba venovať veľkú pozornosť ekonomickým rozborom územnej prípravy investícií.

– Spôsob výstavby investičného diela – zníženie prácnosti, skrátenie doby výstavby, zníženie výrobných nákladov, zvýšenie kvality práce a úspora deficitných materiálov, mechanizácia, spriemyslenie stavebno-montážnych procesov, zameranie sa na unifikáciu a typizáciu konštrukčných dielcov.

– Vzájomná relácia aktívnej a pasívnej zložky v štruktúre investícií, t. j. pomer stavebnej časti k strojovej a technologickej časti. Keďže stavba má funkciu prevažne pomocnú a je pasívnym činiteľom výrobného procesu, má byť jej podiel v objeme investícií čo najmenší. Vysoký podiel stavebných investícií v našom poľnohospodárstve je iste aj otázkou cien (naše stroje a stavebné materiály sú drahé, vyrábame mnoho atypického strojového zariadenia), ale hlavný podiel v tejto nepriaznivej situácii pripadá celkovému dispozičnému riešeniu našich stavieb budovaných z materiálov (železobetón) s neúmerne (v porovnaní s technologicou časťou) vysokou životnosťou. Bolo by žiadúce viac uplatňovať chémiu v stavebníctve, používať plastické hmoty.

– Výšku rozpočtových nákladov určujú aj formy reprodukcie základných fondov: modernizácia, rekonštrukcia, rozšírenie alebo nová výstavba. V súčasnej fáze ekonomického vývoja sa prikláňame k rekonštrukcii a modernizácii, ktorých ekonomický význam spočíva v úspore nákladov na energetické, materiálne a dopravné zariadenia, na vybudovanie pomocných objektov a dopravných ciest. Aby rekonštrukcia a modernizácia bola efektívna, je treba už v projektovej príprave univerzalizovať stavebný objekt takým spôsobom, aby ho bolo možné s pomerne malými investičnými nákladmi prispôbiť v okamihu plnej obnovy technologického zariadenia tak, aby bolo možné umiestniť do objektu nové zariadenie, ktoré má spravidla iné plošné a výškové rozmery, iné nároky na inštaláciu rozvodných zariadení a pod. Univerzálnym riešením stavebných objektov by bolo možné preklenúť objektívne existujúci rozpor medzi cyklom obnovy strojových a stavebných fondov.

– Kritériom hospodárneho objemu rozpočtových nákladov je výber optimálnej kapacity stavieb. Skúsenosti z minulosti ukazujú, že aj tejto otázke sa bude nutné ďalej venovať.

2. Príčiny neplnenia plánovaných parametrov stavieb, t. j. príčiny stavebno-technického a technologického charakteru, biologického a subjektívneho charakteru sú odstrániteľné príčiny. Celý investičný proces musíme riadiť tak, aby sme im predchádzali, aby nedochádzalo k sanovaniu projektových a stavebných nedostatkov vo sfére výroby.

3. Vysokú fondovú náročnosť a nižšiu účinnosť fondov v HPO nie je možné riešiť sústredením intenzifikačných prostriedkov na úrodnejšie pôdy a nevyrábať (resp. redukovat' výrobu) na menej úrodných pôdach. Rezerva je hlavne v zvyšovaní kvalitatívnych ukazovateľov výroby, predovšetkým v úžitkovosti hospodárskych zvierat, v zvyšovaní hektárových úrod niektorých plodín a v intenzifikácii štruktúry rastlinnej výroby v HPO.

Literatúra

KAŠTÁNEK, Č.: Ekonomické nástroje řízení investiční výstavby v zemědělství. [Závěrečná zpráva.] Praha, VÚEZVž 1983.

KOZÁK, J.: Vliv cen v procesu reprodukce základných fondů. ES č. 100, Praha, VÚPŘ 1983.

Došlo 7. 4. 1983

MIKULECKÁ V., Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Trenčianska 55, 824 80 Bratislava

K problematike investičnej nákladovosti a dosahovaných technicko-ekonomických parametrov stavieb pre živočíšnu výrobu

živočíšná výroba, stavby, investície stavebné, náklady rozpočtové, doba výstavby, modernizácia, rekonštrukcia, fondová náročnosť, analýza, výsledky výskumu

Zeměd. Ekon., 33, 1987, č. 3, s. 225–232. — 3 tab., lit. 2, res. slov., rus., angl., něm.

Na základe analýzy autorka vytypovala príčiny neplnenia plánovaných parametrov stavieb a navrhuje základné smery investičnej výstavby cestou modernizácií a rekonštrukcií a tiež spôsoby zníženia rozpočtových nákladov stavebných kapacít v živočíšnej výrobe.

МИКУЛЕЦКА В., НИИ экономики сельского хозяйства и пищевой промышленности, Тренчанска 55, 824 80 Братислава

О проблематике инвестиционной расходности и достигаемых технико-экономических параметров животноводческих объектов

Zeměd. Ekon., 33, 1987, № 3, s. 225–232. — 3 табл., лит. 2, рез. слов., русск., англ., нем.

животноводство, постройки, инвестиции в строительство, бюджетные расходы, срок строительства, модернизация, реконструкция, фондоемкость, анализ, результаты работ

Na основе анализа автор приводит причины невыполнения плановых параметров построек и предлагает основные направления инвестирования инвестиционного строительства путем модернизации и реконструкций, как и способы сокращения бюджетных расходов у строительных объектов в животноводстве.

MIKULECKÁ V., Economic Research Institute for Agriculture and Food, Trenčianska 55, 824 80 Bratislava

Investment Cost Rate and the Technico-Economic Parameters of the Constructions in Animal Production

Zeměd. Ekon., 33, 1987, No. 3, pp. 225–232. — 3 tabs, refs 2, summaries in sl, ru, en, de animal production, constructions, building investments, budget costs, time of construction, modernization, reconstruction, fund requirements, analysis, results of research

On the basis of an analysis, the causes of non-fulfilling the planned parameters of constructions are determined and the basic trends of capital construction are proposed, applying modernization and reconstruction, as well as the methods of decreasing the budget costs of the constructions in animal production.

MIKULECKÁ V., Forschungsinstitut für Land- und Nahrungsgüterwirtschaft, Trenčianska 55, 824 80 Bratislava

Zur Problematik der Investitionsintensität und der erzielten technisch-ökonomischen Parameter von Bauten für die tierische Produktion

Zeměd. Ekon., 33, 1987, Nr. 3, S. 225–232. — 3 Tab., Lit. 2, Zus. in Slovak, Russ., Engl., Dtech. tier. Produktion, Bauten, Bauinvestitionen, Budgetkosten, Bauzeit, Modernisierung, Rekonstruktion, Fondsintensität, Analyse, Forschungsergebnisse

Ausgehend von einer Analyse ermittelte die Autorin die Gründe der Nichterfüllung der geplanten Parameter von Bauten und schlägt Grundrichtungen vor für die Investbauten durch Modernisierung, Rekonstruktion und Senkung der Budgetkosten der Baukapazitäten in der tierischen Produktion.

Adresa autorky:

Ing. Viera Mikulecká, Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Trenčianska 55, 824 80 Bratislava

V súčasnom období nadchádzajúcej päťročnice, v období naplňovania dlhodobého programu rozvoja poľnohospodárskej výroby a ostatných odvetví zabezpečujúcich výživu národa, kladie sa zvýšený dôraz na spoluzodpovednosť poľnohospodárov a potravinárov za splnenie tohoto programu. Doslova novú situáciu tu utvára skutočnosť, že trh potravín sa postupne výraznejšie a jednoznačnejšie mení z trhu dodávateľa na trh odberateľa. Stáva sa tak preto, že oproti predchádzajúcim obdobiam, keď požiadavky prevládali nad množstvom surovín, nastala kvalitatívna zmena v tejto oblasti v tom, že produkcia základných surovín pre potravinársky priemysel často prevyšuje ich požiadavky.

Pri tejto nasýtenosti, v súlade s celosvetovým trendom, vstupujú do popredia v celom komplexe náročnosti kvalitatívne hľadiská. To znamená, že rast produkcie poľnohospodárskych surovín, sortiment potravinárskych výrobkov a ich inováciu i kvalitu budeme musieť prispôbovať požiadavkám spotrebiteľov, u ktorých bude pritom nutné zmeniť výživové návyky v intenciách racionálnej výživy.

V nadchádzajúcej etape sa výrazne zvyšuje spoluzodpovednosť odberateľských organizácií za zabezpečenie dostatku potrebných surovín na výrobu potravín nielen v množstve a čase, ale predovšetkým v akosti. Spracovateľské podniky, tak ako to bolo už zdôraznené na 4. zasadnutí ÚV KSČ, sa stávajú nositeľmi kooperačných a integračných vzťahov s podnikmi prvovýroby. Vyplýva to aj z dokumentu Opatrenia k rozvoju sústavy riadenia poľnohospodársko-potravinárskeho komplexu v 8. päťročnici. Poľnohospodárom sa nebudú predpisovať úlohy vo výrobe, v druhoch, vo výmere, v úžitkovosti a pod. Znamená to, že do usporiadania štruktúry výroby a dodávok poľnohospodárskych výrobkov budú vo väčšej miere ako doposiaľ zapojené spracovateľské organizácie formou uzatvárania hospodárskych zmlúv medzi podnikmi prvovýroby a odberateľmi produkcie. Tí budú spoluzodpovedať za naplnenie celospoločenských výživových potrieb.

V súvislosti s uplatňovaním nového spôsobu plánovania v poľnohospodárstve sa dostáva integrácia medzi partnermi poľnohospodársko-potravinárskeho komplexu (PPoK) do novej polohy a má byť jednou z hlavných foriem pri plnení hlavných úloh PPoK. Rozvoj nových a posilnenie existujúcich integračných vzťahov v nových podmienkach vyvolalo aj potrebu zriadenia ekonomického nástroja na hmotnú podporu týchto vzťahov. Týmto nástrojom je integračný fond.

Príspevok sa zaoberá poznatkami o zdrojoch integračného fondu (IF)

a prístupom výrobo-hospodárskych jednotiek (VHJ) potravinárskeho priemyslu k jeho uplatneniu za obdobie 1982 – 1984, prípadne 1985 tam, kde v čase vypracovania článku boli k dispozícii údaje.

MATERIÁL A METÓDY

Podkladový materiál pre analýzu tvorili:

- Základná báza údajov z poznatkov získaných pri riadených rozhovoro-
ch s vedúcimi pracovníkmi riadiacej vertikály organizácií PPK v 14 orga-
nizáciách potravinárskeho priemyslu ČSR (VHJ, podnik, závod), v 47 jednot-
kách rovnakej úrovne v SSR, v 4 jednotkách provýroby ČSR a 21 v SSR
(KPS, OPS, JRD, ŠM), spolu v 86 jednotkách. Ďalšie údaje sa čerpali z formu-
lárov pre riadené rozhovory, v ktorých boli kvalifikované informácie o dote-
rajšom používaní IF podľa jednotlivých držiteľov fondov, podľa ich uplatnenia
v krajovej dislokácii, o zámeroch pre 8. a 9. päťročnicu, ako aj údaje o potrebách
prostriedkov na investičné a neinvestičné integračné vzťahy v rámci ČSSR.

- Štatút držiteľov IF ČSSR, v ktorých sú zakotvené pravidlá tvorby
a formy použitia fondu.

- Ročné komplexné rozborý výsledkov hospodárenia predmetných
VHJ.

- Hodnotiace správy a informačné správy centrálnych orgánov a re-
publikových ministerstiev poľnohospodárstva a výživy.

- Závěry vecných etáp výskumných úloh riešených v rokoch 1984 – 1985
na pracovisku v Košiciach.

Hlavnými metódami boli analýzy kritická a komparatívna, čiastočne
doplňované faktorovou. Pomocou uvedených metód sa skúmané údaje, materiá-
ly a poznatky porovnávali hlavne so zámermi a cieľmi, z ktorých vychádzalo
najvyššie riadiace centrum pri zriaďovaní IF, ale aj so zámermi zakotvenými
v štatútoch jednotlivých držiteľov fondu v ČSSR. Komparatívna analýza sa
použila predovšetkým pri hodnotení použitia IF v rámci odvetví republík aj
medzi republikami, ako aj pri posúdení ekonomického prínosu v rovnakých
dimenziách.

VÝSLEDKY ANALÝZY

Legislatívnym podkladom pre zriadenie integračného fondu u trustového
i koncernového typu VHJ potravinárskeho priemyslu ČSSR je § 8, odst. 6,
pre podniky priamo riadené ústrednými orgánmi § 19, odst. 7 nariadenia
vlády ČSSR č. 161/1980 Zb. o finančnom hospodárení výrobo-hospodárskych
jednotiek. IF vo vybraných výrobných odboroch potravinárskeho priemyslu
ČSR a SSR bol zriadený na základe súhlasu ministerstiev republík po pred-
chádzajúcom schválení ministerstiev financií republík. V ČSR do konca
roka 1985 bol integračný fond zriadený v deviatich z 11 VHJ priamo spracú-
vajúcich produkty poľnohospodárskeho pôvodu, v SSR v šiestich z 10 VHJ
(tab. I).

Fond možno použiť výlučne len na neinvestičné účely. Vo všetkých VHJ
je správcom fondu generálny riaditeľ.

Základné zdroje prostriedkov fondu sú dva:

- zvýšenie veľkoobchodných cien vybraných skupín výrobkov, alebo

I. Podiel VHJ na plánovanej tvorbe integračného fondu za ČSSR v rokoch 1982—1984 (v mil. Kčs)

VHJ priemyslu	1982		1983		1984		Index 1984/82
	Kčs	%	Kčs	%	Kčs	%	
ČSR spolu	111,5	100,0	128,2	100,0	126,8	100,0	113,7
z toho:							
mliekárenského	6,6	5,9	9,0	7,0	9,0	7,1	136,4
hydínárskeho	4,5	4,0	9,2	7,2	6,7	5,3	148,9
cukrovarníckeho	88,9	79,7	92,1	71,8	95,4	75,2	107,3
KOLI	3,3	3,0	3,8	3,0	4,1	3,2	124,2
pivovarnícko- -sladovníckeho	2,9	2,6	3,3	2,6	3,7	2,9	127,5
mraziarenskeho	4,3	3,9	9,0	7,0	6,0	4,8	139,5
škrobárenského	1,0	0,9	1,8	1,4	1,9	1,5	190,0
SSR spolu	58,5	100,0	61,0	100,0	64,4	100,0	110,1
z toho							
mliekárenského	3,5	6,0	4,4	7,2	5,8	9,0	165,7
hydínárskeho	6,2	10,6	6,4	10,5	6,4	9,9	103,2
cukrovarníckeho	36,1	61,7	27,6	45,3	34,1	53,0	94,5
LIKO	7,5	12,8	16,4	26,9	10,3	16,0	137,3
vinárskeho	5,2	8,9	6,2	10,1	7,8	12,1	150,0
ČSSR spolu	170,0	100,0	189,2	100,0	191,2	100,0	107,9
ČSR	111,5	65,6	128,2	67,8	126,8	66,3	113,7
SSR	58,5	34,4	61,0	32,2	64,4	33,7	110,1

jednotlivých výrobkov o pevne stanovený objem pri ich generálnej prestavbe v roku 1982;

— ročné náklady držiteľov fondu.

Prídely prostriedkov do IF je z obidvoch zdrojov rovnaký, pričom výška prídely zo zisku VHJ sa vždy rovná objemu prostriedkov z veľkoobchodných cien (VOC). Z tohoto dôvodu je IF nezávislý na hospodárskom výsledku držiteľa a musí byť tvorený v zmysle pravidiel tvorby každoročne. Z hľadiska funkcie financií patrí medzi stimulačné prostriedky. Vo vzťahu k ostatným

fondom VHJ je zvláštnosťou, že jeho prostriedky sa môžu použiť výlučne iba v poľnohospodárstve. Toto vymedzenie dáva IF vektorový charakter.

V období 8. päťročnice sa uvažuje o posilnení prostriedkov všetkých účelových fondov rezortu, predovšetkým integračného a rezervného fondu. Na posilnenie budú využité bilancované prostriedky z obmedzenia cenových intervencií a z doterajšieho fondu nepoistiteľných škôd, ktorý po zavedení komplexného poistenia úrody stráca na svojom opodstatnení.

Podľa pravidiel tvorby prostriedkov IF je ich prídel do fondu automatický, dokiaľ držiteľ IF predmetné výrobky vyrába. Objem prostriedkov fondu nie je konštantný, ale záleží od realizácie tých výrobkov, ktoré majú vo svojej VOC ich tvorbu pevne zabudovanú. Táto zásada spolu s nezávislosťou IF na zisku VHJ má za cieľ stimulovať držiteľov fondu na čo najefektívnejšie použitie prostriedkov fondu a na čo najlepšie speňažovanie nakupovanej suroviny.

Používanie prostriedkov fondu jednotlivými držiteľmi je podmienené špecifikami ich výroby. Hlavné zásady sú zakotvené v štatútoch IF. Všeobecná zásada je, že prostriedky fondu nemajú suplovať funkciu nákupných cien a doplnkových cenových nástrojov financovaných z centralizovaných zdrojov.

Nevyčerpané prostriedky fondu v priebehu kalendárneho roka sa prevádzajú do ďalšieho obdobia. Použitie prostriedkov IF na iné účely, ako je rozvoj integračných vzťahov s podnikmi prvovýroby, nie je možné inak, iba po predchádzajúcom súhlase ministerstva financií.

Z analýzy štatútov fondu vyplýva, že ich hlavným zámerom je stabilizácia a ďalší rozvoj surovínovej základne, zvyšovanie akosti nakupovaných poľnohospodárskych surovín a znižovanie až úplná likvidácia sezónnosti v dodávkach tých surovín, kde sezónnosť nie je biologicky podmienená, hlavne v oblasti produktov živočíšneho pôvodu. Splnenie tohoto zámeru sa uskutočňuje rôznymi formami, z ktorých prevláda vytváranie podmienok pre objem a akosť produkcie a stimulácie dodávok v objeme a akosti.

Zámer viazať tvorbu prostriedkov fondu na produkciu vytypovaných výrobkov nevytvára každému držiteľovi fondu rovnaké podmienky.

Napr. vo VHJ mliekárenského priemyslu je tvorba prostriedkov zabudovaná do veľkoobchodnej ceny polotučného a plnotučného mlieka. Fond narastie iba vtedy, keď sa zvýši odbyt týchto výrobkov a žiadnych iných. Zvyšovanie výroby týchto výrobkov je limitované záujmom spotrebiteľov aj výrobcov. Výrobu konzumného mlieka možno považovať za najnižší stupeň speňaženia nakúpenej suroviny a plánovaná tvorba zisku a jeho splnenie si naopak vynucuje znižovať z celkovej výroby tovaru podiel konzumných mliek a zvyšovať podiel výrobkov s lepším speňažovaním suroviny. Z týchto príčin nemá mliekárenský priemysel predpoklady na vyššiu tvorbu prostriedkov IF.

Naproti tomu v mäsovom priemysle tvorba IF závisí od realizácie všetkých výrobkov odboru 764, t. j. od realizácie výrobkov jatočných a mäsových, čo tvorí podstatnú časť celkovej produkcie v tomto výrobnom odbore potravinárskeho priemyslu.

Použitie prostriedkov IF sa uskutočňuje dvoma formami. Buď ich uplatňuje priamo správca fondu, alebo sú pridelené podnikom príslušnej VHJ. Prídel podnikom sa neuskutočňuje podľa ich participácií na tvorbe, ale podľa potrieb a zámerov správcu fondu. Plánovaný objem prostriedkov je organizácii známy až po prijatí ročných plánov, čo je zvyčajne v I. štvrtroku bežného roku.

Poľnohospodárske organizácie tvoria výrobné plány v predstihu jedného štvrtroku voči potravinárskym jednotkám. To znamená, že potravinársky priemysel v čase tvorby poľnohospodárskych plánov nepozná ešte záväzné

II. Skutočná tvorba a čerpanie prostriedkov integračného fondu vo VHJ ČSSR za obdobie 1982—1984 (v mil. Kčs) — skutočné čerpanie

VHJ priemyslu	1982				1983				1984			
	T	S	%(4:3)	Z ₁	T + Z ₁	S	%(8:7)	Z ₂	T + Z ₂	S	%(12: :11)	Z ₃
ČSR spolu	125,8	31,1	24,7	94,7	99,5 94,7	64,9	33,4	129,3	138,4 129,3	125,5	46,9	142,2
z toho:					8,1				8,3			
mliekárenského	8,2	2,8	34,1	5,4	5,4	8,3	61,5	5,2	5,2	9,8	72,6	3,7
	8,7				7,1				8,4			
hydínarského	0,7	9,2	97,9	0,2	0,2	1,4	19,2	5,9	5,9	2,8	19,6	11,5
					71,0				106,0			
cukrovarníckeho	95,0	11,7	12,3	83,3	83,3	47,5	30,8	106,8	106,8	104,0	48,9	108,8
					3,5				4,8			
KOLI	3,4	3,1	91,2	0,3	0,3	3,0	78,9	0,8	0,8	3,3	58,9	2,3
pivovarnícko-					3,2				4,0			
-sladovníckeho	3,0	1,9	63,3	1,1	1,1	3,2	74,4	1,1	1,1	1,5	29,4	3,6
					4,7				5,0			
mraziarského	4,0	1,2	30,0	2,8	2,8	1,0	13,3	6,5	6,5	1,5	13,0	10,0
	1,8				1,9				1,9			
škrobárenského	1,0	1,2	42,9	1,6	1,6	0,5	14,3	3,0	3,0	2,6	53,1	2,3
SSR spolu	58,2	24,6	44,0	32,6	61,4 32,6	45,7	48,6	48,3	69,0 48,3	55,3	47,4	62,0
z toho:					4,4				5,6			
mliekárenského	3,5	—	—	3,5	3,5	1,2	15,2	6,7	6,7	2,2	17,9	10,1
					6,4				6,4			
hydínarského	5,9	2,4	40,7	3,5	3,5	1,7	17,2	8,2	8,2	9,6	65,8	5,0
					28,0				33,5			
cukrovarníckeho	36,1	19,6	54,3	16,5	16,5	22,7	51,0	21,8	21,8	24,0	43,4	31,3
					16,4				15,7			
LIKO	7,5	3,6	48,0	3,9	3,9	19,3	95,1	1,0	1,0	16,7	100,0	—
					6,2				7,8			
vinárskeho	5,2	—	—	5,2	5,2	0,8	7,0	10,6	10,6	2,8	15,2	15,6
ČSSR spolu	184,0	56,7	30,8	127,3	160,9 127,3	110,6	38,4	177,6	207,4 177,6	190,8	49,6	204,2
z toho:					61,8				66,7			
ČSR v %	68,4	54,9		74,4	74,4	58,7		72,8	72,8	71,0		69,6
					38,2				33,3			
SSR v %	31,6	45,1		25,6	25,6	41,3		27,2	27,2	29,0		30,4

T — skutočná
tvorba
S — skutočné
čerpanie
Z₁ — nevyčerpaná
časť fondu
(zostatok
k 31. XII.)

III. Štruktúra použitia prostriedkov integračného fondu vo VHJ ČSSR v rokoch 1982–1984

[illegible]

SSR	mliekárenského	83	1 223	720	58,0	—	—	—	—	—	—	503	41,1	—	—	
		84	2 195	750	34,2	—	—	—	—	—	—	1 445	65,8	—	—	
		82	2 400	—	—	—	—	—	—	2 400	100,0	—	—	—	—	
	hydínárskeho	83	1 728	—	—	—	—	—	—	1 728	100,0	—	—	—	—	
		84	9 595	—	—	—	—	—	—	9 595	100,0	—	—	—	—	
		82	19 600	6 200	31,6	300	1,5	1 400	7,2	—	—	11 700	59,7	—	—	
	cukrovarníckeho	83	10 285	4 457	43,3	408	4,0	1 660	16,0	—	—	3 770	36,7	—	—	
		84	16 206	3 464	21,4	258	1,6	5 000	30,8	—	—	7 484	46,2	—	—	
		82	3 600	1 406	38,9	2 205	61,1	—	—	—	—	—	—	—	—	
	LIKO	83	19 266	395	2,1	7 150	37,1	6 769	35,1	663	3,4	3 215	16,7	1 074	5,6	
		84	16 716	—	—	7 374	44,1	5 873	35,1	—	—	2 566	15,4	903	5,4	
		82	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	vinárskeho	83	800	—	—	—	—	—	—	—	—	800	100,0	—	—	
		84	2 833	—	—	—	—	—	—	488	17,2	2 345	82,8	—	—	
		82	25 600	7 600	29,7	2 500	9,8	1 400	5,5	2 400	9,4	11 700	45,6	—	—	
Spolu	83	33 302	5 572	16,7	7 558	22,7	8 419	25,3	2 391	7,2	8 288	24,9	1 074	3,2		
	84	47 545	4 214	8,9	7 632	16,1	10 873	22,8	10 083	21,2	13 840	29,1	903	1,9		
ČSSR spolu		82	88 913	19 056	21,3	6 759	7,5	4 530	5,1	14 405	16,1	44 463	50,0	—	—	
		83	99 228	50 638	51,0	11 837	11,9	10 218	10,3	9 240	9,3	15 931	16,1	1 364	1,4	
		84	172 896	98 925	57,2	13 960	8,1	13 909	8,0	18 269	10,6	26 722	15,5	1 111	0,6	
	z toho:	82	71,2	60,1	—	63,0	—	69,1	—	83,3	—	73,7	—	—	—	
		ČSR v %	83	66,4	89,0	—	36,1	—	17,6	—	74,1	—	48,0	—	21,3	—
			84	72,5	95,7	—	45,3	—	21,8	—	44,8	—	48,2	—	18,7	—
	SSR v %		82	28,8	39,9	—	37,0	—	30,9	—	16,7	—	26,3	—	—	—
		83	33,6	11,0	—	63,9	—	82,4	—	25,9	—	52,0	—	78,7	—	
		84	27,5	4,3	—	54,7	—	78,2	—	55,2	—	51,8	—	81,3	—	

surovinové potreby, objem prostriedkov IF, a nemôže v tomto najvhodnejšom období uzatvárať definitívne DOV a použiť prostriedky IF na stimuláciu záujmu prvovýroby.

Z porovnania plánovanej a skutočnej tvorby IF (tab. I) a II) vyplýva, že nižšia tvorba fondu ako plánovaná bola v ČSR v roku 1983 a v SSR v roku 1982, v ostatných rokoch bola vždy vyššia. Pri porovnaní čerpania IF (tab. II) sa zistilo, že v percentuálnom vyjadrení je mierny vzostup v ČSR, ale ani v jednom roku neboli prostriedky z existujúcich zdrojov čerpané nad 50 %, v SSR bolo čerpanie za celé sledované obdobie zhruba stabilné, ale tiež vždy pod 50 %.

Potravinárska prax ako dôvod tohoto stavu uvádza neplnenie zmluvných integračných podmienok zo strany podnikov prvovýroby.

Špecifický argument bol uvádzaný vo vinárskom priemysle obidvoch republík: nemožnosť prispieť prostriedkami IF na zriaďovanie nových viníc, nakoľko tieto sú v poľnohospodárstve zaradené medzi investície a prostriedky IF sú výlučne na neinvestičné akcie, aj keď by napr. nákup a dodávka sadbového materiálu svojou čiastkou zďaleka nedosahovala hranicu finančného obnosu spadajúceho už medzi podlimitné investičné akcie.

Pri riadených rozhovoroch konštatovali vedúci pracovníci všetkých riadiacich stupňov potravinárskeho priemyslu, že zdroje IF sú nedostačujúce a objem prostriedkov malý — a ž na cukrovarnícky priemysel ČSR. Napriek tomu aj tie prostriedky, ktoré sú k dispozícii, sa nečerpajú v plnom rozsahu.

Záujem o zvyšovanie zdrojov prostriedkov IF tiež nie je mimoriadny. Z údajov, ktoré poskytli jednotlivé VHJ vyplýva, že najaktívnejší prístup k plánovanému zvyšovaniu tržieb výrobkov tvoriacich zdroj prostriedkov má v ČSR v 8. päťročnici VHJ cukrovarníckeho priemyslu (index 114), v SSR VHJ vinárskeho priemyslu (index 118).

Najväčší medzipäťročnicový plánovaný nárast uvedených tržieb má v ČSR VHJ KOLI (index 122), v SSR opäť VHJ vinárskeho priemyslu (index 115). Nijaký alebo minimálny (do 3 % za päťročnicu) nárast tržieb má v ČSR 5 VHJ (hydinársky, mäsový, škrobárenský, pivovarnícko-sladovnícky a mliekarenský priemysel), v SSR v týchto reláciach iba VHJ mliekarenskeho priemyslu. U ostatných VHJ sa medziročný nárast pohybuje v rozmedzí od 1,6 do 3,6 %. V medzirepublikovom porovnaní je v rámci 8. päťročnice plánovaný nárast tržieb tvoriacich zdroj IF vyšší v SSR — 109,0 %, v ČSR je 102,9 %.

Hlavný akcent v štatútoch IF na použitie prostriedkov IF vo väčšine výrobných odborov potravinárskeho priemyslu je na zvyšovanie objemu dodávaných surovín z prvovýroby, na rozvoj výroby úzkoprofilových alebo novozavádzaných surovín. V ČSR sú štatúty taktó zamerané u všetkých držiteľov fondu, t. j. v deviatich VHJ, v SSR z osemich VHJ (vrátane zatiaľ neschválených štatútov) v siedmich. Iba jedna VHJ použila IF prednostne na zvýšenie akosti dodávaných surovín, a to VHJ pivovarnícko-sladovníckeho priemyslu SSR. Použitie prostriedkov podľa VHJ a republík udáva tab. III.

Z analýzy údajov vyplýva, že na priamu stimuláciu dodávok surovín sa uplatnilo v ČSR v období 1982–1983 20,9 % a v SSR 31,3 % z celkove použitých prostriedkov IF. V ČSR uplatnili IF v tejto oblasti iba VHJ cukrovarníckeho a škrobárenského priemyslu, v SSR okrem hydinárskeho priemyslu všetci držiteľia fondu. V oblasti vytvárania podmienok pre množstvo a akosť surovín sa v ČSR za uvedené obdobie použilo 19,6 % a v SSR 50,0 % z celkove použitých prostriedkov IF. V ČSR bol rozvoj suroviny stimulovaný hlavne

pomocou príplatkov k cenám — 59,4 % zo všetkých prostriedkov, v SSR v tejto oblasti bolo použité iba 16,3 % prostriedkov.

Prístup VHJ SSR je perspektívnejší, nakoľko prostriedky IF sa uplatňujú už v predvýrobnej fáze reprodukčného procesu poľnohospodárstva. Touto formou môžu aktívnejšie presadzovať svoje potreby a zámery a za normálnych poveternostných podmienok majú predpoklad získať suroviny v množstve, akosti i čase tak, aby ich mohli optimálne zhodnotiť.

VHJ ČSR sa orientovali v používaní IF na koncovku poľnohospodárskeho výrobného procesu, čo už je oblasť pasívnejšia a výsledok stimulácie záujmu prvovýroby nemusí vždy vyústiť v očakávaný efekt. To znamená, že prostriedky IF boli použité v zmysle štatútov.

Čiastočná odchýlka nastala u tých VHJ, ktoré okrem priemyselnej výroby potravín majú v svojej náplni aj poľnohospodársku činnosť (LIKO, hydinársky priemysel). Tieto VHJ použili časť prostriedkov IF na rozvoj produkcie surovín aj vo vlastných podnikoch, čo je v rozpore so zámerom IF. Na tieto účely majú VHJ vytvorené finančné a stimulačné fondy, do ktorých prispievajú aj vlastné podniky s poľnohospodárskou činnosťou.

V štatútoch IF ani jedna VHJ ČSSR nestanovila podmienky postihov za neplnenie integračných zmlúv a pri analýze použitých prostriedkov sa zistilo, že nebol použitý žiadny postih.

Prínos IF bol kvantifikovaný v štatútoch u dvoch VHJ, a to u hydinárskeho priemyslu ČSR a SSR. Šesť VHJ ČSR a tri VHJ SSR podmieňujú uplatnenie prostriedkov IF ich plnou návratnosťou. Usmernenie o krátení prostriedkov IF voči integrovanému poľnohospodárskemu podniku má 7 VHJ v ČSR a 5 VHJ v SSR.

Žiadne usmernenie o sankciách pri neplnení podmienok integračných zmlúv nemajú tie VHJ, ktorých IF sa tvorí v závislosti od objemu a akosti dodávaných surovín — cukrovarnícky a pivovarnícko-sladovnícky priemysel v SSR, výroba sladu v ČSR. Dva výrobné odbory potravinárskeho priemyslu — — vinársky ČSR a SSR a cukrovarnícky ČSR — nemajú v štatútoch zakotvené žiadne formy sankcií (krátenie, vrátenie prostriedkov IF) aj keď tvorba prostriedkov ich IF je viazaná na finálne výrobky.

Najväčší objem krátenia prostriedkov IF z dôvodu nenaplnenia podmienok integračnej zmluvy vykázali v ČSR VHJ mraziarenskeho priemyslu — v roku 1984 10 mil. Kčs, v SSR VHJ mliekárenského priemyslu — v roku 1984 tiež 10,1 mil. Kčs.

Jedným zo zámerov riadiaceho centra pri zriadení IF bolo použitie týchto prostriedkov pri uzatváraní DOV, a to s účelom skvalitnenia a prehlbenia tohoto procesu. Z analýzy štatútov vyplýva, že IF sa zatiaľ pri DOV používa v minimálnej miere. Potravinárska prax ako dôvod tohoto stavu uvádza, že na stimuláciu záujmu prvovýroby v DOV (v podstate cez doplnkové cenové nástroje) je objem prostriedkov malý.

Zo skúsenosti držiteľov fondu v ČSSR vyplýva, že jeho hlavným nedostatkom je limitovanie jeho použitia na riešenie prevádzkových potrieb. Pomocou IF nie je možné riešiť problémy koncepčného charakteru, ktoré si väčšinou vyžadujú investičné prostriedky. S týmto názorom potravinárskej praxe plne súhlasí aj riadiaca sféra prvovýroby.

Z hľadiska pôvodu surovín je názor potravinárskej riadiacej sféry dvojaký. Výrobné odbory potravinárskeho priemyslu spracovávajúce suroviny živočíšneho pôvodu sú toho názoru, že prostriedky IF sa vynakladajú na splnenie

podmienok, ktoré sú povinnosťou vyplývajúcou zo zákona č. 73/1985 Zb. (rovnosť dodávok, akosť dodávaných surovín, splnenie objemu dodávok a pod.). VHJ spracovávajúce poľnohospodárske produkty rastlinného pôvodu konštatujú, že IF prispel k oživeniu výroby málozaujímavých produktov (napr. jahody), k zavádzaniu výroby netradičných surovín (aníz, mak a pod.).

Pomocou IF sa do poľnohospodárskej výroby novo zaviedli iba dva produkty, a to chren a aníz v ČSR. Prostriedky IF oživil na Slovensku rozvoj výroby máloobjemových produktov s vysokým podielom ručnej práce (korenová zelenina, niektoré druhy kostkového a bobulovitého ovocia). V tomto procese zohral IF jednoznačne pozitívnu úlohu.

Väčší prínos v tejto oblasti mali prostriedky IF v ČSR. Z celkového zvýšenia objemu dodávok surovín v hodnotovom vyjadrení v ČSSR pripadá na ČSR podiel 83,5 % a voči roku 1981 nárast v roku 1984 o 66,7 %, v roku 1983 dokonca o 184,1 %. V SSR bola dynamika oživenia výroby prácnych produktov v porovnaní s ČSR nižšia, v roku 1984 voči roku 1981 o 51,1 %.

Zvýšenie objemu dodávok surovín pre bežnú výrobu pomocou IF zaznamenalo v ČSR 5 VHJ, z toho najväčší nárast vo VHJ hydinného priemyslu a KOLI, spolu až 95,2 % z celkového nárastu v roku 1984, v SSR iba dve VHJ. Ostatné výrobné jednotky nevedeli kvantifikovať prírastok objemu dodávok surovín zabezpečený pomocou IF. Dokonca v cukrovarníckom priemysle SSR v roku 1983 zaznamenali nižšiu výrobu cukrovej repy voči roku 1981 o 96,2 mil. Kčs, pričom z IF bolo prvovýrobe vyplatené 22,6 mil. Kčs.

V roku 1984 bola dodávka cukrovej repy voči roku 1981 vyššia o 68,1 mil. Kčs (voči roku 1983 o 164,3 mil. Kčs), ale z prostriedkov IF bolo vyplatené 24,0 mil. Kčs, teda voči roku 1983 iba o 1,4 mil. Kčs viac. To znamená, že IF v roku 1983 v cukrovarníckom priemysle SSR nesplnil svoju funkciu, a ďalej to znamená, že viazanie výplaty prostriedkov IF na dodávku suroviny bez ohľadu na jej nárast voči východiskovej základni podstatne znižuje jeho stimulatívnu. Podobná situácia bola za rovnaké obdobie aj v cukrovarníckom priemysle ČSR.

Jedným z vážnych problémov (z pozície pôsobenia fondu na DOV) účinnosti fondu bude vzťah medzi jeho zdrojmi a objemom integračných vzťahov. Už teraz je v tejto oblasti rozdielny medzirepublikový stav, čo najlepšie vystihuje podiel prostriedkov IF na jeden integračný vzťah (tab. IV).

V ČSR za sledované obdobie má tento vzťah jednoznačne stúpajúci trend – index 1984/82 je 256,8 aj pri náraste integračných vzťahov (index 157,3). V SSR je situácia opačná, index priemerného príspevku na jeden integračný vzťah je regresívny – 83,9 % pri súčasne progresívnom náraste počtu vzťahov (index 250,5).

Z uvedených údajov vyplýva, že v ČSR je na rozdiel od SSR dynamika rastu príspevku vyššia ako dynamika rastu počtu vzťahov. Tento stav je dôsledkom príspevkov do IF zo sústavovej rezervy MZVŽ ČSR.

Aj v rámci jednotlivých VHJ má spôsob použitia IF vplyv na objem surovín. Najnižší efekt sa dosiahol v tých VHJ, kde sa príspevky použili plošne – v ČSR je to mliekársky a cukrovarnícky priemysel, v SSR je to mliekársky priemysel.

Ešte nevhodnejšia forma v tejto oblasti je použitie prostriedkov na súťaž v dodávke surovín, pričom počet financovaných miest v súťaži je limitovaný. To v praxi znamená, že poľnohospodárske podniky, ktoré splnili podmienky integračnej zmluvy, ale sa neumiestnili v limitovanom počte miest, nemajú

IV. Priemer použitých prostriedkov IF na jednu integračnú väzbu v roku 1982—1984 (v tis. Kčs)

VHJ priemyslu	1982			1983			1984		
	prostr. IF spolu	počet väzieb	Ø	prostr. IF spolu	počet väzieb	Ø	prostr. IF spolu	počet väzieb	Ø
ČSR mliekárenského	2 800	67	41,8	8 283	313	27,3	9 754	318	31,7
hydinárskeho	9 176	11	834,2	1 327	2	663,5	2 740	6	456,7
cukrovarníckeho	11 646	410	28,4	47 520	454	104,7	104 001	535	194,4
KOLI	3 100	3	58,5	2 991	49	61,0	3 238	59	54,9
pivovarnícko-sladovníckeho	1 900	51	37,3	3 191	41	77,8	1 459	35	41,7
mraziarenského	1 200	6	200,0	1 034	6	172,3	1 513	12	126,1
škrobárenského	1 200	96	12,5	491	103	4,8	2 646	127	20,8
spolu	31 022	694	44,7	64 837	968	67,0	125 351	1 092	114,8
SSR mliekárenského	—	—	—	1 223	198	6,2	2 195	202	10,9
hydinárskeho	2 400	4	00,0	1 728	45	38,4	9 595	49	195,8
cukrovarníckeho	19 600	349	56,2	22 667	349	64,5	24 006		70,6
LIKO	3 600	14	257,1	19 266	145	132,9	16 716	165	101,3
vinárskeho	—	—	—	800	9	88,9	2 835	200	,2
spolu	25 600	367	69,8	45 684	746	61,2	55 345	956	57,9

nárok na prostriedky IF. Táto forma značne znižuje účinnosť IF a záujem podnikov prvovýroby o hmotné integračné vzťahy. Táto forma je uplatňovaná hlavne v mliekárenskom priemysle ČSSR.

VHJ poukázali na rozpornosť v usmernení centra pri uplatnení IF a ďalšími opatreniami, ktoré sa vyhrotili v stimulácii rozvoja výroby farebného ovocia (ríbezle, višne). LIKO, a hlavne KOLI vynaložili prostriedky IF na rozvoj plantáží uvedených produktov, ich požiadavky boli prvovýrobou akceptované a realizované, pričom následné cenové opatrenia na výrobky z týchto surovín (nápoje) podstatne znížili realizáciu týchto výrobkov, čo negatívne vplyva jednak na návratnosť použitých prostriedkov IF, aj keď neinvestičných, a jednak na realizáciu a speňaženie produktov z novozaložených sádov a plantáží.

Z rozborov štatútov IF vyplynulo, že VHJ hydinárskeho priemyslu ČSR a SSR určili spôsob výpočtu prínosu prostriedkov IF. Pri analýze a hodnotení objektívnych údajov sa zistilo, že VHJ hydinárskeho priemyslu ČSR v svojich materiáloch vykázalo prínos, a to formou zvýšenia objemu dodávok surovín, pričom naplnili aj štatútom uloženú podmienku uplatnenia IF, t. j. každá Kčs IF musí zabezpečiť prírastok nákupnej suroviny najmenej v hodnote 2 Kčs. V každom roku táto VHJ túto podmienku prekročila, v roku 1984 dokonca 12,4-krát (tab. V).

V ČSR žiadnu návratnosť vykázali vo všetkých troch rokoch cukrovarnícky a pivovarnícko-sladovnícky priemysel. Škrobárenský priemysel vykázal v roku 1983 veľmi nízky efekt, iba 14,9 %, ale v roku 1984 bol už prínos v takej výške, že prevýšil vklad IF za tieto dva roky 4,1-krát. To znamená, že v roku 1983 boli pomocou IF pripravované podmienky, ktoré napriek momentálnej strate pri celkovom zhodnotení znamenali značný prínos. (Pri hodnotení efektu použitých prostriedkov IF v percentuálnom vyjadrení znamená efekt 100 % plnú návratnosť použitých prostriedkov, efekt < 100 % znamená nedosiahnutie návratnosti a nemal by sa vyskytovať, efekt > 100 % znamená plnú návratnosť prostriedkov IF a vyprodukovanie prostriedkov navyše. Táto nadprodukcia by mohla byť jedným z nových zdrojov prostriedkov.

V mliekárenskom priemysle ČSR pri celkovom efekte 78,0 % je tento vzťah obrátený. Je otázka, či v roku 1985 a v ďalších rokoch sa nedosiahne podobný efekt ako v škrobárenskom priemysle.

Ostatné VHJ, okrem už uvedených, dosiahli efekt vždy väčší ako 100 %, pričom po hydinárskom priemysle druhý najväčší mal mraziarenský priemysel. V SSR z držiteľov fondu sledovali efekt iba dve VHJ, cukrovarnícky priemysel a LIKO, pričom VHJ hydinárskeho priemyslu, ktorá má v štatúte zakotvenú rovnakú kvantifikáciu efektu prostriedkov ako tá istá VHJ v ČSR, prínos nekvantifikovala.

Cukrovarnícky priemysel vykázal za celé sledované obdobie efekt vyšší ako 100 % a zhruba na úrovni mraziarenskeho priemyslu ČSR, VHJ LIKO dosiahla efekt vyšší ako 100 % iba v roku 1982 a od tohoto roku je stále efekt menší ako 100 %.

V prístupe hodnotenia efektu prostriedkov IF z dostupných podkladových materiálov vyplýva, že najkomplexnejší prístup majú VHJ škrobárenského priemyslu ČSR a potom obidve VHJ cukrovarníckeho priemyslu. V hodnotení prínosu IF prevažuje len jeho vplyv na objem dodávok surovín a spôsob vyhodnocovania nie je zjednotený. Analýza spôsobu kvantifikovania prínosu IF ukázala, že sa započítava ten istý parciálny prínos vo viacerých položkách, hlavne pri úspore nákladov, čo nadhodnocuje celkový efekt prostriedkov IF.

V. Vyhodnotenie prínosu prostriedkov IF vo VHJ ČSSR, ktoré tento údaj sledovali v rokoch 1982—1984 (v tis. Kčs)

VHJ priemyslu	1982			1983			1984		
	prínos	vkład IF	efekt v %	prínos	vkład IF	efekt v %	prínos	vkład IF	efekt v %
ČSR mliekárenského	—	2 829	—	4 766	2 283	208,8	4 621	9 754	47,4
hydínárskeho	62 173	9 176	677,6	52 046	2 100	2478,4	67 762	2 740	2473,0
cukrovarníckeho	1 057	11 647	9,1	18 494	47 572	38,9	93 810	104 001	90,0
KOLI	6 002	3 113	192,8	14 162	3 255	435,9	20 773	3 238	641,5
pivovarnícko-sládovníckeho	728	1 917	37,9	1 494	3 191	46,8	1 209	1 459	82,9
mraziarenského	4 923	1 188	414,4	4 944	1 034	478,1	7 732	1 513	510,0
škrobárenského	1 450	1 212	119,6	73	491	14,9	13 018	2 647	492,0
SSR mliekárenského	—	—	—	—	1 223	—	—	2 195	—
hydínárskeho	—	2 400	—	—	1 728	—	—	9 595	—
cukrovarníckeho	141 955	19 600	723,3	135 713	22 666	598,8	70 088	24 006	419,9
LIKO	6 224	3 600	172,9	5 957	19 266	30,9	3 206	16 716	19,2
vinárskeho	—	—	—	—	800	—	—	2 833	—

Na zjednotenie výpočtu efektívnosti prostriedkov IF v pláne i v skutočnosti navrhujeme použiť tento vzorec:

$$E_{IF} = \frac{\sum_{i=1}^n P_1 + P_2 + \dots + P_n}{Q} \cdot 100$$

kde: E_{IF} — efektívnosť prostriedkov IF v %

P — prínos v Kčs

Q — objem vyplatených (plánovaných) prostriedkov IF spolu v Kčs za organizačnú jednotku

n — počet integračných zmlúv, u ktorých je hodnotená efektívnosť

Prínos P by mal byť zásadne hodnotený formou prírastku čistého zisku, nakoľko všetky doteraz uvádzané prínosy — zníženie nákladov, zníženie pracovnosti, zvýšenie využitia kapacít strojno-technologických zariadení, zníženie strát, zlepšenie akosti suroviny a pod. — sa v konečnom dôsledku prejavujú v zisku, a to jeho priamym prírastkom. Keďže hlavné zameranie IF je na zvyšovanie množstva surovín a prípadne ich akosti, je možné vypočítať prínos podľa vzorca:

$$P = Z - N$$

kde: Z — produkcia výrobkov vo VOC vyrobených zo surovín, produkcia ktorých bola stimulovaná pomocou IF

N — vlastné náklady na výrobu týchto výrobkov

ZÁVER

Z doterajších poznatkov o uplatňovaní prostriedkov IF v ČSSR vyplynuli dva základné otvorené problémy: zdroje prostriedkov fondu a stimulačný účinok fondu. Na riešenie otvorených problémov predkladáme tieto návrhy:

Zdroje IF

1. Vo všetkých VHJ potravinárskeho priemyslu, ktoré zriadili alebo zriadia IF, už pri úvahe o integračnom vzťahu vyčíslieť prínos. Integračné zmluvy uzavrieť iba na tie akcie, ktorých prínos bude minimálne rovný vloženým prostriedkom. Zmluvy na akcie, kde je prínos nižší ako je vklad, neuzatvárať. Časť z prostriedkov, ktorých objem po realizácii zmluvných podmienok je rovný rozdielu medzi prínosom a vkladom prostriedkov IF, bude ďalším zdrojom IF. Výška prídely sa určí po vzájomnej dohode ministerstiev financií a poľnohospodárstva a výživy republík po predchádzajúcom súhlase FMF s týmto postupom. Takáto tvorba prostriedkov by podstatne viac zainteresovala organizácie spracovateľského priemyslu na efektívnom používaní IF.

2. Neobmedzovať aktivitu VHJ potravinárskeho priemyslu pri zvyšovaní objemu prostriedkov z vlastných zdrojov za podmienky, že raz prevedené prostriedky do IF nemôžu byť použité na iné účely ako určuje štatút fondu. Prídely prostriedkov zo zdrojov jednotiek spracovateľského priemyslu a podľa doterajšej metodiky považovať za spodnú hranicu.

3. Finančné prostriedky určené nadoplňkové cenové nástroje, uplatňované pri realizácii poľnohospodárskych surovín v potravinárskom priemysle, previesť do IF príslušnej spracovateľskej organizácie. Pomocou takto získaných prostriedkov bude môcť spracovateľský priemysel vplývať na časovosť dodávok a na ich štruktúru už vo fáze započatia výrobného procesu v prvovýrobe,

a to formou prísľubu v integračnej zmluve. V dôsledku toho by sa znížila ná-
pätosť medzi produkciou surovín a spracovateľskými kapacitami a ceny s takto
aplikovanými doplnkovými nástrojmi by podstatne pružnejšie rešpektovali
potreby spracovateľského priemyslu a oblastné pôdno-klimatické podmienky.

4. Pri nedostatku zdrojov IF na realizovanie celospoločenských požiadav-
iek v produkcii potravín, vyplývajúcich hlavne zo zmien vo vnútornom alebo
vonkajšom trhu a premietajúcich sa až do prvovýroby (zmena v objeme
surovín, ich štruktúre, nové suroviny, resp. netradičné a pod.), riešiť problém
prostriedkov pomocou sústavovej rezervy ministerstva republiky formou
návratnej bezúročnej pôžičky, alebo účelovou dotáciou. Pri pôžičke sa pod-
mienky jej použitia a návratnosti stanovia v dohode.

Zvýšenie účinnosti IF

1. Vzhľadom na malý objem prostriedkov IF voči objemom produkcie
a nadväzujúcich prác na zabezpečenie tejto produkcie v hodnotovom vyjadrení
je často ich stimulačný efekt malý. Na zvýšenie účinnosti pôsobenia IF v prvô-
výrobe aj z daného objemu jeho prostriedkov navrhujeme časť prostriedkov IF,
uvedenú v integračnej zmluve, použiť na osobnú hmotnú zainteresovanosť
tých riadiacich pracovníkov a pracovných kolektívov, ktorí podstatne vplý-
vajú svojou prácou na splnenie integračnej zmluvy. Pri prerozdeľovaní pro-
striedkov IF do fondu osobnej hmotnej zainteresovanosti musia byť dodržané
platné predpisy o mzdovom vývoji v prvovýrobe.

2. Pre zabezpečenie použitia prostriedkov IF v prvovýrobe na účely
uvedené v integračnej zmluve evidovať v poľnohospodárskych podnikoch
príjem a použitie týchto prostriedkov na samostatnom účte. Týka sa to hlavne
prostriedkov, ktoré sa poskytujú podnikom prvovýroby zálohovo, a prostried-
kov, ktoré sa používajú na rozvoj výroby konkrétnych produktov. Z hľadiska
účelného hospodárenia s finančnými prostriedkami by integrátor uskutočňoval
kontrolu používania týchto prostriedkov podľa zmluvne dohodnutého postupu.
Po skončení integračnej akcie a po vyhodnotení zmluvy by sa nevyčerpané
prostriedky vrátili späť do IF spracovateľskej jednotky.

3. Nákup genetického materiálu, ktorého sumárna čiastka v bežnom
roku nepresiahne limit investícií, nepovažovať za investičnú akciu, keď sa
tento v prvovýrobe použije v oblasti, ktorá je zaradená do investícií — zakla-
danie vinohradov, sádov a pod.

Literatúra

HOPPEJ, L.: Možnosti uplatnenia integračného fondu pri formovaní akosti surovín pre potra-
vinársky priemysel SSR. [Záverečná správa.] Bratislava, VÚEPP 1984.

HOPPEJ, L.: Analýza vplyvu integračného fondu na nákup suroviny v potravinárskom prie-
mysle ČSSR. [Záverečná správa.] Bratislava, VÚEPP 1985.

Došlo 7. 4. 1986

HOPPEJ L. — GDOVIN J., Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Svätoplukova 36, 040 00 Košice

Integračný fond v potravinárskom priemysle ČSSR

Zeměd. Ekon., 33, 1987, č. 3, s. 233—248. — 5 tab., lit. 2, res. slov., rus., angl., něm.

integrace, integrační fond, zdroje, užití, efekt, výsledky výzkumu

Príspevok analyzuje zdroje integračného fondu, objem jeho prostriedkov a formy jeho použitia u jednotlivých držiteľov fondu. Porovnáva sa prístup k používaniu integračného fondu v ČSR a SSR a vyhodnocujú sa pozitíva i negatíva. Navrhujú sa spôsoby vyhodnocovania prínosu prostriedkov integračného fondu. Ďalšie návrhy sa týkajú zdrojov fondu a zvýšenia jeho účinnosti.

ГОППЕЙ Л.—ГДОВИН Й., НИИ экономики сельского хозяйства и пищевой промышленности, Сватоплукова 36, 040 00 Кошице

Интегральный фонд в пищевой промышленности ЧССР

Zeměd. Ekon., 33, 1987, № 3, с. 233—248. — 5 табл., лит. 2, рез. слов., русск., angl., нем.

интеграция, интегральный фонд, ресурсы, применение, эффект, результаты разработок

V статье анализируются ресурсы фонда, объем его средств и формы его расходования у отдельных держателей фонда. Сравнивается подход к использованию фонда в ЧСР и ССР, подытоживаются положительные и отрицательные стороны. Предлагается способ оценивания вклада средств в фонд. Другие предложения касаются его ресурсов и повышения его использования.

HOPPEJ L. — GDOVIN J., Economic Research Institute for Agriculture and Food, Svätoplukova 36, 040 00 Košice

Integration Fund in the Food Industry of the CSSR

Zeměd. Ekon., 33, 1987, No. 3, pp. 233—248. — 5 tabs, refs 2, summaries in sl, ru, en, de

integration, integration fund, resources, utilization, effect, results of research

In this contribution we analyze the resources of integration fund, volume of its means and forms of its use by the individual holders of the fund. The use of the integration fund in the CSR and SSR is compared and positive and negative aspects are evaluated. A method is proposed for evaluating the contribution of the means of integration fund. Further proposals deal with the fund resources and with increasing its effectiveness.

HOPPEJ L. — GDOVIN J., Forschungsinstitut für die Land- und Nahrungsgüterwirtschaft, Svätoplukova 36, 040 00 Košice

Der Integrationsfond in der Nahrungsgüterindustrie der ČSSR

Zeměd. Ekon., 33, 1987, Nr. 3, S. 233—248. — 5 Tab., Lit. 2, Zus. in Slowak., Russ., Engl., Dtsch.

Integration, Integrationsfond, Quellen, Nutzung, Effekt, Forschungsergebnisse

Analysiert werden die Quellen des Integrationsfonds, der Umfang seiner Mittel und die Formen seiner Nutzung bei den einzelnen Fondsträgern in der ČSR und der SSR sowie deren positive und negative Seiten. Vorgeschlagen wird die Form der Bewertung des Nutzens der Mittel des Integrationsfonds. Weitere Empfehlungen betreffen die Quellen des Fonds sowie die Steigerung seiner Wirksamkeit.

Adresa autora:

Ing. Ladislav Hoppej, Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Svätoplukova 36, 040 02 Košice

Výroba množiteľského materiálu viniča v súčasnosti nedosahuje potrebnú úroveň. Možno konštatovať určitú roztrieštenosť výroby s rôzne koncentrovanou produkciou a s odlišnými pestovateľskými i hospodárskymi výsledkami. Intenzita výroby v minulosti nestačila pokryť potrebu viničových sadeníc. V súčasnom období sa požiadavky na množstvo výsadbového materiálu plnia a pozornosť je sústredená na zlepšovanie biologickej hodnoty a na ekonomickú stránku výroby.

Z ekonomického hľadiska sa do roku 1979 konštatovala v priemere značná stratovosť vo výrobe tohto úseku odvetvia (Jung, Hromádka a Sivák 1978). Preto sa pristúpilo k zmene a k vyhláseniu nových nákupných, veľkoobchodných a maloobchodných cien množiteľského výsadbového materiálu viniča (1979), ktoré vychádzajú z danej ekonomickej situácie pre výrobu a vytvárajú podmienky pre ďalšiu stabilizáciu tejto výroby v špecializovaných odvetviach i pre sústavné zvyšovanie biologickej hodnoty výsadbového materiálu.

V literatúre sa najčastejšie uvádzajú a v praxi overujú možnosti technických zlepšení a zefektívnení výroby (Dobrovoda 1980, Dobrovoda, Bríza a Klobáska 1985, Fic 1982), ktoré však väčšinou neriešia možnosť ekonomických a organizačných efektov výroby, ako je zníženie nákladov na jednotku, zníženie prácnosti a pod. V súčasnosti sa najviac využíva tradičný spôsob výroby podpníkov a sadencov s rôznymi racionalizačnými variantmi. Popri tom sa zavádzajú i novšie spôsoby — fóliovníky, mulčovanie fóliou, tunelová fólia a pod., ktorých hodnotenie však nie je zamerané na komplexné zhodnotenie, vrátane organizácie práce a ekonomické výsledky.

Z technického hľadiska je veľmi aktuálna otázka hľadať taký spôsob výroby, ktorý podstatne zvýši výťažnosť viničových sadencov, čo je osobitne významné v podmienkach SSR, kde sa priemerná výťažnosť v škôlke pohybuje okolo 35 %. Riešenie zvýšenia výťažnosti vytvára priestor pre znižovanie strát kvalitného, biologicky hodnotného výsadbového materiálu. Podiel podpníkov a očiek z vyšších stupňov selekcie postupne rastie, aj znižovanie podielu neefektívne vložených pracovných a materiálových nákladov do neujatých, alebo čs. štátnej norme nezodpovedajúcich štepov.

Z toho je možné konštatovať, že ekonomikou a organizáciou výroby výsadbového materiálu u nás sa zaoberá veľmi málo prác, pričom hospodársky výsledok je popri výťažnosti rovnako dôležitý, resp. je dôležitejší dosahovaný zisk, resp. miera rentability.

Základné údaje sme získali z výberového súboru 8 podnikov so špecializovanou škôlkárskou výrobou v ČSSR za roky 1980–1984. Hodnotili sme ekonomiku výroby podnikových rezkov a viničových sadeníc podľa platných metodík pre kalkulácie vlastných nákladov a podľa výsledných ukazovateľov výroby. Osobitne sme sledovali a hodnotili priame pracovné a materiálové náklady za uvedené roky, najpoužívanjšie veľkovýrobné technológie výroby viničových sadeníc, a to: vo voľnej pôde, vo fóliových krytoch, vo voľnej pôde s mulčovaním čiernou fóliou.

Výroba podnikov

Ekonomické zhodnotenie výroby podnikov vychádza z tab. I, ktorá uvádza výsledky vkladových položiek do výroby za jednotlivé sledované roky 1980–1984 i priemerné údaje za toto obdobie. Z tabuľky vidieť, že ekonomicky najpriaznivejší bol rok 1982 napriek tomu, že vyťažnosť podnikov z jedného hektára bola najvyššia v roku 1984, a to 109 774 ks.

Stalo sa tak vplyvom celkove najnižších vkladov do výroby v celkovej výške 44 267 Kčs/ha, keď okrem miezd sa všetky vkladové položky pohybovali na najnižšej úrovni. Táto skutočnosť ovplyvnila i kalkulovanú cenu jedného podpníka 0,49 Kčs, čo pri priemernej realizačnej cene 1,05 Kčs/ks vytvorilo zisk vo výške 46 147 Kčs a mieru rentability 104,2 %. Okrem tohto ročníka rok 1981 je rokom s najhoršími hospodárskymi výsledkami, s priemernou výrobnou cenou 0,81 Kčs/ks, so ziskom 15 413 Kčs/ha a s mierou rentability 23,8 %.

Priemerné päťročné výsledky ekonomických ukazovateľov vychádzajú z nákladov 60 714 Kčs/ha s priemernou cenou podpníka 0,64 Kčs/ks, s priemernou výťažnosťou 95 503 ks/ha, so ziskom 34 789 Kčs/ha a s mierou rentability 57,3 %.

U vkladov do výroby tvoria 76,7 % (t. j. 46 578 Kčs/ha) priame náklady. Najvyššie položky predstavujú mzdové náklady – 38,1 %, t. j. 23 110 Kčs. Ostatné priame náklady, hlavne sociálne zabezpečenie, energia, poistné a pod., predstavujú 30,9 %, t. j. 18 790 Kčs, z čoho viac ako polovicu tvorí poistné – 9 934 Kčs, t. j. 16,4 % z celkových nákladov. Materiálové náklady predstavujú pomerne malú čiastku, 4 678 Kčs/ha, t. j. 7,7 %.

Z uvedeného vyplýva, že výroba podnikov v sledovanom súbore podnikov je pracovne veľmi náročná. Mzdy predstavujú 38 %, čo je o 17 % – vo finančnom porovnaní o cca 14 800 Kčs/ha (8 308 Kčs – 23 100 Kčs) – viac než u výroby hrozna.

Rovnako i ostatné priame náklady sa v percentuálnom zastúpení stotožňujú s výrobou hrozna: v absolútnom porovnaní sú u výroby podnikov vyššie o 7 500 Kčs/ha (11 275 Kčs – 18 790 Kčs), čo u celkových vkladov tvorí rozdiel cca o 22 000 Kčs/ha vyšších vkladov u podnikov (38 636 Kčs – 60 714 Kčs).

Na druhej strane výsledné ukazovatele pri výrobe podnikov boli priaznivejšie než pri výrobe hrozna, a to v dosiahnutom priemernom zisku o 23 450 Kčs/ha vyššom (11 339 Kčs – 34 789 Kčs) a mierou rentability vyššou o 28 % (29,3 % – 57,3 %).

Týmito diferenciami ostáva výroba podnikov podstatne náročnejšia na vklad do výroby, hlavne v spotrebe práce, ale aj efektívnejšia než výroba hrozna.

I. Vlastné náklady a výsledné ukazovatele výroby podnikov viniča v Kčs/ha za roky 1980—1984 z vybraného súboru sledovaných podnikov

Ukazovateľ	1980	1981	1982	1983	1984	x rokov 1980—84	Štruktúra nákladov v %
Priame mat. náklady	7 357	3 953	4057	4 272	3 532	4 678	7,7
Chemické ochr. prostriedky	811	880	71	—	1 064	524	0,9
Hnojivá spolu	1 363	1 221	456	661	685	844	1,4
Ostatný materiál	2 078	1 569	560	2 830	2 198	1 869	3,1
Mzdy	10 766	26 165	23 424	25 445	25 812	23 110	38,1
Ostatné priame náklady	31 157	20 024	12 624	19 542	18 023	18 790	30,9
Z toho poistné	9 770	11 140	8 887	11 088	8 453	9 934	16,4
Priame náklady spolu	49 281	50 144	40 105	49 259	47 367	46 578	76,7
Odpisy	1 309	6 810	1 490	1 250	4 202	3 019	5,0
Réžia výrobná a správna	12 491	7 705	5 652	15 654	13 707	11 117	18,3
Náklady celkom	63 081	64 659	44 267	66 163	65 276	60 714	100,0
Zberná plocha v ha	20,5	27,8	28	33,3	26,5	27,2	
Množstvo vlast. produk.	1 754 000	2 226 000	2 531 600	3 577 400	2 909 000	12 998 000	
Cena 1 podpníka	0,74	0,81	0,49	0,61	0,59	0,64	
Množstvo podnikov z ha	85 561	80 072	90 414	107 429	109 774	95 503	
Zisk	22 480	15 413	46 147	41 266	44 497	34 789	
Miera rentability v %	35,6	23,8	104,2	62,4	68,2	57,3	

II. Vlastné náklady a výsledné ukazovatele výroby výsadbového materiálu viniča v Kčs/ha za roky 1980–1984 z vybraného súboru sledovaných podnikov

Ukazovateľ	1980	1981	1982	1983	1984	x rokov 1980–84	Štruktúra nákladov v %
Priame mat. náklady	106 153	147 382	127 705	155 290	167 396	149 975	61,3
Chemické ochr. prostriedky	1 452	4 672	3 422	7 133	3 611	3 944	1,7
Hnojivá spolu	2 657	3 017	974	1 437	2 650	2 191	1,0
Ostatný materiál	72 938	79 230	14 061	38 985	10 878	42 338	18,4
Mzdy	34 120	31 471	27 196	39 270	31 019	32 723	14,2
Ostatné priame náklady	43 355	48 201	39 396	54 614	37 119	44 142	19,2
Z toho poistné	19 898	29 369	27 318	34 253	30 560	28 095	12,2
Priame náklady spolu	183 629	227 054	194 297	249 175	235 534	217 840	94,8
Odpisy	2 582	3 302	2 929	2 371	1 932	2 565	1,1
Réžia výrobná a správna	11 971	10 035	8 189	6 703	9 655	9 446	4,1
Náklady celkom	198 181	240 391	205 415	258 249	247 121	229 851	100
Zberná plocha v ha	46	34	35	39	49	40,6	
Množstvo sad. zaštep.	3 793 900	2 746 000	2 844 800	3 811 600	4 497 660	3 538 792	
Výťažnosť I. a II. triedy	44,9	46,2	55,3	53,0	48,1	49,3	
Výťažnosť I. triedy	34,2	36,1	44,9	43,8	37,9	39,2	
Cena 1 sadenice I. triedy	7,02	8,25	5,62	6,03	7,10	6,72	
Zisk (I. a II. tr.)	48 854	9 593	98 078	92 559	49 159	59 236	
Miera rent. (I. a II. tr.) v %	24,7	4,0	47,7	35,8	19,9	25,8	
Zisk (I. tr.)	845	–34 904	52 083	43 803	–1 867	11 290	
Miera rentability (I. a II. tr. v %)	0,43	–14,5	25,4	17,0	–0,76	4,9	

Vychádza z doposiaľ najrozšírenejšej technológie výroby klasického škôlkárstva, s ukladaním štepov do voľnej pôdy, do hrebeňa alebo do ryhy. V poslednom období sa úspešne rozširuje výroba štepov s nastielaním čiernej fólie, ktorá má niektoré pestovateľské i technologické výhody, ale v rámci sledovaného súboru ju nebolo možné osobitne sledovať. Preto toto hodnotenie vychádza z klasickej technológie využívanéj v praxi. Nastielanie čiernej fólie sa zhodnocuje v inej kapitole tejto práce, pri porovnávaní tejto metódy s inými technológiami užívanými v praxi.

Ekonomické hodnotenie výroby viničových sadencov vychádza z tab. II, ktorá uvádza priemerné ekonomické ukazovatele výroby za roky 1980–1984. Z ročných výsledkov vidno, že najpriaznivejšie výsledky sa dosiahli, rovnako ako u podpníkov, v roku 1982, a zhodne najhoršie výsledky v roku 1981.

Náklady na výrobu v jednotlivých sledovaných rokoch sa pohybujú v rozpätí 198 181 – 258 249 Kčs/ha a do určitej miery ich ovplyvňuje i množstvo vyškoľkovaných štepov. Vychádzame z toho, že pri rozhodujúcej klasickej technológii škôlkovania bolo na 1 ha plochy vyškoľkovaných v priemere 86 792 štepov, z čoho 49,6 % bolo vyrobených z vlastnej produkcie podpníkov, zvyšok bol nakúpený z iných poľnohospodárskych podnikov.

Najvyššia položka nákladov sú priame materiálové náklady, v priemere činili 140 975 Kčs/ha a pohybovali sa v rozpätí 106 153 – 155 290 Kčs/ha. Tvorili 61,3 % z celkových nákladov na výrobu. Rozhodujúcu položku tvorí hodnota podpníkových rezkov vlastných alebo nakúpených od iných podnikov (1,05 Kčs/ks).

Podľa výšky nasledujú za touto položkou 19 % ostatné priame náklady vo výške 44 142 Kčs, hlavne poistné (12 %), resp. sčasti energia a sociálne zabezpečenie. Ďalej nasledujú mzdové náklady, zastúpené 14,2 % a 32 723 Kčs/ha.

Štruktúra nákladov na výrobu sadencov sa takto odlišuje od výroby podpníkov, hlavne v materiálových nákladoch (podpníky 7,7 % a 4 678 Kčs/ha oproti sadencom 61,3 % a 140 975 Kčs/ha), v mzdách (podpníky 38,1 % a 23 110 Kčs/ha oproti sadencom 14,2 % a 32 723 Kčs/ha) a sumárne v priamych nákladoch, ktoré u podpníkov tvoria 76,7 % z nákladov, t. j. 46 578 Kčs/ha, kým u sadencov 94,8 % a 270 840 Kčs/ha, a v celkových vlastných nákladoch u podpníkov 60 714 Kčs/ha, kým u sadencov 229 851 Kčs/ha.

Z ekonomického hľadiska je pri výrobe sadencov rozhodujúci dosahovaný zisk, miera rentability, resp. náklady na jednu sadenicu vo vzťahu k množstvu a cene realizovaných sadeníc. Výťažnosť sadeníc je skôr kvalitatívnym ukazovateľom, nemusí byť vždy v priamej korelácii k dosahovanému zisku, lebo zisk ovplyvňujú i náklady na výrobu. V každom prípade výťažnosť zhruba zodpovedá dosahovanému zisku tak, že ročníky s vysokou výťažnosťou poväčšine vykazujú i vysokú ziskovosť, a naopak. Tu však treba odlišovať dva druhy výťažnosti výsadbového materiálu, ktorá sa opiera o platnú ČSN 46 3602 platiacu pre uznanie a predaj: I. triedu akosti sadeníc, bežne predávanú výrobcom prostredníctvom nákupnej organizácie poľnohospodárskym podnikom, a II. triedu, ktorá môže byť uvádzaná do obehu len so súhlasom MPVŽ v prípade nedostatku materiálu. V opačnom prípade je opätovne škôlkovaná a predáva sa ako dvojročná sadenica.

Podiel vyťažených sadeníc z nášho súboru bol v priemere 39,2 % I. triedy a 10,1 % II. triedy, preto uvádzame výsledné ukazovatele dvojaké, zisk a mieru rentability po uplatnení sadeníc len I. triedy a osobitne I. a II. triedy spolu,

III. Vlastné náklady a výsledné ukazovatele výroby viničových sadencov v Kčs/ha za roky 1980–1984 z výberového súboru podnikov pri ročnom štepení do 300 tis. kusov a nad 300 tis. kusov štepov

Ukazovateľ	Ročné štepenie do 300 tis. kusov		Ročné štepenie nad 300 tis. kusov	
	x rokov 1980–84	štruktúra nákladov v %	x rokov 1980–84	štruktúra nákladov v %
Priame mat. náklady	105 836	57,7	154 034	62,4
Chemické ochranné prostriedky	2 837	1,5	4 355	1,8
Hnojivá spolu	3 714	2,0	1 625	0,7
Ostatný materiál	58 913	32,1	36 178	14,7
Mzdy	24 118	13,1	35 921	14,5
Ostatné priame náklady	43 272	23,5	44 465	18,0
Z toho poistné	23 176	12,6	29 923	12,1
Priame náklady spolu	173 226	94,3	234 420	94,9
Odpisy	1 250	0,7	3 054	1,2
Réžia výrobná a správna	9 236	5,0	9 524	3,9
Náklady celkom	183 712	100,0	246 998	100,0
Zberná plocha v ha	11		29,6	
Množstvo sadencov zaštepen.	740 452		2 798 340	
Výťažnosť I. a II. tr.	43,6		50,9	
Výťažnosť I. triedy	31,6		41,3	
Cena jednej sadenice I. tr.	8,64		6,33	
Zisk (I. a II. tr.)	10 742		77 405	
Miera rentability (I. a II. triedy) v %	5,8		31,3	
Zisk (I. trieda)	–33 173		28 036	
Miera rentability (I. tr.) v %	–18,1		11,3	

aj keď z pohľadu vyžadovania kvality a znižovania výpadu krov je vo výsadbách v prvých rokoch žiadateľné realizovať iba sadenice I. triedy.

Priemerná výrobná cena 1 sadenice I. triedy bola 6,72 Kčs a v sledovaných rokoch sa pohybovala v rozpätí 5,62–8,25 Kčs. Realizačná cena je daná nákupnou cenou 7,05 Kčs u I. triedy z hromadnej selekcie.

Tieto výsledky ovplyvnili tvorbu zisku v priemernej výške 11 290 Kčs s ročníkovým rozpätím od –34 904 Kčs po 52 082 Kčs/ha a mierou rentability

4,9 %, s ročníkovým rozpätím od -14,5 po 25,4 %. Pri započítaní sadeníc II. triedy dosiahneme podstatne priaznivejšie výsledky. Sú však iba teoretické (tab. II), lebo povolenie k realizácii II. triedy je výnimočné a často sú i diferencie medzi povolením v ČSR a SSR.

V minulosti bola u nás výroba viničových sadeníc značne roztrieštená. Zahŕňala materiálno-technické zabezpečovanie potrieb škôlkárskej výroby a spôsobovala zotrúvanie na malovýrobných formách.

Takýto stav mal však i niektoré výhody, a to hlavne tam, kde nebolo možné vybaviť podniky potrebnou technikou a kompenzovať tak nedostatok pracovných síl. Postupne však i tu sa výroba konsoliduje, aj v tomto odvetví prebieha proces koncentrácie, počet výrobcov sa znižuje a ich ročná výroba zvyšuje. Preto je zaujímavé súčasne s celkovým posúdením hodnotiť i ekonomiku výroby viničových sadencov pri zohľadnení ich vyrobeného množstva, s určením podnikov s ročným štepením do 300 000 ks štepov (I. skupina) a nad 300 000 ks štepov (II. skupina). Táto hranica zhruba zodpovedá priemernej výrobe viničových sadencov SSR za sledované obdobie v jednom podniku. V sledovaných skupinách bolo v I. skupine škôlkovaných ročne priemerne 264,4 tis. štepov a v II. skupine 666,3 tis. štepov. Výsledky vlastných nákladov a výsledných ukazovateľov výroby v týchto skupinách uvádzame v tab. III.

Pri porovnaní výsledkov tabuľky v nákladovej časti vidieť značné rozdiely. Vyplývajú z nižšej vkladovej úrovne I. skupiny podnikov, úhrne o 25,6 %, a sú podmienené nižšími nákladovými položkami, s výnimkou ostatného materiálu. V štruktúre nákladov niet podstatných odchýlok od celkovej štruktúry celého súboru, opätovne výnimku tvorí diferencia v ostatnom materiáli.

Zrovnávaním vkladovej a výnosovej časti vidno diferencie vo výrobnnej cene jednej sadenice, I. skupina vyrába sadenice I. triedy nad realizačnú cenu, t. j. za 8,64 Kčs/ks, kým II. skupina za 6,33 Kčs/ks. To vyúsťuje do stratovosti výroby v I. skupine podnikov vo výške -33 173 Kčs/ha a miery rentability -18,1 % oproti ziskovosti 28 036 Kčs/ha a miery rentability +11,3 % v II. skupine podnikov, počítanej z výťažnosti štepov I. triedy.

Pri započítaní vyrobených štepov II. triedy uvádzame podstatne priaznivejšie hodnoty v tabuľke. Takéto zrovnávanie hovorí o nižšej intenzite, nižších vkladoch do výroby u podnikov zaradených od I. skupiny o 25,6 %, ale i o nižšej výťažnosti štepov I. triedy o 10,3 %, čím podiely tejto skupiny vykazujú stratovosť vo výrobe oproti podnikom s koncentrovanejšou výrobou, ktorá si vyžaduje vyššie vklady do výroby (246 998 Kčs/ha). Ale podniky tu dosahujú i vyššiu výťažnosť - 41,3 % v priemere u I. triedy, a podstane lepšie výsledné ukazovatele - zisk 28 036 Kčs/ha a mieru rentability 11,3 % zo štepov I. triedy.

Technológia výroby viničových sadencov

Porovnávali sme priame náklady pri používaní troch v praxi najrozšírenejších technológií výroby viničových sadencov:

- vo voľnej pôde,
- vo fóliových krytoch,
- vo voľnej pôde s mulčovaním čiernou fóliou.

Porovnanie priamych nákladov získaných z prvej evidencie (t. j. bez režijných nákladov, odpisov, ostatných priamych nákladov i bez nákladov na štepenie a stratifikáciu, mimo nákladov na podpník) uvádza tab. IV.

IV. Priame náklady a výsledné ukazovatele z nich na výrobu sadencov v škôlke v Kčs/100 tis. ks pri sledovaných technológiách

Ukazovateľ	Fóliové kryty Kčs	Voľná pôda Kčs	Voľná pôda s čiernou fóliou Kčs
Priame náklady	181 356,6	121 483	133 559,5
Z toho pracovné	4 726,6	3 369	3 040,5
Výťažnosť v %	54,0	33,0	55,0
Počet sadencov I. triedy	54 000	33 000	55 000
Hrubá produkcia	380 000	232 000	387 750
Priamy náklad na 1 sadenec	3,36	3,68	2,43
Zisk (z priamych nákladov)	199 343	111 167	254 191
Nákladová miera rentability v % (z priamych nákladov)	109,9	91,5	190,3

Z tabuľky vyplýva, že najpriaznivejšie výsledné ukazovatele vykazuje technológia škôlkovania s využitím čiernej fólie. Aj keď v priamych nákladoch zahŕňa, na rozdiel pri technológii škôlkovania do vľnej pôdy, i náklady na čiernu fóliu, čím vykazuje vyššie vstupy do výroby, ale i vyššiu výťažnosť. V nákladoch na i sadenicu I. triedy prakticky niet rozdielov, ale vyššia výťažnosť vytvára priaznivé a rozhodujúce ukazovatele relatívneho zisku i miery rentability. Aj najnižšie pracovné náklady potrebné na výrobu 100 tis. kusov hovoria v prospech tejto technológie, lebo pracovné sily v vzťahu k disponibilnej mechanizácii sú limitujúcim faktorom koncentrácie výroby.

Pri použití fóliových krytov vysoké priame náklady, ktoré ovplyvňujú hlavne náklady na konštrukciu a fóliu, ovplyvňujú najvyššie náklady na 1 sadenicu a sú najvyššie spomedzi sledovaných variantov. Takto napočítanou ziskovosťou i nákladovou mierou rentability (bez niektorých uvedených položiek vlastných nákladov) je to v poradí druhý, efektívny spôsob výroby výsadbového materiálu.

SÚHRN

Práca hodnotí vlastné náklady a výsledné ukazovatele pri výrobe výsadbového materiálu viniča, podpníkov a štepov za roky 1980–1984 z výberového súboru sledovaných podnikov ČSSR. Vychádza z platných metodických pokynov kalkulácií nákladov a ich položiek.

Pri analyzovaní priemernej štruktúry vlastných nákladov a výsledných ukazovateľov konštatuje podstatne náročnejšiu výrobu podpníkov na vklady do výroby, hlavne v spotrebe práce, ale i vyššiu efektívnosť, ziskovosť a mieru rentability než pri výrobe hrozna.

Štruktúra nákladov pri výrobe sadencov sa oproti výrobe podpníkov líši v materiálnych nákladoch, ktoré sú pri tejto výrobe podstatne vyššie, aj

v mzdách a priamych nákladoch. U výsledných ukazovateľov však výroba štepov dosiahla horšie výsledky než výroba podpníkov.

Hodnotením výroby štepov podľa ročne vyrábaného množstva sadencov pri vytvorení skupín podnikov s ročným štepením do 300 tis. štepov (s ročným priemerom škôlkovania 264 tis. štepov) ako I. skupiny a s ročným štepením nad 300 tis. štepov (s ročným priemerom škôlkovania 666 tis. štepov) ako II. skupiny konštatujeme nižšiu intenzitu, nižšie vklady do výroby u I. skupiny podnikov, ale i nižšiu výťažnosť štepov I. triedy a celkovú stratovosť vo výrobe oproti podnikom s koncentrovanejšou výrobou, ktorá si vyžaduje vyššie vklady do výroby, ale i vyššiu výťažnosť a zisk 28 036 Kčs/ha a mieru rentability 11,3 % zo štepov I. triedy.

V minulosti analýzou ekonomických výsledkov sme konštatovali dosahovanie lepších ekonomických výsledkov u I. skupiny podnikov s menej koncentrovanou výrobou, kde nebolo možné zabezpečiť výrobu dostatočnou mechanizáciou. Uvedené výsledky hovoria o konsolidácii výroby v koncentrovanej výrobe a o priaznivom vplyve koncentrácie.

Osobitným hodnotením priamych nákladov u troch v praxi najrozšírenejších technológií výroby sadencov (vo voľnej pôde, vo fóliových krytoch a vo voľnej pôde s mulčovaním čiernou fóliou) konštatujeme dosiahnutie najpriaznivejších výsledných ukazovateľov pri škôlkovaní do voľnej pôdy s mulčovaním čiernou fóliou.

Literatúra

DOBROVODA, K.: Intenzifikácia školkárskej výroby. [Záverečná správa.] Bratislava, KVÚVV 1980.

DOBROVODA, K. — BRÍZA, R. — KLOBÁSKA, Z.: Zintenzívnenie výroby viničových sadeníc v regulovateľných podmienkach. [Záverečná správa.] Bratislava, KVÚVV 1985.

FIC, V.: Výrobní technologie množitelského materiálu a štěpovaných révových sazenic v plni školce. Vinohrad, 20, 1982, č. 11, s. 246—247.

FIC, V.: Výrobní technologie množitelského materiálu a štěpovaných révových sazenic v polní škole. Vinohrad, 20, 1982, č. 12, s. 267—269.

JUNG, I. — HROMÁDKA, A. — SIVÁK, P.: Ekonomika výroby množitelského materiálu. Vinohrad, 16, 1978, č. 2, s. 26—27.

LISKA, J. — JUNG, I. — PALÍČKA, B.: Štúdium ekonomiky a organizácie výroby množitelského materiálu. [Záverečná správa.] Bratislava, KVÚVV 1985.

Cenník množitelského a výsadbového materiálu viniča odboru 0217, č. 1/1979. Bratislava, MPVŽ SSR a KVÚVV 1979.

Došlo 30. 5. 1986

JUNG I. a kol., Komplexný výskumný ústav vinohradnícky a vinársky, Matúškova 25, 833 11 Bratislava

Ekonomika výroby množitelského materiálu viniča

Zeměd. Ekon., 33, 1987, č. 3, s. 249—258. — 4 tab., lit. 7, res. slov., rus., angl. něm.

réva vinná, množitelský materiál, vlastní náklady, ukazatele ekonomické, analýza ekonomická, výsledky výzkumu

Práca hodnotí vlastné náklady a výsledné ukazovatele pri výrobe podpníkov a štepov viniča v rokoch 1980—1984 z výberového súboru podnikov. Konštatuje dosahovanie priaznivejších ekonomických ukazovateľov koncentrovanejšej výroby štepov (podniky s ročným štepením nad 300 000 štepov, s ročným priemerom škôlkovania 666 000 štepov). Osobitným hodnotením jestvujúcich troch najpoužívanějších technológií výroby štepov (vo voľnej pôde, vo fóliových krytoch a vo voľnej pôde s mulčovaním čiernou fóliou) konštatuje dosiahnutie najpriaznivejších výsledných ukazovateľov pri škôlkovaní do voľnej pôdy s mulčovaním čiernou fóliou.

ЮНГ И. и кол., Комплексный научно-исследовательский институт виноградарства и виноделия, Матушкова 25, 833 11 Братислава

Экономика производства посадочного материала для винограда

Zeměd. Ekon., 33, 1987, № 3, с. 249—258. — 4 табл., лит. 7, рез. слов., русск., англ., нем.

виноградная лоза, посадочный материал, себестоимость, экономические показатели, экономический анализ, результаты разработок

В работе оцениваются себестоимость и финальные показатели в производстве подвоев и привоев винограда за период 1980—1984 гг. в избранной группе хозяйств. Более благоприятные экономические показатели имеют хозяйства с более концентрированным производством привоев (свыше 300 000 привоев и со школированием около 666 000 привоев в год). Отдельная оценка 3 самых распространенных технологий — в природе, в фольговых покрытиях и на открытом грунте с мульчированием черной пленкой — показывает, что лучших результатов добиваются при школировании на открытом грунте с мульчированием черной пленкой.

JUNG I. et al., Complex Research Institute of Viticulture and Wine-Growing, Matúškova 25, 833 11 Bratislava

Economic Aspects of the Production of Propagation Material of Grapevine

Zeměd. Ekon., 33, 1987, No. 3, pp. 249—258. — 4 tabs, refs 7, summaries in sl, ru, en, de

grapevine, propagation material, prime costs, economic indicators, economic analysis, results of research

The prime costs and resultant indicators are evaluated with respect to the production of grapevine stocks and scions on a selected set of farms over the years 1980—1984. Better economic indicators of the more concentrated production of scions have been reached (farms with yearly scion production over 300 000 scions, yearly average number of transplanted scions more than 666 000). Evaluation of the three most extended technologies of scion production (in the open soil, in plastic houses, and in the open soil with black plastic mulch) indicated that the best resultant indicators of transplanting were reached in the open soil with plastic mulch.

JUNG I., Komplexforschungsinstitut für Weinbau und Weinkelterei Matúškova 25, 833 11 Bratislava

Die Ökonomik der Produktion von Reben- Pflanzmaterial

Zeměd. Ekon., 33, 1987, Nr. 3, S. 249—258. — 4 Tab., Lit. 7, Zus.in Slowak., Russ.,Engl., Dtech.

Weinreben, Pflanzmaterial, Selbstkosten, ökon. Kennziffern, ökon. Analyse, Forschungsergebnisse

Bewertet werden die Selbstkosten und die Endergebnisse bei der Produktion von Reben-Edelreisern in den Jahren 1980—84 in einer Gruppe von ausgewählten Betrieben. Es werden die günstigeren ökonomischen Ergebnisse durch konzentrierte Produktion von Veredelungsreisern dargelegt (Betriebe mit einer jährlichen Edelreisegewinnung von 300 000 Stück bei einer Baumschulhaltung von 666 000 Stück). Beim Vergleich der geläufigsten drei Technologien der Gewinnung (im Freiland, in Folien-Treibhäusern und im Freiland bei Mulsch-Bedeckung mit schwarzer Folie) wird die Erzielung der besten Ergebnisse mittels der letzteren Methode unterstrichen.

Adresa autorov:

Ing. Ivan Jung, CSc., ing. Ján Liska, ing. Břetislav Palička, Komplexný výskumný ústav vinohradnícky a vinársky, Matúškova 25, 833 11 Bratislava

K VNITROPODNIKOVÉMU CHOZRASČOTU A BRIGÁDNÍM FORMÁM ORGANIZACE PRÁCE A ODMĚŇOVÁNÍ V ZEMĚDĚLSTVÍ

Ministerstvo zemědělství a výživy ČSR, Ústav racionalizace řízení a práce a Československá vědeckotechnická společnost uspořádaly 3. dubna 1986 ve velkém sále stadiónu TJ Zbrojovka v Brně celostátní seminář k vnitropodnikovému chozrasčotu a brigádním formám organizace práce a odměňování v zemědělství. Průběh semináře řídil za účasti kandidáta předsednictva a tajemníka ÚV KSČ Františka Pitry, ministra zemědělství a výživy ČSR Vladislava Třešky a dalších stranických a hospodářských činitelů Josef Martinek, náměstek ministra.

V téměř bezprostřední návaznosti na jednání XVII. sjezdu KSČ, na počátku nové náročné pětiletky a v podmínkách postupně převažující orientace na kvalitu a efektivnost veškeré hospodářské činnosti potvrdily téměř dvě desítky vystoupení i bezmála 700 účastníků semináře, že vnitropodnikový chozrasčot je téma nanejvýš aktuální. Současná etapa rozvoje zemědělství vyžaduje více než kdykoliv předtím uplatňování specifických chozrasčotních stimulů, stimulů iniciativy, tvořivosti, ale též odpovědnosti, kázně a pořádku. Tedy charakteristik nesmírně užitečných, jejichž cílevědomé formování právě prostřednictvím chozrasčotní motivace vede k výrazné mobilizaci lidského faktoru se všemi z toho plynoucími a jednoznačně příznivými ekonomickými i společenskými důsledky. Rovněž opatření přijatá k rozvoji soustavy plánovitého řízení zemědělsko-potravinářského komplexu v 8. pětiletce vytvářejí pro vnitropodnikové chozrasčotní řízení příznivé klima.

Zatímco tedy existují pro dynamičtější realizaci vnitropodnikového chozrasčotu ty nejzávažnější důvody a také soustava řízení vytváří pro prohlubování účinnosti takové realizace dostatečný prostor, postrádá se dosud výraznější aktivita a osobní angažovanost všech řídicích hospodářských pracovníků. A právě pro ně byl uspořádán seminář tou nejpříjemnější školou, kde se seznámili s politicko-ekonomickými východiskými vnitropodnikového chozrasčotního řízení, s teoretickými principy tvorby a fungování vnitropodnikových chozrasčotních útvarů, s poznatky a zkušenostmi předních zemědělských podniků a komplexně se zaváděním brigádních forem organizace práce a odměňování.

V nosném a mobilizujícím vystoupení se kandidát předsednictva a tajemník ÚV KSČ ing. František Pitra zabýval především závažnými souvislostmi mezi závěry XVII. sjezdu strany a úsilím stranických orgánů

o neodkladnou mobilizaci řídicích, dělnických i technických kádrů našeho zemědělství.

Kriticky poukázal na některé úseky, kde se úkoly zatím nedaří plnit beze zbytku, na základní záměry zemědělské politiky, na omezující okolnosti dalšího vývoje a na opatření, která je vzhledem k tomu na všech úsecích třeba přijímat. Všechna jsou součástí orientace strany na zdokonalování hospodářského mechanismu a vyvolávají žádoucí tlak na důslednější mobilizaci vnitřních rezerv, na široké využití vědeckotechnických poznatků a na zvyšování efektivnosti a rentability zemědělské velkovýroby.

Takové působení soustavy je však třeba transformovat do vnitropodnikových útvarů, pracovních kolektivů a až k jednotlivcům. Je to politický úkol mimořádné závažnosti, jehož plnění předpokládá rozsáhlé a komplexní využití chozrasčotních principů ke správné motivaci pracovních kolektivů i jednotlivců.

Chozrasčotní motivací je třeba upevnit pracovní kázeň, pořádek na pracovištích, pracovní disciplínu, ale především zvyšovat tvůrčí a pracovní iniciativu kolektivů. Neboť chozrasčot neprosazujeme, abychom registrovali nedostatky uplynulých období, ale abychom zásadním způsobem a bezprostředně preferovali všechny příkladné přístupy k práci, ocenili požadované pracovní výsledky a odsoudili veškeré nežádoucí jevy.

V souvislosti s tím je třeba vnitropodnikovým kolektivům zajistit potřebný prostor pro zmíněnou iniciativu a účast na řízení, protože v podmínkách vnitropodnikového chozrasčotu plní kolektivy nejen ekonomickou, ale neméně důležitou politicko-sociální funkci. Proto se v podnicích musí jejich vývoji věnovat prvořadá pozornost.

Adekvátní principy prosazujeme i při zavádění brigádních forem organizace práce a odměňování. Přijatelných výsledků dosahují tam, kde ustavení brigád předchází náročná

politicko-organizační činnost, zaměřená na prohlubování ekonomické účinnosti těchto forem a na formování socialistického člověka. A taková politicko-agitační práce se musí stát trvalou součástí působení stranických, odborových, svazových a mládežnických orgánů i hospodářského vedení chozrasčotní sféry.

Ing. Vladislav Třeška, CSc., vystoupil s hodnocením realizace vnitropodnikového chozrasčotu v zemědělských organizacích resortu. Konstatoval velmi nerovnoměrné výsledky a uvedl závažné výhrady k dosavadní účinnosti realizace. Zhodnotil rovněž úlohu relativně nového prvku vnitropodnikového řízení — výpočetní techniky, její uplatnění na podporu vnitropodnikového chozrasčotu a úkoly komplexních inženýrských služeb Agrodátu při zavádění počítačů do řízení vnitropodnikových útvarů.

Brigádní formy organizace práce a odměňování charakterizoval jako progresivní formy, jejichž cílem je zabezpečit co nejvyšší růst produktivity práce, hospodárnosti, kvality a efektivnosti výroby. Avšak jedním z rozhodujících momentů pro využití této formy je vybavení pracovních kolektivů vyšší odpovědností, ale i pravomocí ve výrobě, v ekonomice i v samotné organizaci práce.

V uplynulém roce došlo k dalšímu rozšíření uvedených brigádních forem a v současné době registrujeme cca 1400 brigád s 18 000 členy, nejvíce v kraji Východočeském, Středočeském a Jihomoravském.

Jedním z předpokladů dalšího rozvoje brigádních forem je i důsledné dodržování podmínek pro 2. etapu ZEUMS. Jde především o prověrky normativů, technicko-hospodářských norem, plnění norem spotřeby práce a relace růstu průměrných mezd a produktivity práce.

JUDr. ing. Milan Chromeček, ředitel obořového podniku Agrodát, charakterizoval programové vybavení počítačů vyprojektované v Agrodátu pro použití ve vnitropodnikových útvarech, především pak subsystémy pro sestavení výrobní i ekonomické části ročního hospodářského plánu, subsystémy pro výpočet plánu nákladů zemědělské výroby na základě technologických karet a normálových kalkulací, a zejména subsystém chozrasčotní odpočty. Ten umožní zemědělským organizacím převést pravidla vnitropodnikového chozrasčotu přizpůsobená místním podmínkám do automatizovaných výpočtů, a veškerá sledování, hodnocení výsledků i výpočty chozrasčotních odměn provést na počítači.

K uplatňování brigádních forem organizace práce a odměňování se v účelové organizaci Agrodátu — Ústavu racionalizace řízení a práce — zřizuje konzultační středisko, které pomůže metodicky řešit problémy, se kterými se brigády setkávají.

Dalších 14 vystoupení představitelů střed-

ních článků řízení, zemědělských družstev, státních statků i vnitropodnikových útvarů přineslo k rozvoji vnitropodnikového chozrasčotního řízení řadu pozoruhodných názorů, myšlenek i zkušeností, které je možno shrnout takto:

1. Skutečně účinných aplikací vnitropodnikového chozrasčotu — takových, které by byly nástrojem vnitropodnikové ekonomické regulace a zdrojem žádoucí dynamiky hospodářských i ekonomických ukazatelů rozvoje, není stále většina. Řada organizací, které vykazují plnou realizaci chozrasčotu, uplatňuje pouze některé chozrasčotní stimuly — v příznivých případech prvky zásluhovosti v odměňování. Další neuplatňují chozrasčot důsledně ve všech rozhodujících vnitropodnikových útvarech, jiné orientují vnitropodnikový chozrasčot na formální organizační struktury a nezajišťují tak dostatečnou a výraznou zainteresovanost reálných pracovních kolektivů na výsledcích jejich práce.

Téměř pravidelně je v souvislosti s tvorbou vnitropodnikových plánů postrádána vnitropodnikově diferencovaná normativní základna a přetrvává i podecňování potřeby trvalého zdokonalování vnitropodnikové organizace, zejména ve smyslu integrace stávajících funkcí a chozrasčotních struktur. V reálných systémech hospodářského řízení zatím dominuje princip domnělé unikátnosti. Nejedná se však o skutečnou unikátnost řešení problémů, ale o nedostatečné rozvinutí právě chozrasčotních nástrojů vnitropodnikového řízení.

2. Zmíněnou situaci je třeba považovat za důsledek nedokonalé pozornosti realizaci politiky KSČ, zejména v podmínkách podniků s podprůměrnými hospodářskými výsledky a nedostatečně rozvinutým vnitropodnikovým chozrasčotem. V těchto podnicích se pak nedaří v rozporu se zásadami hospodářské strategie strany vytvářet podmínky pro skutečnou a výraznou preferenci dobré organizace práce, pro odhalování rezerv a podporu tvůrčích přístupů. Díl nedostatečné pozornosti odvádějí i střední články řízení, jejichž aktivní působení je pro správnou funkci hospodářského mechanismu nezastupitelné.

Závěr semináře provedl ing. Josef Martinek, CSc. Formuloval bezprostřední a naléhavé úkoly zemědělských podniků, středních článků řízení, vědeckovýzkumných ústavů i resortních orgánů. V návaznosti na uvedené závěry je v současné době již vydán příkaz ministra pro realizaci vnitropodnikového chozrasčotu, Ústav racionalizace řízení a práce řeší na podporu chozrasčotu vývojové operativní úkoly, zakládá konzultační střediska a ředitelé zemědělských správ a výrobně hospodářských jednotek přijímají příslušná nápravná opatření.

Ing. Josef Bosák, MZVZ ČSR

Z výzkumné problematiky věcného rozvoje ZPoK

Kušiak J., Šmrha O.: *Optimalizace cest k racionální výživě*. Závěrečná syntetická zpráva hlavního úkolu je rozdělena na dvě hlavní části. V první části jsou rozpracovány hlavní problémy zabezpečení potřeb výživy obyvatelstva ČSSR a možnosti jejich řešení v celém reprodukčním procesu výroby, zpracování a spotřeby potravin. Přitom je věnována pozornost intenzifikačním faktorům zemědělské výroby a výrobně ekonomickým faktorům vědeckotechnického rozvoje potravinářského průmyslu k zabezpečení potřeb výživy. Dále jsou uvedeny nástroje při řízení výživy a podmínky jejich praktického uplatnění. V druhé části jsou uvedeny zprávy o ukončení hlavního úkolu a dílčích úkolů. Ve zprávách jsou přehledně uvedeny výsledky a závěry výzkumu, realizační výstupy, zhodnoceno splnění stanovených cílů výzkumu a uvedeny návrhy na další výzkum problematiky v rámci 8. pětiletky.

Štiková O., Šmrha O.: *Zhodnocení sub-modelu výrobního, poptávkového a racionální výživy u mlékařských výrobků*. Prognóza spotřeby mléka a mléčných výrobků v hodnotě mléka bez másla za ČSSR odpovídá plánované výrobě a leží v pásmu racionální výživy. Značné rozdíly jsou při porovnání výroby v obou našich republikách. Plánovaná výroba v SSR nepokryje prognózu spotřeby ani ve skupině mléko a mléčné výrobky celkem, ani v másle. Naopak plánovaná výroba v ČR v obou těchto skupinách mírně překročí prognózovanou spotřebu. Přes rozdílnou úroveň výrobních a spotřebních trendů v prognózovaném období u většiny skupin výrobků jsou základní vývojové trendy shodné, přičemž výrobně ekonomicky výhodné výrobky jsou žádoucí i z hlediska spotřebitelské poptávky.

Prokopec J.: *Návrh resortního systému řízení jakosti zemědělských a potravinářských výrobků*. Byla provedena analýza stávajícího systému řízení jakosti výrobků v odvětví zemědělství a výživy. Návrh byl vypracován návrh na uplatnění resortního systému řízení jakosti zemědělských a potravinářských výrobků na MZVZ ČR podle zásad stanovených Úřadem pro normalizaci a měření. Těžiště řešení spočívalo ve zdokonalení jednotlivých funkcí resortního systému řízení jakosti výrobků a při řazení těchto funkcí jednotlivým útvarům ministerstva, které jsou zapojeny do činnosti spojených s řízením jakosti zemědělských a potravinářských výrobků.

Kaštánková J.: *Analýza výše ztrát a nevyužitých rezerv výrobků technologického řetězce*

cukrovka. Předmětem výzkumu bylo provést analýzu faktorů, které mohou významnou měrou ovlivnit zvýšení výnosů a jakosti cukrovky. Zároveň byly specifikovány možnosti snížení ztrát při zpracování cukrovky a byla navržena opatření jak z oblasti organizační, tak i materiálových vstupů ke snížení ztrát a vyššímu využití rezerv v celém výrobně technologickém řetězci cukrovky.

Kaštánková J., Kušiak J.: *Analýza výše ztrát a nevyužitých rezerv technologického řetězce brambory*. Zpráva se zabývá možnostmi snížení ztrát a vyššího využití rezerv v rámci výrobně technologického řetězce brambory. Za tím účelem jsou zpracovány příčiny ztrát a nevyužitých rezerv, které limitují zlepšení dosaďadního neuspokojivého stavu v pěstování brambor. Vzhledem k tomu, že se jedná o velice negativní jev, jsou v práci navržena organizační opatření ke snížení ztrát a vyššímu využití rezerv jak v zemědělské prvovýrobě, tak i v potravinářském průmyslu a obchodní síti. Opatření jsou uvedena jak z oblasti organizační, tak i z oblasti požadovaných materiálových vkladů.

Hrubý J., Sekavová H.: *Diferenciace ve spotřebě potravin a tendence vývoje naturální spotřeby*. Autoři se zaměřili vedle rozboru spotřeby potravin v letech 1983 a 1984 na dva velmi závažné momenty, jejichž analýza vede k vytvoření dalších nástrojů pro realizaci výživové a potravinové politiky. Jsou to rozbor rodinných účtů a rozbor naturální spotřeby. Diferenciace spotřeby potravin byla sledována podle příslušnosti k sociální skupině, ekonomické aktivity ženy a velikosti rodiny. Zatímco příslušnost k sociální skupině neukázala větší spotřební důsledky, třídění podle dalších ukazatelů umožnilo demonstrovat výraznější diferenciaci a blíže specifikovat výživové nedostatky. Otázka naturální spotřeby hraje při posuzování spotřební úrovně důležitou roli hlavně proto, že je určována odhadem. Výsledky šetření naznačují potřebu revize dosavadních názorů, a to nejen na naturální spotřebu, ale i na současnou i budoucí spotřební situaci.

Perlín C., Vančíková O., Kasl E.: *Zhodnocení využívání bílkovinných zdrojů v potravinářském průmyslu*. Zpráva sumarizuje výsledky podrobného studia jednotlivých zdrojů bílkovin, zejména jejich ekonomické efektivnosti, zpracované v předchozích letech výzkumného řešení celého problému využití bílkovinných zdrojů. Celkem bylo zpracováno 12 námětů intenzifikace využití bílkovinných

zdrojů přímo pro lidskou výživu netradičním způsobem. Za nejzávažnější autoři považují: využití přebytkových mléčných bílkovin a bílkovin krevní plazmy, zavedení výroby koncentrátů sójových a řepkových bílkovin a potravinářské želatiny a uplatnění komplexního zpracování kvasničné biomasy z hlediska možnosti získání celé řady malotonážních surovin. Postupně zavádění výroby bílkovinných koncentrátů je třeba úzce propojovat s inovacemi potravinářských výrobků, zejména rozšířením produkce průmyslově vyráběných pokrmů.

Jeníček V.: *Mezinárodní ekonomická integrace zemědělsko-potravinářského komplexu ČSSR*. Syntetická zpráva hlavního úkolu podává informaci o výsledcích výzkumu za období 1981–1985 za dílčí úkoly Mezinárodní dělba práce čs. ZPoK a Dlouhodobé perspektivy spolupráce ČSSR se zeměmi RVHP v oblasti ZPoK i za syntetické práce, které byly v roce 1984 a 1985 zpracovány společně za oba dílčí úkoly, resp. vždy za celý hlavní úkol souborně. V chronologii věcného i časového řešení jsou u dílčích úkolů uvedeny hlavní závěry dosažených výsledků výzkumu. Dále jsou porovnávány výsledky výzkumu s plánovanými cíli a je dokumentována návaznost hlavního úkolu na nadřazené výzkumné programy.

Jeníček V., Kraus J., Tuček P., Vološin J.: *Aktuální otázky rozvoje vnějších vztahů čs. zemědělsko-potravinářského komplexu*. Práce charakterizuje národohospodářské souvislosti vnějších ekonomických podmínek ve vazbě na potraviny. Dále uvádí problémy ekonomické výhodnosti vývozu zemědělsko-potravinářských produktů se zvláštním zřetelem na rozdílný vývoj vnitřních a zahraničních cen zemědělsko-potravinářských produktů. Rovněž se zabývá základními směry prohlubování spolupráce států RVHP v rámci zemědělsko-průmyslového komplexu. Pozornost je též věnována rozboru rozvinutých subvenčních systémů, které jsou funkčním prvkem zemědělství s možnými východisky užití v rámci regionální soustavy zemědělství.

Froněk P., Kochlíková B.: *Podmínky a zásady pro využití strukturálního modelování ZPoK*. Zpráva se zabývá kvantitativně dynamickým vyjádřením inputových struktur a problémy využití modelu ZPK resp. ZPoK ve výzkumné, prognostické, plánovací a řídicí praxi. Prvá část je věnována souhrnnému pohledu na dosavadní modelovací práce a jejich aplikační možnosti se zvláštním zřetelem na využití modelování struktury produkčních toků. Druhá část přináší specifikaci matic koeficientů pro inputy ve dvou časových uzlech. Dále je zkoumána problematika dynamizace strukturálních koeficientů. Tato dynamizace je popsána nejen metodicky, ale do-

kumentována aplikačními propočty, resp. jejich výsledky. Zvláštní část zprávy se zaměřuje na spolupráci mezi různými pracovišti, která se zabývají ekonomicko-matematickým modelováním ZPK a ZPoK, a její výsledky.

Flek J., Koubková M.: *Cesty zvyšování efektivity reprodukčního procesu v zemědělství*. Zpráva se zabývá vývojem strukturálních změn v zemědělsko-průmyslovém komplexu, které jsou charakterizovány prudkým růstem nakupovaného meziproduktu a materiálových vkladů průmyslového původu. Dále je charakterizováno postavení zemědělství a ZPoK v rámci výrobní sféry a směry efektivního řešení rozporného vývoje mezi rostlinnou a živočišnou výrobou. Je provedena analýza úlohy inputových odvětví v systému výroby potravin a nastíněn návrh na zdokonalování ekonomických vazeb mezi složkami ZPK.

Krůček Z. a kol.: *Sociální rozvoj v zemědělsko-potravinářském komplexu*. Řeší se klíčové otázky sociálního rozvoje v zemědělsko-potravinářském komplexu v 7. a 8. pětiletce. V první kapitole jsou vymezena základní východiska výzkumu a charakterizovány úrovně sociálního rozvoje včetně základních pojmů a kategorií výzkumu. Jednotlivé komponenty sociálního rozvoje jsou rozebrány v druhé kapitole. Vlastní jádro vědecko-výzkumných poznatků je soustředěno ve třetí kapitole, která je rozčleněna na tři subkapitoly. Jde o sociálně ekonomické důsledky vědeckotechnického rozvoje v zemědělství a potravinářském průmyslu, o hlavní směry rozvoje socialistického způsobu života pracovníků v zemědělství a v potravinářském průmyslu.

Němcová E. a kol.: *Řízení sociálního rozvoje v zemědělství a potravinářském průmyslu*. Řešení vychází z terénního výzkumu a z analýzy převážně statistických materiálů. Ukazuje hlavní problémy v řízení sociálního rozvoje a přináší návrhy na zkvalitnění plánovitého řízení sociálního rozvoje s vytyčením prioritních úkolů v resortu zemědělství a výživy pro 8. pětiletku.

Majerová V. a kol.: *Rozvoj socialistického způsobu života pracovníků v zemědělství*. Zpráva shrnuje výsledky výzkumu a zaměřuje se na formulaci prosazujících se změn, tendencí a problémů rozvoje způsobu života. Na tomto základě naznačuje hlavní směry formování socialistického způsobu života pracovníků v zemědělství s přihlédnutím ke specifice života na venkově.

Blažek K. a kol.: *Sociálně ekonomické důsledky vědeckotechnického rozvoje v zemědělství a v potravinářském průmyslu*. Zpráva se zabývá zejména základními faktory pra-

covního prostředí a jejich porovnáním v zemědělství a potravinářském průmyslu, metodami, technikami a pomůckami pro hodnocení pracovního prostředí, obtížnosti práce a dalších pracovních podmínek, dále výsledky terénních výzkumů základních parametrů pracovního prostředí a ostatních podmínek práce jakožto důležitého informačního zdroje v této sociální oblasti, a konečně opatřeními na zvyšování úrovně techniky z hlediska lidského činitele. Závěrem pak určuje základní směry, které vytvářejí důležité okolnosti pro řízení sociálního rozvoje.

Hudečková H., Jelínková V., Ledvinová L.: *Reprodukce pracovních sil v potravinářském průmyslu a jejich racionální využití*. Práce se zabývá kvantitativními a kvalitativními aspekty reprodukce pracovních sil v potravinářském průmyslu v období 1975 až 2000 včetně jejich územního rozmístění, dále speciální problematikou – tvorbou odvětvové soustavy přípravy mládeže na dělnická povolání ve vazbě na kvalifikační katalog dělnických povolání v potravinářském průmyslu. Bylo postupováno metodami kvalifikovaného odhadu, analytickými a extrapolací. Výsledky práce se uplatní v systému řízení a přímo v praxi zavedením upravené soustavy přípravy mládeže na dělnická povolání a novelizací kvalifikačního katalogu dělnických povolání v potravinářském průmyslu.

Hudečková H., Jelínková V., Ledvinová L.: *Vazba systému profesní přípravy mládeže na kvalifikační katalog dělnických povolání v potravinářském průmyslu*. Práce se zabývá vazbou systému profesní přípravy mládeže na kvalifikační katalog dělnických povolání v potravinářském průmyslu. Vychází ze současného stavu výrobních sil v potravinářském průmyslu a z návaznosti výkonu povolání na kvalifikační přípravu uskutečněnou v nové výchovně vzdělávací soustavě. Hlavními použitými metodami je metoda analytická (pro oblast hodnocení pracovních činností) a metoda srovnávací analýzy (pro oblast struktury a obsahu povolání a kvalifikačních požadavků). Práce vyúsťuje v návrh kvalifikačního katalogu dělnických povolání

v potravinářském průmyslu, který je podkladem pro konečné rozhodnutí centrálních orgánů v této oblasti.

Trnková V., Jiříčka M., Marková C.: *Řízení sociálních procesů ve VHJ*. Zpráva podává náměty pro efektivní řízení sociálního rozvoje v ZPoK ve vztahu k územním celkům, a to tak, aby bylo dosaženo všestranného a harmonického rozvoje nejen v rámci podniku, ale i daného území. Splnění tohoto cíle předpokládalo vytypování hlavních společných problémových okruhů odvětvového a územního průřezu a nalezení způsobu účinné koordinace na tomto úseku. Jednou z perspektivních forem spolupráce se jeví sdružování prostředků zemědělských podniků, nezemědělských organizací a NV v dané oblasti v okruhu sociálního rozvoje. Na základě zjištěné efektivity koordinace a užití sdružených prostředků se navrhuje posílit interakci resortní sféry s NV na všech stupních řízení. Nástrojem účinnější koordinace by se měly stát pětileté plány KPSR, rozšířené o územní průřezové ukazatele.

Krůček Z., Šíma J., Trnková V.: *Plánování a řízení sociálních procesů v zemědělství ČSSR – teoretické otázky*. Zpráva analyzuje východiska a aktuální otázky řízení sociálních procesů a sociálního rozvoje v zemědělství v procesu strukturální přestavby, uplatňování vědeckotechnického rozvoje, přechodu k intenzivní rozšířené reprodukci a etapě tvorby zemědělsko-průmyslového komplexu. Jsou charakterizovány nové podmínky řízení sociálních procesů v zemědělství ČSSR a jejich vazby na vědeckotechnický rozvoj jako rozhodující faktor, ovlivňující plánovité řízení sociálních procesů v zemědělství. Dále je teoreticky rozebrána úloha zemědělství v území a vzájemné vazby při usměrňování a řízení sociálních procesů. Na základě tohoto rozboru je provedena charakteristika a teoretická úvaha o možnostech zdokonalování metod a nástrojů řízení sociálních procesů. Z těchto hledisek jsou pak vymezeny hlavní předpoklady zkvalitňování řízení sociálních procesů v zemědělství pro další období.

Z výzkumné problematiky soustavy planovitého řízení (dokončení z. č. 10/1986)

Daňko J., Fejfar J., Kadlec K.: *Koncepce a metodologie uplatňování automatizace v řízení ZPoK*. Souhrnná zpráva za dílčí úkol obsahuje návrhy směrů a konkrétních schválených materiálů pro sjednocování informačního systému a ASŘ zemědělsko-potravinářského komplexu. V části metodicko-organi-

začního zabezpečení integrace jsou uvedeny základní metodicko-organizační a koncepční materiály, sjednocené věcně i organizačně do jednotné metodické základny ASŘ. V části projektového zabezpečení integrace jsou popsány vybrané části odvětví ASŘ FMZVŽ v součinnosti se systémy národních ministerstev

včetně interaktivních režimů poskytování informací a budování centrální datové základny ministerstva.

Daňko J., Fejfar J., Kadlec K., Hromádka J.: *Metodické základy jednotného informačního systému ZPoK*. Předmětem výzkumu jsou metodické a organizační otázky jednotného rozvoje a uplatňování automatizace v řízení zemědělsko-potravinářského komplexu. Výsledky uzavírají plánovanou část tvorby a naplňování jednotné metodické základny automatizace v řízení ZPoK na 7. pětiletku. Cílem jejich zpracování je metodické usměrňování dalšího postupu budování ASŘ na úsecích: metodicko-organizační zabezpečení budování ASŘ centra, jednotná soustava klasifikací a číselníků, metainformační systém, spolupráce při řešení Jednotného plánu RVT ZPK na 8. pětiletku.

Kavka M. a kol.: *Rozvoj automatizovaného systému řízení FMZVŽ*. Předmětem řešení dílčí etapy byly předem vymezené části ASŘ FMZVŽ, specifikované v technickém projektu. Výsledky řešení dílčí etapy, získané v průběhu analyticko-syntetických prací v rámci zpracování prováděcích projektů, představují návrhy řešení: úlohy řízení na úseku evidence, kontroly a analýzy úkolů ministerstva, subsystému na úseku financí, nákladů a cen, úlohy řízení v oblasti plánování na úrovni FMZVŽ. Cílem řešení bylo upřesnit způsob a postup

včenného řešení problémů na daných úsecích systému řízení FMZVŽ v podmínkách uplatnění výpočetní techniky.

Daňko J., Hrdina J., Holá J.: *Rozvoj terminálové sítě pro potřeby resortu FMZVŽ a tvorba integrované datové základny s federální bankou dat v návaznosti na národní banky dat*. Postup a dosažené výsledky z řešení podetapy jsou popsány ve zprávě, která je součástí budování automatizovaného systému řízení v oblasti zemědělství a výživy. Cílem práce je rozvoj a zdokonalení terminálové sítě pro potřeby řízení resortu FMZVŽ a tvorba integrované datové základny v návaznosti na národní banky dat a Technický projekt systému ASŘ FMZVŽ. Věcná náplň integrované datové základny je obecně nastíněna v Technickém projektu systému ASŘ FMZVŽ a vlastní upřesnění a kvantifikace rozsahu budou provedeny po řešení funkčních subsystémů ASŘ.

Daňko J. a kol.: *Obecná tendence rozvoje ASŘ zemědělství v zemích RVHP do roku 2000*. Touto etapou bylo ukončeno řešení úkolu Výzkum zdokonalování řízení zemědělské výroby na bázi využití ekonomicko-matematických metod a výpočetní techniky, kterou VÚEZVŽ řešil v rámci mezinárodní spolupráce členských států RVHP: Vypracování a zavádění matematických metod a výpočetní techniky v zemědělství.

ing. Milena Hajná

Časopis uveřejňuje studie, rozbor a vědecká pojednání o vyřešených úkolech výzkumu z oboru ekonomika zemědělství a výživy. Kromě těchto prací uveřejňuje v rubrikách Z vědeckého života a Ze zahraničí kratší aktuální zprávy a v rubrice Z nové ekonomické literatury kritické rozbor nových publikací.

Ke každé práci je nutné připojit prohlášení autorů o tom, že práce nebyla publikována jinde, a souhlas vedoucího pracoviště s jejím uveřejněním. Autor je plně odpovědný za původnost práce a za její věcnou a formální správnost.

O uveřejnění práce rozhoduje redakční rada časopisu, a to se zřetelem k lektorským posudkům, vědeckému a společenskému významu, aktuálnosti a kvalitě práce. Redakční rada také rozhoduje o event. sporných otázkách.

Rukopisy neúplné nebo s jinými závadami v uspořádání článku vrátí redakce k přepracování. Proto by autoři ve vlastním zájmu měli dodržovat tyto pokyny:

Základní členění práce

Název práce má stručně vystihovat její náplň a zaměření. Neužívá se v něm zkratk.

Úvod (bez nadpisu) má stručně vystihnout vědecký, politický, ekonomický i praktický význam práce, současný stav studované otázky v ČSSR i v zahraničí a účel výzkumu.

Práce má být členěna na kapitoly, má v ní být popsána použitá metodika (není-li původní, uveďte se odkaz na literaturu), výsledky vlastní práce a jejich rozbor, zhodnocení práce ve vztahu k dříve publikovaným výsledkům (doplnit odkazy na literaturu).

Souhrn má podat stručný obsah článku, má poukázat na nově získané informace a fakta s označením jejich závažnosti, popř. osvětlit podstatné části nových výsledků, nového postupu nebo techniky. Má být podán celými větami, může obsahovat i návrh na využití v praxi nebo v dalším výzkumu, pokud to autor nerozvede ještě dále v závěru.

Literatura uvedená na závěr článku má obsahovat seznam jen těch literárních pramenů, na které se autor odvolává v textu. Do seznamu se zařazují autoři podle abecedy, bez číslování, každá citace na novém řádku.

Adresa pracoviště autorů — autor uveďte své plné jméno, akademické, vědecké a pedagogické tituly a přesnou adresu svého pracoviště (včetně směrovacího čísla).

Anotace slouží jako podklad k překladům do ruštiny, angličtiny a němčiny. Má stručně vystihnout obsah článku.

Technické pokyny

Úprava rukopisů má odpovídat ČSN 88 0220. Tabulek, grafů a jiných příloh má být jen nezbytně nutný počet. Nepřipouští se duplicita tabulek a grafů.

Rukopis má být napsán strojem po jedné straně papíru formátu A4 s dvojitou mezerou mezi řádky (60 klepů na řádek, 30 řádků na stránku). Dodává se originál s jednou kopií. Rukopisy psané perličkovými typy nemohou být redakcí přijaty.

Ilustrační materiál a tabulky se zařazují na zvláštní listy na konec rukopisu za text, v textu musí být na ně odkaz.

Pokud autor používá v práci zkratk jakéhokoliv druhu, je nutné, aby byly aspoň jednou vypsaný, aby se předešlo omylům.

Ilustrační materiál (obrázky, schémata, diagramy apod., obecně, označované jako obr.) má být nepodlepený, kreslený tuší na bílém nebo průsvitném papíře, písmo psané pomocí šablony. Může být dodán v pracovním provedení. Obrazky se číslují průběžně arabskými číslicemi a titulky k nim se uvedou souhrnně na zvláštním listě (nezakreslují se do obrázku). Zařazení obrázků v textu se vyznačí příslušným odkazem.

Tabulky musí být dodány samostatně, průběžně číslovány římskými číslicemi a opatřeny titulky. Musí být přehledné, jasné a logicky uspořádané, s minimálním počtem sloupců a s přesně a úplně vyznačeným záhlavím, bez zkratk. Jejich umístění v textu se vyznačí příslušným odkazem.

Matematické vzorce jednoduché je možno psát na stroji, složitější musí být do textu vepsány perem velmi pečlivě a zřetelně. Nad a pod rovnicemi je třeba vynechat nejméně jeden řádek. Zvláště pečlivě je třeba psát a umisťovat indexy, exponenty a modifikující značky. Zřetelně je nutno vyznačit rozdíl mezi velkými a malými písmeny, mezi písmenem l a číslicí 1 a správně a zřetelně psát písmena řecké abecedy. Je nutno také tužkou označit písmena, která se mají sázet tučně (vektory, matice).

Délka rukopisu

nemá přesáhnout (včetně tabulek a grafů) 15 strojových stran (v rubrikách 8 stran).

Měrové jednotky

musí odpovídat ČSN 01 1300, která je pro časopis závazná a vychází z Mezinárodní soustavy jednotek (SI).

Citace literatury

se řídí ČSN 01 0197. Odkaz na literaturu se uvádí v textu příjmením autora a rokem vydání, odděluje se od textu závorkou: ... jak uvádí Stárek (1973) ... Někteří autoři (Novák 1973, Kovář 1974) tyto problémy řeší ... Uvádíme příklady citace:

a) jednosvazkového díla:

LOM, F. aj.: Zemědělská ekonomika. 1. vyd. Praha, SZN 1971, 431 s.

b) článku v časopise:

VÍTEK, M.: Dynamický model zemědělské výroby. Zeměd. Ekon., 20, 1974, č. 1, s. 1–10.

c) výzkumné zprávy:

STÁREK, V. aj.: Systémová analýza zemědělsko-potravinářského komplexu ČSR. [Závěrečná zpráva.] Praha, VÚEZVŽ 1973.

Korektury

Protože časopis bude vyráběn fotosazbou, je třeba považovat rukopis za definitivní text a věnovat mu velkou pozornost. V korektuře je dovoleno vyznačit pouze technické nedostatky fotosazby a chyby zaviněné výrobcem, ne doplňky a změny proti původnímu rukopisu.

CONTENTS

Grznár M.: Production Resources and Intensification in Agriculture - - - - - 179
Řehák J.: The Causes of Enlargement of Enterprise Differentiation on the State Farms - - 193
Foltýn I. et al.: Interface of the Interval Prognostic Model of the Agricultural and Food
Production and Macrostructural Model of the Agro-Industrial Complex - - - - - 209
Mikulecká V.: Investment Cost Rate and the Technico-Economic Parameters of the
Constructions in Animal Production - - - - - 225
Hoppej L., Gdovin J.: Integration Fund in the Food Industry of the CSSR - - - - 233
Jung I. et al.: Economic Aspects of the Production of Propagation Material of Grapevine - - 249

From the Sphere of Science

Bosák J.: On-Farm Khozraschot and Brigade Forms of Work Organization and Remu-
neration in Agriculture - - - - - 259
Hajná M.: Research Projects Solved in the Economic Research Institute for Agriculture
and Food - - - - - 261

Supplement

Statistical Surveys of Agriculture in Czechoslovakia and Abnvad
(Per-Hectare Yields of Staple Crops according to Production Regions)

INHALT

Grznár M.: Produktionsquellen und die Intensivierung der Landwirtschaft - - - - - 179
Řehák J.: Über die Ursachen der Vertiefung der Unterschiede zwischen den Staatsgütern - 193
Foltýn I. und Koll.: Verknüpfung des intervall-prognostischen Modells des ALK mit dem
Makrostruktur-Modell des AIK - - - - - 209
Mikulecká V.: Zur Problematik der Investitionsintensität und der erzielten technisch-
ökonomischen Parameter von Bauten für die tierische Produktion - - - - - 225
Hoppej L., Gdovin J.: Der Integrationsfond in der Nahrungsgüter-industrie der ČSSR - 233
Jung I., Liška J., Palička B.: Die Ökonomik der Produktion von Reben-Pflanzma-
terial - - - - - 249

Aus dem wissenschaftlichen Leben

Bosák J.: Zu den innerbetrieblichen Formen der wirtschaftlichen Rechnungsführung und
den Brigadeformen der Arbeitsorganisation und der Vergütung in der Landwirtschaft - - - 259
Hajná M.: Aufgaben, die im FIÖLE in Prag im Jahre 1985 gelöst wurden - - - - - 261

Beilage

Statistische Übersichten über die tschechoslowakische und ausländische Landwirtschaft
(Hektarerträge der wichtigsten Feldfrüchte nach Produktionsgebieten)

Vědecký časopis ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA uveřejňuje studie, rozborů a vědecká pojednání o vyřešených úkolech výzkumu v oboru ekonomiky zemědělství a potravinářského průmyslu. Vydává Československá akademie zemědělská — Ústav vědeckotechnických informací pro zemědělství. Vychází měsíčně. Redakce: 120 56 Praha 2, Slezská 7, telefon 25 75 41, 25 44 51. Celoroční předplatné Kčs 120,—. Vytiskl Tisk, knižní výroba, n. p., Brno, závod 3, 737 36 Český Těšín.

© Ústav vědeckotechnických informací pro zemědělství, Praha 1987

Rozšiřuje PNS. Informace o předplatném podá a objednávky přijímá každá administrace PNS, pošta, doručovatel a PNS-ÚED Praha, závod 01 — AOT, Kafkova 19, 160 00 Praha 6, PNS-ÚED Praha, závod 02, Obránců míru 2, 656 07 Brno, PNS-ÚED Praha, závod 03, Kubánská 1539, 708 72 Ostrava-Poruba. Objednávky do zahraničí vyřizuje PNS — ústřední expedice a dovoz tisku Praha, závod 01, administrace vývozu tisku, Kafkova 19, 160 00 Praha 6.

STATISTICKÉ PŘEHLEDY

ČÍSLO

3

o československém a zahraničním zemědělství

PŘÍLOHA ČÍSLO 3 ČASOPISU ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA

1987

HEKTAROVÉ VÝNOSY HLAVNÍCH PLODIN PODLE VÝROBNÍCH OBLASTÍ

Pšenice celkem

t/ha

Území, výrobní oblast	1981	1982	1983	1984	1985
ČSSR					
Kukuřičná	4,30	4,50	5,22	5,85	5,75
Řepařská	4,22	4,79	5,23	5,34	5,18
Bramborářská	3,75	3,88	4,55	4,81	4,63
Bramborářsko-ovesná	3,41	3,70	4,22	4,22	4,09
Horská	3,18	3,20	3,83	3,63	3,51
Celkem	3,99	4,31	4,89	5,14	4,98
ČSR					
Kukuřičná	4,29	5,42	4,82	5,69	5,98
Řepařská	4,30	4,93	5,36	5,39	5,35
Bramborářská	3,82	3,90	4,63	4,90	4,80
Bramborářsko-ovesná	3,47	3,73	4,26	4,27	4,29
Horská	3,19	3,18	3,87	3,74	3,80
Celkem	4,00	4,41	4,92	5,08	5,03
SSR					
Kukuřičná	4,31	4,35	5,29	5,88	5,71
Řepařská	3,85	4,23	4,62	5,14	4,36
Bramborářská	3,36	3,78	4,13	4,40	3,72
Bramborářsko-ovesná	3,16	3,63	4,10	4,06	3,44
Horská	3,17	3,22	3,80	3,55	3,26
Celkem	3,97	4,14	4,83	5,26	4,88

Území, výrobní oblast	1981	1982	1983	1984	1985
ČSSR					
Kukuřičná	4,28	5,53	4,58	4,92	5,71
Řepařská	3,88	4,47	4,02	4,50	4,78
Bramborářská	2,90	4,00	3,89	4,14	4,36
Bramborářsko-ovesná	2,94	4,64	3,50	3,72	3,93
Horská	3,48	3,48	3,33	4,38	4,10
Celkem	4,17	5,33	4,44	4,82	5,44
ČSR					
Kukuřičná	3,54	5,07	2,78	3,95	5,16
Řepařská	3,77	4,79	3,75	4,09	5,04
Bramborářská	4,50	5,81	4,34	4,16	4,55
Bramborářsko-ovesná	3,80	6,67	4,15	4,41	3,17
Horská	—	—	—	6,00	4,87
Celkem	3,65	5,03	3,45	4,02	5,00
SSR					
Kukuřičná	4,36	5,57	4,71	5,02	5,78
Řepařská	3,91	4,36	4,16	4,77	4,53
Bramborářská	2,54	3,56	3,60	4,14	4,16
Bramborářsko-ovesná	2,93	4,63	3,22	3,70	4,16
Horská	3,48	3,48	3,33	4,20	3,75
Celkem	4,25	5,37	4,59	4,95	5,55

Území, výrobní oblast	1981	1982	1983	1984	1985
ČSSR					
Kukuřičná	4,12	4,70	4,85	5,52	5,51
Řepařská	3,85	4,47	4,83	5,17	4,98
Bramborářská	3,49	3,60	4,08	4,56	4,45
Bramborářsko-ovesná	3,33	3,56	3,81	4,02	4,02
Horská	3,05	2,96	3,43	3,37	3,32
Celkem	3,67	4,03	4,38	4,80	4,70
ČSR					
Kukuřičná	3,93	5,19	4,36	5,24	5,60
Řepařská	3,90	4,57	4,96	5,22	5,15
Bramborářská	3,54	3,61	4,14	4,63	4,61
Bramborářsko-ovesná	3,37	3,62	3,85	4,07	4,18
Horská	3,01	3,06	3,51	3,45	3,63
Celkem	3,62	3,98	4,36	4,72	4,73
SSR					
Kukuřičná	4,16	4,63	4,92	5,56	5,49
Řepařská	3,62	4,03	4,31	5,00	4,25
Bramborářská	3,17	3,49	3,74	4,16	3,52
Bramborářsko-ovesná	3,05	3,26	3,61	3,79	3,24
Horská	3,10	2,83	3,33	3,28	2,94
Celkem	3,77	4,13	4,42	4,96	4,65

Území, výrobní oblast	1981	1982	1983	1984	1985
ČSSR					
Kukuřičná	4,04	4,57	4,75	5,38	5,34
Řepařská	3,76	4,37	4,74	5,06	4,85
Bramborářská	3,43	3,54	4,03	4,49	4,38
Bramborářsko-ovesná	3,30	3,53	3,78	3,98	3,98
Horská	3,04	2,95	3,42	3,36	3,31
Celkem	3,61	3,96	4,32	4,72	4,60
ČSR					
Kukuřičná	3,89	5,12	4,30	5,17	5,51
Řepařská	3,82	4,48	4,87	5,11	5,02
Bramborářská	3,48	3,56	4,09	4,56	4,53
Bramborářsko-ovesná	3,35	3,59	3,83	4,03	4,14
Horská	3,00	3,06	3,51	3,44	3,62
Celkem	3,57	3,93	4,30	4,65	4,64
SSR					
Kukuřičná	4,07	4,49	4,81	5,41	5,31
Řepařská	3,51	3,91	4,20	4,85	4,11
Bramborářská	3,10	3,42	3,69	4,09	3,46
Bramborářsko-ovesná	3,00	3,20	3,56	3,74	3,20
Horská	3,09	2,82	3,32	3,26	2,93
Celkem	3,70	4,03	4,34	4,85	4,53

Území, výrobní oblast	1981	1982	1983	1984	1985
ČSSR					
Kukuřičná	12,82	13,15	11,72	14,11	14,09
Řepařská	16,53	17,11	14,39	18,93	16,94
Bramborářská	19,60	18,28	16,59	21,89	20,21
Bramborářsko-ovesná	20,97	19,85	17,98	22,00	19,69
Horská	17,32	17,64	17,00	18,40	14,99
Celkem	18,88	18,18	16,57	20,66	18,55
ČSR					
Kukuřičná	15,99	15,54	12,99	17,93	16,35
Řepařská	17,47	18,13	15,20	20,18	18,14
Bramborářská	20,47	18,72	17,18	23,15	21,98
Bramborářsko-ovesná	22,19	20,68	18,73	23,17	21,29
Horská	19,75	18,14	18,32	21,00	18,16
Celkem	20,49	19,10	17,40	22,58	21,00
SSR					
Kukuřičná	11,68	12,40	11,30	12,75	13,23
Řepařská	14,09	14,35	12,15	15,31	13,51
Bramborářská	16,19	16,57	14,14	16,33	12,19
Bramborářsko-ovesná	15,26	16,89	15,23	17,58	13,59
Horská	16,38	17,46	16,23	17,44	13,81
Celkem	15,58	16,39	14,89	16,58	13,29

Území, výrobní oblast	1981	1982	1983	1984	1985
ČSSR					
Kukuřičná	1,73	1,68	1,94	1,82	1,90
Řepařská	1,69	1,63	2,09	2,20	2,04
Bramborářská	2,03	1,75	2,69	2,58	2,41
Bramborářsko-ovesná	1,85	1,75	2,56	2,35	2,15
Horská	1,67	1,63	2,29	2,27	1,84
Celkem	1,86	1,70	2,37	2,29	2,18
ČSR					
Kukuřičná	1,98	1,61	1,84	1,57	1,71
Řepařská	1,83	1,71	2,24	2,40	2,17
Bramborářská	2,11	1,81	2,81	2,70	2,51
Bramborářsko-ovesná	1,94	1,77	2,69	2,51	2,33
Horská	1,87	1,82	2,73	2,60	2,12
Celkem	2,02	1,78	2,66	2,60	2,40
SSR					
Kukuřičná	1,73	1,68	1,94	1,83	1,91
Řepařská	1,43	1,45	1,77	1,79	1,72
Bramborářská	1,56	1,32	1,81	1,72	1,60
Bramborářsko-ovesná	1,41	1,66	2,10	1,81	1,55
Horská	1,27	1,17	1,07	1,15	0,89
Celkem	1,63	1,58	1,89	1,79	1,79

Území, výrobní oblast	1981	1982	1983	1984	1985
ČSSR					
Kukuřičná	31,96	38,54	28,41	35,77	34,64
Řepařská	32,05	38,89	29,30	36,37	38,92
Bramborářská	34,25	41,75	29,73	35,38	37,92
Bramborářsko-ovesná	31,44	40,00	25,96	33,42	34,95
Horská	19,98	—	31,86	31,96	41,43
Celkem	32,17	38,99	29,08	36,13	37,70
ČSR					
Kukuřičná	31,75	41,63	24,00	35,24	41,44
Řepařská	32,36	38,98	29,39	36,62	39,50
Bramborářská	35,21	43,28	30,57	36,30	39,85
Bramborářsko-ovesná	31,63	40,20	24,68	33,25	36,48
Horská	19,98	—	31,86	31,96	41,43
Celkem	32,53	39,48	29,10	36,49	39,64
SSR					
Kukuřičná	32,01	37,88	29,37	35,89	33,19
Řepařská	28,65	37,75	28,18	33,33	31,84
Bramborářská	29,36	35,75	26,50	32,02	30,34
Bramborářsko-ovesná	30,62	39,03	30,46	34,04	29,75
Horská	—	—	—	—	—
Celkem	31,28	37,76	29,03	35,23	32,81

Území, výrobní oblast	1981	1982	1983	1984	1985
ČSSR					
Kukuřičná	8,19	9,01	9,12	9,67	9,68
Řepařská	7,92	8,19	8,98	9,23	9,43
Bramborářská	7,93	7,65	9,15	8,98	9,88
Bramborářsko-ovesná	7,85	7,94	8,60	8,72	9,32
Horská	7,28	7,35	7,40	7,73	8,23
Celkem	7,88	8,01	8,83	9,00	9,49
ČSR					
Kukuřičná	8,27	9,96	8,17	9,82	10,63
Řepařská	8,08	8,33	9,15	9,30	9,65
Bramborářská	7,99	7,68	9,24	9,03	10,10
Bramborářsko-ovesná	7,92	7,99	8,65	8,80	9,48
Horská	7,59	8,12	7,76	8,05	8,73
Celkem	7,98	8,06	8,94	9,02	9,75
SSR					
Kukuřičná	8,17	8,85	9,28	9,65	9,53
Řepařská	7,15	7,49	8,06	8,84	8,31
Bramborářská	7,51	7,45	8,45	8,65	8,43
Bramborářsko-ovesná	7,29	7,57	8,26	8,20	8,36
Horská	6,66	6,03	6,69	7,17	7,30
Celkem	7,63	7,89	8,52	8,95	8,82